

Ad KD N:o 88/344 Oik.m. 1938

T i l l S t a t s r å d e t.

från kommittén för granskning av självstyrelselagstiftningen för Åland.

Den 22 september 1938 beslöt Statsrådet uppdraga åt en kommitté att undersöka, huruvida anledning föreläge att förtydliga lagen den 6 maj 1920 angående självstyrelse för Åland och andra författningar rörande sagda självstyrelse, samt att, där en sådan revision skulle visa sig vara av behovet påkallad, uppgöra förslag till de ändringar i gällande lagstiftning, vartill den verkställda undersökningen kunde föranleda; och har Statsrådet till ordförande i kommittén utsett undertecknad Castrén och till ledamöter i densamma undertecknade von Hellens och Nordling.

Kommittén har till sin sekreterare kallat äldre ledamoten av lagberedningen, lagmannen John Ugglä samt vid fullgörandet av sitt uppdrag såsom sakkunniga anlitat statsarkeologen, d:r C.A. Nordman, medicinalrådet, d:r Herman Lavonius och t.f. skolrådet, vicehäradshövdingen Geir Lindblad.

Sedan kommitténs arbete numera slutförts får kommittén härmed vördsamast till Statsrådet överlämna av motiv åtföljda förslag till:

- 1) lag angående ändring av lagen om självstyrelse för Åland, samt
- 2) förordning om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Inom kommittén vid ärendets behandling yppad meningsskiljaktighet framgår av undertecknad Nordlings till betänkandet fogade särskilda yttrande.

Helsingfors den 20 februari 1939.

U.J. Castrén

Albert von Hellens

Leonard Nordling

John Ugglä

F Ö R F A T T N I N G S F Ö R S L A G .

L A G

angående ändring av lagen om självstyrelse för Åland.

Given i Helsingfors den 19

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § i riksdagsordningen föreskriver samt med Ålands landstings bifall, ändras härmed 4, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 25, 26, 29, 30, 32, 33 och 35 §§ samt överskriften V i lagen om självstyrelse för Åland av den 6 maj 1920 och införes i sagda lag fem nya paragrafer 27, 28, 29, 30 och 31 §§, med härav påkallad förskjutning av paragrafföljden och överskrifterna VI-IX, allt på sätt här nedan följer:

4 §.

Regeringen företrädes i landskapet Åland av landshövdingen, som utnämnes av republikens president. Länsstyrelsen omhänderhar (utesl.) jämte statens centrala myndigheter, såsom där om särskilt stadgas, de till republikens allmänna förvaltning hörande åligganden inom landskapet Åland.

6 §.

Landstinget sammankommer årligen till lagtima möte. Landshövdingen eller annan person, som republikens president därtill förordnar, sammankallar landstinget till urtima möte samt äger, med begivande av republikens president, upplösa landstinget och förordna om verkställande av nya val.

9 §.

Republikens lagstiftande organ tillkommer uteslutande rätt till lagstiftning i ärenden angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av grundlag ävensom till avgöranden i angelägenheter, om vilka beslut enligt regeringsformen icke kan fattas annat än med riksdagens samtycke.

Lag samma vare om antagande av allmän lag eller utfärdande av förordning, då ärendet rör:

1) närmare bestämmelser angående medborgares i Finland rätt att vistas i eget land, att här fritt välja boningsort och att färdas från en ort till en annan; den i regeringsformens 8, 9 och 83 §§ förutsatta lagstiftning; yttrande-, församlings- och föreningsfrihetens utövning; förutsättningarna för och verkställande av husrannsakan; undantag från okränkbarheten av brev-, telegraf- och telefonhemligheten; krigstillstånd; sådana inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter, som (utesl.) med avseende å personer i krigstjänst (utesl.) äro nödvändiga; livsmedels- och prisreglering under sådana undantagsförhållanden, som framkallats av kris-

tid; rätt till expropriation av egendom, med undantag av lafstiftning rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning;

2) flaggan och republikens vapen samt dessas användning; instiftande och förlänande av titlar, värdigheter och ordnar ävensom andra utmärkelsetecken för allmän medborgerlig verksamhet eller förtjänstfull handling;

3) republikens förhållande till utländska makter; medborgares i annat land antagande till medborgare i Finland samt förlust av och befrielse från finskt medborgarskap; pass, inflyttning till landet, utlänningars övervakande samt (utesl.) utlämnande av förbrytare;

4) försvarsväsendet;

5) skatter och avgifter, vilka skola i republiken allmänneligen utgöras, med de i 21 § nämnda undantag;

6) den allmänna läroplikten, dess genomförande och övervakningen av dess fullgörande samt grundstadgandena rörande folkskolornas organisation och kommunernas skyldigheter beträffande folkskolväsendet; bestämmelser angående de fordringar läroinrättning bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt de kunskapsmått, som erfordras för vinande av viss, av staten erkänd kompetens, ävensom i övrigt de grundläggande bestämmelser, som åsyfta att giva säkerhet för att undervisningsväsendet motsvarar de krav staten i sitt eget intresse finner nödigt uppställa, så ock tillsynen över dessa bestämmelsers efterlevnad;

7) grunderna för kommunal rösträtt, varmed avses grundbestämmelser rörande allmän och lika rösträtt för finsk medborgare, såväl man som kvinna, vilka uppnått lagstadgad ålder, omedelbara, proportionella och hemliga val ävensom undantag från valrätten; börande i nu omförmält avseende likväl beaktas, vad i lag är särskilt stadgat angående förutsättningarna för erhållande av kommunal rösträtt vid inflyttning till landskapet;

8) familje-, förmynderskaps-, arvs- och testamentsrätt; upphovsmanna-, uppfinnar- och patenträtt samt rätt till släktnamn; bolags- och aktierätt, försäkringsavtalet, illojal konkurrens, handelsagentur och övriga till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten; växel- och checkrätt; handelsregister, firma och prokura, varumärke, ursprungsbeteckning, upplags- och warrantrörelse; privat sjörrätt; vattenrätt;

9) alkohollagstiftningen; folkpensionering och moderskapsunderstöd; arbetarförsäkring, arbetsavtal, arbetsförmedling, arbetsreglemente, läroavtal och övrig till arbetsskyddet i vidsträckt mening hörande lagstiftning; skiftesväsendet; inlösen av legoområden och kolonisationsväsendet, med iakttagande av vad om nyttjanderätten till statens jordegendomar och rätt att innehava fastighet i landskapet Åland är särskilt stadgat;

10) bok- och sterttryckerirörelse, spridning av tryckskrift och utgivan-

de av periodiska tryckskrifter; bank-, sparbanks-, pantlåne- och försäkringsrörelse samt valutahandel; gruvor och mineralfyndigheter; margarin-tillverkningar; svagare maltdrycker, för såvitt angår tillsynen över alkoholgränsens iakttagande; skjutvapen och explosiva ämnen, till den del republikens säkerhet härav beröres; mäklar-, skeppsklarerar- och auktions-förrättaryrket; stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra tillverkningar, ävensom grundbestämmelserna angående utövning av andra näringar och yrken, varmed avses såväl grundsatserna angående näringsfriheten, öppen näring och näring till självförsörjning, anmälningsplikt vid näringsutövning, villkoren för utlännings näringsrätt samt uppdelningen i fria och reglementerade näringar, som ock de speciella grundförutsättningar för utövning av visst reglementerat näringsfång;

11) här ovan icke särskilt nämnd allmän eller speciell privaträtt, med undantag av: jordlegorätten, fiskerilagstiftningen samt lagstiftningen om idkande av jordbruk, boskapsskötsel, skogsbruk samt jordbrukets övriga binnärningar, bete och därav påkallad stängselskyldighet, jakt och växtskydd; börande dock de i rikets lagstiftning upptagna grundsatserna rörande sambandet mellan jordäganderätten samt fiske- och jakträtten äga motsvarande tillämpning;

12) fornminnesvården, dock endast såvitt angår grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn, straffrättsligt skydd åt fornlämning och fornföremål, arkeologiska kommissionens behörighet att företräda statens intressen i fråga om det till fornforskningen i republikens övriga delar anpassade, enhetliga och planmässiga ordnandet av de arkeologiska undersökningarna på Åland samt verkställandet av utgrävningsarbeten i sådant syfte och handhavandet av den allmänna vården av landskapets fornminnen överhuvud, statens rätt att inlösa sådana fornfynd, som icke av landskapet förvärfvas, samt dess rätt till övertagande av landskapet tillhöriga fornföremål, som ur vetenskaplig synpunkt anses vara oumbärliga för statens samlingar, ävensom de stadganden, som avse ingrepp i enskild äganderätt samt skifte av jord, därå fast fornlämning finnes;

13) strafflag; rättegångs-, konkurs- och utsökningsväsendet; skiljemanaförfarandet; verkställighet av domar och straff; behandling av lösdrivare och alkoholister; allmän benådning;

14) landets allmänna statistik; mantals- och övriga allmänna befolkningslängder; emigration;

15) det å statsmyndighet ankommande allmänna övervakandet av hälso- och sjukvården; bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar hos människor och djur; behörighet att utöva läkarkallet, tandläkaryrket och annan verksamhet inom hälso- och sjukvårdens samt apoteks- och veterinär-

väsändets områden, så ock å dessa områden verksamma personers utbildning samt deras allmänna rättigheter och skyldigheter; sinnessjuklagstiftning, såvitt angår den del av lagstiftningen, som innefattar trygghet för den personliga okränkbarheten och oantastligheten, äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten eller avser det allmänna övervakandet av sinnessjukvården; det legala tvånget för kommunerna beträffande läkar-, barnmorske- och sjukvårdens upprätthållande; rättsmedicinska obduktioner samt tjänsteläkarnas statsmedicinska uppgifter och den å statsmyndighet ankommande befogenheten i fråga om reglering av deras tjänstgöringsområden; apoteks- och apoteksvarulagstiftning; köttkontroll; förbud mot införsel av djur och djurprodukter;

16) statens ämbetsverks och allmänna inrättningsorganisation och verksamhet; statens anläggningar på Åland; ordningen för anställande i samt kompetensvillkoren för befordran till statstjänst ävensom statstjänstemännens rättigheter och skyldigheter;

17) lots- och fyrväsendet samt annan offentlig sjöfart; lufttrafiken; järnvägsväsendet; tullar och tullväsendet samt tullens och handelns enhetliga ordnande; varuutbytets frihet; förmalnings- och inblandningstvång till befrämjande av den inhemska sädens avsättning; penningväsendet samt sedelutgivningsrätten; mått, mål och vikt; post-, telegraf-, telefon- och radioväsendet; vården om statsverkets egendom;

18) område, som är reglerat genom internationella fördrag, samt

19) område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts.

10 (11) §.

Innan förordningar av republikens president eller statsrådet med utövning av den i 28 § regeringsformen dem förbehållna rätt utfärdas för landskapet Åland i ärenden, som jämlikt 11 § äro hänfödda till landskapets lagstiftningsbehörighet, skall landskapsnämnden beredas tillfälle att i ärendet avgiva utlåtande.

11 (10, 12 §§) §.

Landstinget äger i den ordning denna lag stadgar utöva lagstiftningsrätt i sådana landskapet rörande angelägenheter, som icke enligt vad i 9 § sägs blivit såsom rikslagstiftning republiken förbehållna.

Landstingets lagstiftande verksamhet utövas, förutom i beskattningsärenden, som i 21 § omförmälas, genom antagande av landskapslagar för landskapet Åland. Landskapslag kan antingen innefatta en självständig lagstiftningsakt eller ock avse antagande av republikens motsvarande lag eller förordning att såsom sådan eller med vissa efter förhållandena avpassade ändringar eller tillägg tillämpas i landskapet.

12 §.

(1 mom. utesl.)

Landstingets beslut om antagande av landskapslag insändas till regeringen och länsstyrelsen.

Därest republikens president, efter att hava infordrat högsta domstolens utlåtande, finner att en av landstinget antagen lag berör de i 9 § omförmälda, republiken förbehållna lagstiftningsområden, eller anser lagen vara stridande mot republikens allmänna intresse, äger han rätt att, inom tre månader från det underrättelse om lagens antagande delgivits honom, förordna att sagda lag skall förfalla. Har republikens president redan därförinnan med avseende å en landskapslag tillkännagivit, att han icke kommer att begagna sig av ovanangivna befogenhet, träder landskapslagen i kraft.

Har i landskapslag för vinnande av enhetlighet och överskådlighet upptagits enstaka bestämmelser av rikslagstiftningsnatur, vilka i sak äro överensstämmande med motsvarande stadganden i republikens lag, skall detta icke utgöra hinder för landskapslagens ikraftträdande. Dylika landskapslagar av blandad natur medföra icke förändring av landskapslagstiftningens giltighetsområde i förhållande till rikslagstiftningen.

13 §.

Landstinget äger rätt att väcka motion rörande åstadkommande av sådan enbart för landskapet gällande lagstiftning, som hänför sig till de i 9 § 2 mom. omförmälda, republiken förbehållna lagstiftningsområden, att genom regeringens försorg riksdagen föreläggas.

17 §.

Under republikens allmänna förvaltning kvarstå:

- 1) handhavandet av utrikesärendena;
- 2) justitieförvaltningen;
- 3) förvaltningen av militära angelägenheter;
- 4) förvaltningen i fråga om statens säkerhet;
- 5) statens finansförvaltning;
- 6) förvaltningsverksamheten inom den del av hälso- och sjukvårdens lagstiftningsområde, som enligt 9 § 2 mom. 15 punkten är republiken förbehållen, för såvitt sagda förvaltning icke enligt allmän lag eller förordning ankommer å kommunerna; börande härvid iakttagas:

att fastställande av reglemente och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet, kommun eller kommunal sammanslutning, samt utnämning av ansvarig läkare vid sådan anstalt ej må ske innan medicinalstyrelsens yttrande i ärendet inhämtats;

att besättande av distriktsläkartjänst ankommer å landskapsnämnden i samråd med medicinalstyrelsen och att utnämning av stads- och kommunalläkare tillkommer landskapsnämnden efter det val ägt rum samt medicinalstyrelsen prövat och avgjort frågan om den valdes behörighet och lämplig-

het för tjänsten, ävensom att medgivande av tillstånd till inrättande av privata sjukvårds- och förlossningsanstalter i landskapet och godkännande av deras föreståndare tillkommer landskapsnämnden i samråd med medicinalstyrelsen, jämte det sjukvården även i dessa anstalter underliggör medicinalstyrelsens tillsyn och kontroll;

7) de grenar av statsförvaltningen, som omförmälas under 9 § 2 mom. 17 punkten; inrättande, utvidgande, upprepning, utprickning och öppenhallande av allmän farled samt annan sådan med säkerhetsanstalter för sjöfartens betryggande försedd sjötrafikled, som underliggör sjöfartsstyrelsens övervakning; inrättande, utvidgande och fördjupande av andra, för smärre far-koster avsedda vattenvägar, för såvitt desammas anordnande påkallar av vattenrättslagstiftningen föranledd åtgärd; förvaltningen av statens kom-munikationer samt den förvaltning, som hänför sig till övriga kommunika-tioner med avseende å transitotrafiken och samtrafiken mellan landskapet Åland och fastlandet, ävensom

8) de administrativa uppgifter, vilka i övrigt föranledas av i 9 § nämnda ärenden, som förbehållits republikens lagstiftningsbehörighet.

I övriga delar handhaves förvaltningen av självstyrelsemyndigheterna, såvitt den icke enligt lag eller författningar ankommer å republikens pre-sident eller statsrådet.

20 §.

Förvaltningsrättsliga besvärsmål avgöras av länsstyrelsen.

V. Landskapets hushållning och Ålandsdelegationens uppgifter.

21 §.

Landskapet Åland har rätt att för sina behov använda inkomsterna från (utesl.)näringskatter och nöjesskatter, och äger landstinget besluta om dessa skatter. Likaledes äger landstinget (utesl.)för landskapets behov påbjuda en tilläggsskatt att (utesl.) påföras och uppbäras i samband med statens allmänna inkomstskatt, liksom ock att pålägga tillfällig extra be-skattning, ävensom bestämma de avgifter, vilka skola erläggas för land-skapsförvaltningen underlydande myndigheters tjänsteförrättningar och ex-peditioner så ock för anlitage av landskapets inrättningar. Tilläggsskat-ten och den tillfälliga extra beskattningen skola utgå enligt de grunder, som för statens allmänna inkomstbeskattning äro fastställda.

De beslut, som i 1 mom. nämnes, träda i kraft utan sådan delgivning, som i 12 § påbjudes, men böra meddelas landshövdingen till kännedom.

Landskapet Åland tillkommer rätt att, utöver de i 1 mom. nämnda in-komster, för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål använda det årliga anslag, som enligt särskild lag skall till landskapet ur statsmedel utgivas såsom vederlag för frångångna grundskatte medel.

Kostnaderna för den förvaltning, som enligt 17 § fortfarande handhaves av statens myndigheter, liksom ock de utgifter, vilka härflyta av rättsvården, bestridas ur statens medel. Övriga utgifter för landskapets behov bestridas av landskapet självt, med rätt likväl för landskapet att jämlikt de i 27 § stadgade grunder få utgifterna för självförvaltningens ordinarie behov utjämnade genom statsbidrag.

Landskapets årliga inkomst- och utgiftsstat fastställles av landstinget. Angående sättet för årsstatens uppgörande samt för fattande av beslut om ändringar i och tillägg till fastställd årsstat stadgas genom landskapslag.

Särskild årsstat skall av landstinget fastställas för de i 21 § 3 mom. nämnda vederlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och utgifter.

26 §.

Den skattefinansiella utjämnningen mellan republiken och landskapet Åland verkställes av ett särskilt organ, Ålandsdelegationen, dels genom ordinarie bidragsreglering dels genom beviljande av extraordinarie bidrag enligt de i 27 § och 28 §§ stadgade grunder.

Ålandsdelegationen består av tvenne ledamöter, utsedda av statsrådet, samt tvenne, utsedda av landstinget. Ordförande i delegationen är landshövdingen. Av statsrådet utses dessutom en och av landstinget likaledes en ledamotssuppleant. Delegationen är beslutförför, då ordföranden och samtliga ledamöter eller suppleanter för dem äro närvarande.

Då landshövdingeämbetet är vakant eller landshövdingen av sjukdom eller annat förfall är lagligen hindrad att bivaista delegationens sammanträden, handhaves ordförandeskapet av landssekreteraren.

Uppdraget att vara ledamot eller ledamotssuppleant i delegationen kan av statsrådet eller landstinget återkallas, när skäl därtill anses föreligga.

27 (26) §.

Ordinarie bidragsreglering verkställes i efterhand för en tid av tre finansår i sänder. Till grund för beräkningen av det landskapet tillkommande bidraget ur statsmedel skall läggas landskapets utgifter under treårsperioden för självförvaltningens ordinarie behov med avdrag av landskapet under samma tid tillfallna inkomster.

Vid statsbidragets beräkning skall iakttagas:

att såsom ordinarie utgifter må anses endast i årsstaten upptagna anslagsbelopp för behov, vilkas tillgodoseende enligt de i denna lag fastställda behörighetsgränserna ankommer å landskapet och vilka icke äro att hänföra till de i 28 § angivna extraordinarie utgifterna;

att kostnaderna för självförvaltningens ordinarie behov skola genom statsbidrag utjämnas i den utsträckning, vari motsvarande ändamål i övriga delar av republiken tillgodoses eller understödas, dock med beaktande såväl av rådande prislägen på Åland som även att utgifterna utgått med iakttagande av nödig sparsamhet;

att landskapet således icke må genom bidragsregleringen komma i åtnjutande av andra eller proportionsvis större förmåner än dem, som på motsvarande områden beretts övriga delar av republiken, dock så, att landskapets avskilda läge och befolkningens särskilda levnadsbetingelser samt härav påkallade anslagsbehov jämväl böra vid statsbidragets fastställande skäligen beaktas;

att landskapet bör ansvara för de kostnader, som påkallas av Ålandsdelegationens verksamhet såsom organ för den skattefinansiella utjämningen till den del dessa kostnader hänföra sig till de av landstinget utsedda ledamöterna av delegationen, medan däremot övriga kostnader för delegationen bestridas ur statsmedel;

att ränteutgifter, som uppkommit genom upplåning av erforderliga tillskottsmedel för bestridande av sådana landskapets kostnader, vilka ur statsmedel ersättas, skola gå i utjämning vid bidragsregleringen;

att subventioner och understöd böra vid utjämningen beaktas, för såvitt desamma till beskaffenhet och belopp motsvara kostnaderna för jämförlig, av staten upprätthållen eller understödd verksamhet, ävensom

att till landskapets inkomster, vilka skola gå i avdrag vid statsbidragets beräkning, böra hänföras av landskapet uppburna närings- och nöjesskatter ävensom avgifter för landskapsmyndigheternas tjänsteförrättningar och expeditioner och för anlitanande av landskapets inrättningar, samtliga dessa skatter och avgifter beräknade enligt i republiken stadgade grunder, inkomsterna från statens, av landskapet övertagna jordegendomar och fiskerier, samt ränteinkomster och andra löpande eller tillfälliga inkomster, men icke de i 21 § 3 mom. nämnda vederlagsmedlen och ej heller landskapets övriga enskilda inkomster.

28 (26) §.

Har landstinget gjort framställning om beviljande av bidrag till extraordinarie utgifter fattas beslut (utesl.) härom av Ålandsdelegationen.

Såsom extraordinarie utgifter anses större engångsutgifter för bekostande eller understödande av anstalter, inrättningar eller företag, vilka med avseende å planläggning och kostnadsberäkning kräva en särskild, ingående behandling och vilkas finansiering icke sammanhör med den ordinarie budgetregleringen. Ej må extraordinarie statsbidrag beviljas, med mindre anslaget avser att tillgodose ett ändamål, hörande till självförvaltningen

område; ej heller till högre belopp än vad som för motsvarande ändamål anslås i andra delar av republiken, därest icke landskapets avskilda läge eller befolkningens särskilda levnadsbetingelser påkalla skälig avvikelse härutinnan.

29 (26) §.

Ålandsdelegationens beslut rörande ordinarie bidragsreglering och extraordinarie bidrag skola för att bliva gällande stadfästas av republikens president. Underställning till republikens president skall äga rum jämväl i det fall, att landstingets framställning om beviljande av extraordinarie bidrag blivit av delegationen avslagen.

Beslut, som underställts republikens presidents prövning, skola stadfästas oförändrade eller ogillas.

Vinner Ålandsdelegationens beslut angående ordinarie bidragsreglering icke såsom sådant republikens presidents stadfästelse, skall ärendet hänskjutas till delegationen i avseende å förnyad behandling i behöriga delar. Vägras stadfästelse å beslut om extraordinarie bidrag, kan ärendet, därest sådant anses vara av omständigheterna påkallat, likaledes återförvisas till delegationen.

Vid underställning av sitt beslut om beviljande av extraordinarie bidrag äger delegationen framställa förslag angående tiden, sättet och ordningen för bidragets utgivande, samt angående de villkor, som böra härvid fästas i syfte att säkerställa bidragsbeloppets användande för det avsedda ändamålet.

30 (26) §.

Landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande skall i avbidan på treårsutjämnningen tillgodoses genom årliga, i statsförslaget upptagna förskottsanslag till skäligt belopp. Dessa förskott skola gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet.

31 §.

Utöver vad ovan sägs åligger det Ålandsdelegationen: att på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtan- den, samt

att enligt statsrådets uppdrag utarbета förslag till förordningar, som avses i 18 §.

VI. Deltagandet i fäderneslandets försvar.

32 §.

(motsvarar 27 § i gällande lag).

VII. De offentliga tjänsterna.

33 §.

(motsvarar 28 § i oförändrad lydelse).

34 (29) §.

Statsmyndigheternas (utesl.) i landskapet Åland samt Ålandsdelegationens ämbetsspråk (utesl.) är svenska. Angående finsktalande sakägares rätt att i egen sak, som av myndighet handlägges, använda sitt eget språk samt på detta språk utfå expedition, gälle vad i allmän språklag stadgas angående svensktalandes rätt i enspråkigt finskt område eller i område med finsk befolkningsmajoritet.

35 (30) §.

Skriftväxlingsspråket mellan de till landskapsförvaltningen hörande myndigheter och statsmyndigheterna i landskapet Åland, så ock mellan nämnda myndigheter, å ena sidan, samt å den andra sidan republikens regering, centrala myndigheter och sådana överdomstolar och statsmyndigheter, vilkas domkrets eller förvaltningsdistrikt innefattar förutom landskapet Åland jämväl viss annan del av republikens område, skall vara svenska.

36 §.

(motsvarar 31 § i oförändrad lydelse).

VIII. Om besvär och åtal för brott i tjänsten.

37 (32) §.

Över landskapsnämndens beslut ävensom övriga ämbetsåtgärder må besvär anföras såsom stadgat är rörande besvärs anförande i motsvarande fall över länsstyrelses utslag.

Finner landshövdingen, att landskapsförvaltningen underlydande myndighets beslut överskrider myndighetens befogenhet, skäl han förbjuda verkställigheten av sådant beslut.

38 (33) §.

Tjänsteåtal mot lantrådet samt mot ledamot av och föredragande vid landskapsnämnden handläggas av Åbo hovrätt. Annan innehavare av tjänst eller befattning vid landskapsförvaltningen åtalas för brott i tjänsten vid vederbörlig underrätt, där ej annorlunda är särskilt stadgat.

39 (34) §.

(oförändrad)

IX. Särskilda bestämmelser.

40 (35) §.

Uppkommer meningsskiljaktighet angående landshövdingens, länsstyrelsens, landstingets eller landskapsnämndens befogenheter enligt denna lag, äger högsta domstolen avgöra densamma efter att vid behov hava i ärendet hört vederbörande.

41 - 43 §§.

(motsvara 36 - 38 §§ i oförändrad lydelse).

Denna lag träder i kraft den 19...

Lagar och författningar, som i republiken utfärdats före den 7 maj 1920, då självstyrelse för landskapet Åland infördes, och vilka till sin art jämlikt 11 § äro att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet, skola fortfarande lända till efterrättelse, för såvitt ändring i desamma icke gjorts eller göres i den ordning, som i denna lag stadgas.

Har genom denna lag rikslagstiftningen tillförts område, som enligt äldre lag reglerats genom landskapslag, eller har genom denna lag till landskapets lagstiftningsbehörighet överförts område, som tidigare reglerats genom rikslagstiftning, skall sådan under tiden mellan självstyrelsens införande och denna lags ikraftträdande tillkommen landskapslag eller rikslagstiftning fortfarande tillämpas i landskapet Åland, intill dess de varda i stadgad ordning upphävida, landskapslagen genom förordning och rikslagstiftningen genom landskapslag.

Helsingfors den 19...

Republikens President
=====

Justitieminister

F ö r o r d n i n g

om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Given i Helsingfors den 19...

Med stöd av 7 § i lagen den 6 maj 1920 angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland ändras härmed, på föredragning av justitieministern, 9 § i förordningen av den 13 januari 1922 angående självstyrelselagens bringande i verkställighet såsom följer:

9 §.

Landskapslagar jämte republikens presidents tillkännagivande angående desammas ikraftträdande, så ock andra landstingsbeslut av allmänna betydelse kungöras i en särskild Ålands författningssamling benämnd publikation, vari skola intagas jämväl de i 11 och 18 §§ av lagen om självstyrelse för Åland nämnda förordningar.

Helsingfors den

REPUBLIKENS PRESIDENT
=====

Justitieminister

M O T I V .

Inledande översikt. Kommitténs uppdrag.

Vid tillämpning av landskapet Ålands autonomi i praxis har framgått, att självstyrelselagstiftningen av år 1920 lider av särskilda otydligheter. Såsom en brist i Ålandslagen bör särskilt annoteras, att kompetensfördelningen mellan riket och landskapet icke blivit utstakad med önskvärd skärpa och tydlighet samt att denna lag vid kompetensprövningen erbjudit åtskilliga tolkningssvårigheter. Många behörighetsfrågor hava genom lagtillämpning blivit lösta, andra kvarstå oavgjorda och nya sådana kunna yppa sig i den mån landskapet gör bruk av sin lagstiftningsrätt.

Från åländsk sida har flera gånger framhållits önskemålet om en revision av självstyrelselagstiftningen i syfte att avlägsna vissa otydligheter, som vidlåda densamma. Den omständigheten att, på grund av meningskiljaktighet rörande självstyrelselagens rätta tolkning, särskilda lagar blivit av Ålands landsting antagna men icke fått träda i kraft, har utgjort ett irritationsmoment, som enligt vad från åländskt håll uttalats bibragt ålänningarna den uppfattning, att en frisinnad tillämpning av lagen i många fall fått vika för en med autonomisystemets anda och syftemål oförenlig restriktiv tolkning. Regeringen har även tagit i övervägande, huruvida en lagteknisk bearbetning av självstyrelselagen vore av behovet påkallad och i sådant syfte givit kommittén i uppdrag att verkställa en granskning av självstyrelselagstiftningen samt att i fall så ansåges nödigt uppgöra förslag till förtydligande av lagtexterna.

Det utredningsarbete, som kommittén till fullgörandet av det sålunda erhållna uppdraget verkställt och för vilket i det följande redogöres, har på grund av frågans grannliga och svårlösta natur blivit både ingående och omfattande. Uppdraget har i sina huvuddrag av kommittén uppfattats sålunda, att det ankommit å kommittén att verkställa en ingående granskning av autonomilagstiftningen samt att på grundvalen härav i fall av behov söka avlägsna de otydligheter i nämnda lagstiftning, vilka erfordra klarläggning, ävensom att utfylla förefintliga luckor i författningstexterna.

Kommittén har på grund av regeringens direktiv ansett att i detta sammanhang endast de mest påtagliga bristerna böra avhjälpas, men att autonomilagstiftningens system i allt väsentligt skall lämnas orubbade. Vissa jämkningar, kompletteringar och snärre förskjutningar av behörighetsgränserna dels till rikets och dels till landskapets förmån hava emellertid icke kunnat undvikas.

I främsta rummet hava de i åtskilliga punkter rätt svävande bestämmelserna om kompetensfördelningen mellan riket och landskapet i fråga om lagstiftning och förvaltning av kommittén uppmärksamrats. Dessa stadganden

återfinnas i 9 och 17 §§ av självstyrelselagen. Ett annat viktigt reformkrav hänför sig till stadgandena rörande bidragsutjämnningen (26 §), vilka stadganden i flera avseenden äro bristfälliga, ofullständiga och omöjliga att efter ordalagen tillämpa. I flera fall har kommittén sökt genom uttryckliga stadganden fastslå en tolkning, som i ärendet framgått genom Ålandsdelegationens utredningar, högsta domstolens avgöranden och utlåtanden samt republikens presidents resolutioner rörande landskapslagar.

Den på dagordningen stående frågan om landskapet Ålands inbyggares skyldighet att deltaga i fäderneslandets försvar har kommittén givetvis icke upptagit på sitt arbetsprogram, av orsak att detta spörsmål handlägges i särskild ordning och oberoende av nu ifrågavarande lagrevision. Att märka är även, att förslaget om ändring av 27 § Ålandslagen till sin natur faller utom ramen för kommitténs uppdrag, som närmast hänför sig till en lagteknisk bearbetning av resp. rättssatser. Några tolkningssvårigheter erbjuder nyss åberopade paragraf i dess nuvarande avfattning icke, ehuru dess bringande i tillämpning mött vissa hinder av förvaltningsorganisatorisk art.

Såsom redan antytts har regeringen åsyftat självstyrelselagens förtydligande i nödiga delar med bibehållande av det nuvarande systemet i dess huvuddrag. För att vinna detta syftemål har kommittén sett sig nödsakad att utbyta vissa generella rättssatser i autonomilagstiftningen mot mera detaljerade lagbestämmelser. Närmast har en dylik komplettering av lagtexten ägt rum i fråga om utstakandet av behörighetsgränserna mellan riket och landskapet på lagstiftningens och förvaltningens gebit. Härvid ligger den fara nära till hands, att en genom självstyrelselagen fastlåst specialisering av rättsgrunderna i syfte att tydliggöra lagen kan vara ägnad att framkalla nya luckor genom rättslivets raskt fortskridande utveckling. Det kan icke förnekas att ett system för kompetensfördelningen, som bygger på uppräknings av de lagstiftnings-, resp. förvaltningsområden, vilka äro riket förbehållna, svårligen kan lagtekniskt utformas så att detsamma under alla förhållanden enkelt och smidigt anpassas efter utvecklingen och dess krav. Kommitténs förslag till utbyggnad av gällande bestämmelser rörande kompetensfördelningen torde emellertid i varje fall vara ägnat att lägga en fastare grund för regleringen av hithörande frågor än de nuvarande dels lagtekniskt bristfälliga och dels alltför tänjbara stadganden, som lämnat stort spelrum åt tolkningen och framkallat osäkerhet i lagtillämpningen.

Kommittén övergår nu till en närmare motivering av de ändringsförslag, som här framläggas. Till grund för kommitténs utredning har lagts de vid autonomilagarnas beredning tillkomna handlingarna, nämligen den s.k. Ålandskommitténs betänkande av den 3 december 1919, riksdagshandlingar och riks-

dagsprotokoll ävensom det rikhaltiga material, som föreligger i Ålandsdelegationens utredningar och protokoll (serie I - V)¹⁾, landstingshandlingar, lantrådets berättelser samt högsta domstolens utlåtanden och republikens presidents resolutioner i landskapets lagstiftningsfrågor. Av källor, som i övrigt av kommittén begagnats, må särskilt framhållas: E. Erich, Suomen Valtio-oikeus s. 363 ff.²⁾ samt den av Artur Tollet och John Uggla år 1930 utgivna handboken rörande Ålands autonomilagsstiftning.³⁾

Lag om självstyrelse för Åland.

4 §.

Uti vissa av självstyrelselagens stadganden, nämligen i 6 §, 7 §, 21 § 2 mom., 22 §, 32 § 2 mom., 34 § och 35 §, regleras landshövdingens ställning såsom representant för riksregeringen på Åland. Någon ändring härutinnan torde icke vara av behovet påkallad. Inom sitt av självstyrelsen begränsade verksamhetsområde har landshövdingen för övrigt samma ställning som landshövdingarna överhuvud. Genom förordningen av den 12 februari 1937 är länsstyrelsen allmän förvaltningsmyndighet i varje län under landshövdingens chefskap. Bl.a. ankommer handläggningen av de förvaltningsrättsliga besvärsmålen å den omorganiserade länsstyrelsen. Nu omförmälda förhållande har föranlett sådan ändring av 4 § (2 meningen), 12 § 2 mom., 20 § och 32 § 1 mom., att landshövdingen i texten ersatts med länsstyrelsen.

6 §.

Sammanställande av urtima landstingsmöte synes vid förfall för landshövdingen kunna ombetras annan av republikens president förordnad person.

9 §.

Denna paragraf, som utgör en av hörnstenarna i den åländska landskapsförfattningen, fastställer maktfördelningen på lagstiftningsområdet mellan riket och landskapet. Kompetensfördelningen är sålunda bestämd, att de områden, som hänförts till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet, i paragrafen uppräknas. Alla uppgifter, som icke förbehållits republikens organ, tillhöra landskapet Åland. Här nedan redogöres för de kompetensfrågor, som ansetts kräva förtydligande, samt för kommitténs ställningstagande till desamma.

Uti 9 § 1 mom. beröras "angelägenheter, om vilka beslut enligt regeringsformen icke kan fattas annat än med riksdagens samtycke". Härmed avses: frågor om rikets område och gränser (3 § R.F.), frågor om krig och fred (33 § R.F.) samt frågor om upptagande av statslån (64 § R.F.). Enär dessa angelägenheter enligt den svenskspråkiga texten hänförts till lagstiftnin-

1) Citeras Å.D.

2) " Erich.

3) " Tollet & Uggla

gens område, vilket icke sammangår med R.F:s system, har en redaktionell rättelse av momentet i nu berörda del syntts kommittén vara av behovet påkallad. I den finska texten har ordet "päättämiseen" utbytt mot "ratkaisemiseen".

a) I 16 § R.F. förutsedd lagstiftning.

Av medborgarskapet härflytande allmänna rättigheter kunna enligt 16 § R.F. genom lag underkastas inskränkningar dels på grund av förhållandena under krigstid eller uppror, dels även annars med avseende å personer i krigstjänst. Hithörande lagstiftningskomplex äro enligt 9 § 2 mom. 1 p. förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Till detta rättsområde är jämväl att hänföra den med stöd av åberopade stadgande i R.F. utfärdade lagen om krigstillstånd av den 26 september 1930, innehållande bl.a. speciella bestämmelser om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, om tillgodoseende av vissa militära intressen samt om reglering av särskilda ekonomiska förhållanden under krig eller uppror. Härtill ansluter sig även lagen den 28 november 1930 angående tillämpning av lagen om krigstillstånd vid mobilisering av krigsmakten ävensom ett flertal andra kompletterande författningar. Kommittén har för tydlighetens skull omnämnt berörda, efter självstyrelselagens utfärdande tillkomna särslagstiftning bland riket förbehållna lagstiftningsgebit, vilket dock icke innefattar någon saklig ändring av hittills gällande kompetensfördelning.

b) Livsmedels- och prisreglering under rådande kristid.

Rikets intresse kräver att nämnda undantagsförhållanden regleras likformigt över hela statsterritoriet. Ett uttryckligt stadgande härom har av kommittén införts i 9 § 2 mom. 1 p.

c) Lagstiftningen angående expropriation.

Inom kommittén har föreslagits, att landstingets lagstiftningskompetens skulle så utvidgas, att all expropriation med undantag av tvångsinlösen för rikets behov skulle överföras till landskapets ressort. (Se reservationen sid. 130).

Spörsmålet rörande lagstiftningsbehörigheten i fråga om expropriation av egendom för allmänt behov berördes alls icke i Ålandskommitténs ^{lag-}förslag. Av kommitténs motivering framgår dock, att detta rättsgebit ansetts böra hänföras till landskapets kompetens.

Uti propositionen i ämnet till 1919 års riksdag införde regeringen ett stadgande därom, att lagstiftningen angående "rätt till expropriation för statens behov" skulle ankomma å rikets organ. Grundlagsutskottet vid 1920 års riksdag (betänkande No. 1) föreslog en sådan formulering, att lagstiftningen angående expropriation borde förbehållas republikens lagstiftningsorgan, med undantag av lagstiftningen rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning. Riksdagens beslut utföll i enligt

het härmed.

Landskapet har även gjort bruk av sin lagstiftningsrätt inom de av självstyrelselagen utstakade gränserna. Den 29 september 1924 utfärdades en landskapslag om expropriation av fast egendom för landskapet Ålands behov. Det speciella expropriationsinstitutet för landskapets behov har utformast i huvudsaklig överensstämmelse med rikets expropriationslag av den 14 juli 1898, dock med vissa nödigansedda förenklingar. Uti avgivna utlåtanden funno Ålandsdelegationen och högsta domstolen dessa avvikelser icke ägnade att framkalla betänkligheter ur kompetenssynpunkt.¹⁾

Spörsmålet om det för landskapet gällande expropriationsinstitutets räckvidd och vad i detta sammanhang bör förstås med "landskapet Ålands behov" anses vara i någon mån svävande, men Ålandsdelegationen har för sin del uttalat, att stadgandet såsom undantagsbestämmelse bör tolkas restriktivt efter ordalydelsen. Denna tolkningsfråga har framträtt bl.a. vid normeringen av expropriationsförfarandet på väglagstiftningens gebit. Ålandsdelegationen har för sin del fastslagit, att byggandet av landsväg skall anses utgöra ett "landskapets behov", då julkandsvägsnätet i stöd av 17 § självstyrelselagen övertagits av landskapet. Däremot hava de bestämmelser, som reglera expropriationsrätten beträffande kommunala och bygdevägar, vilkas byggande och underhåll ej ankomma på landskapet, ansetts falla utom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet. Denna tolkning av begreppet "landskapet Ålands behov" har godkänts av högsta domstolen; en avvikande rättsuppfattning har uttalats av lantrådet.²⁾

Vid övervägandet av detta spörsmål har kommittén velat framhålla, att en förskjutning av lagstiftningskompetensen på detta område icke under några förhållanden torde kunna från statsmaktens sida medgivas, såframt icke tillika garantier skapas av sådant innehåll, att den lokala lagstiftningen städse bygger på samma grunder som rikets vad beträffar ingreppet i äganderätten och den enskildes rättsskydd. Då emellertid nu ifrågavarande behörighetsfrågor i huvudsak är med önskvärd tydlighet i lagen reglerat och praxis härutinnan jämväl vunnit erforderlig stadga, har kommittén ansett det väckta förslaget om en utvidgning av landskapets kompetens på expropriationsrättens område falla utom ramen för kommitténs uppdrag.

d) Flaggan och republikens vapen.

I skrivelse av den 6 september 1934 har landshövdingensämbetet, med föranledande av ett av landskapsnämnden till polismyndigheterna i landskapet utsänt cirkulär, hos ministeriet för inrikesärendena anhållit om närmare

1) Å.D. II sid. 67 - 70.

2) Å.D. IV sid. 98, 99, 101, 102, 125, 126; lantrådets berättelse IV sid. 13 - 18.

föreskrifter därom, huruvida förordningen den 27 april 1934 angående officiell användning av Finlands flagga samt offentlig flaggning med flaggor av andra slag i alla delar och sålunda jämväl beträffande stadgandet om enskild flaggning i förordningens 3 § 2 mom. vore gällande även i landskapet Åland. Enär meningsskijaktighet mellan landshövdingämbetet och landskapsnämnden i landskapet Åland uppstått rörande frågan huruvida vederbörande lagstiftande organ i riket ägde befogenhet att genom förordning utfärda i förberörda paragraf avsedda bestämmelser med bindande kraft jämväl i landskapet Åland, har statsrådet i skrivelse för den 19 september sistnämnda år aktat nödigt, med återopande av stadgandet i 35 § av självstyrelselagen, hänskjuta berörda kompetensfråga till högsta domstolens prövning och avgörande.

Ärendet avgjordes av högsta domstolen genom resolution av den 17 oktober 1934; och emedan republikens lagstiftande organ i 9 § 2 mom. 2 p. av lagen om självstyrelse för Åland förbehållits uteslutande rätt till antagande av lag och utfärdande av förordning i ärende angående Finlands flagga, fördenskull och då stadgandena i 3 § 2 mom. av förenämnda förordning äro givna till skyddande av sagda flaggas anseende och således äro av den beskaffenhet, som i förstnämnda lagrum avses, fann högsta domstolen att nyss återopade stadganden i ovanomförmälda, av republikens president givna förordning ägde bindande kraft även i landskapet Åland och att landskapsnämnden förty icke varit befogad att till polismyndigheterna därstädes utfärda föreskrift därom, att återopade stadgande icke finge inom landskapet tillämpas.¹⁾

1) Å.D. V sid. 118.

Kommittén har ansett ett förtydligande av självstyrelselagen i anslutning till högsta domstolens förenämnda auktoritativa avgörande vara av behovet påkallat.

En medlem av kommittén har föreslagit en sådan lokution i lagtexten, att därav uttryckligen framginge, att republikens lagstiftningskompetens omfattar jämväl offentlig flaggning med flaggor av annat slag än rikets flagga.

e) Titlar, värdigheter, ordnar och andra utmärkelsetecken.

Förläning av ordnar, medaljer och andra utmärkelsetecken har av ålder ansetts såsom en statsöverhuvudet tillkommande höghetsrätt och denna rätt är allt fortfarande förbehållen republikens president med indirekt erkännande i grundlagen och på grund av gällande överhetliga påbud och författningar.

Sedvanerättsligt har stiftande och utdelande av medalj för räddning av människoliv städse betraktats såsom ett "kronans" prerogativ. Under den tid Finland var förenat med ryska riket utdelades medaljen, som bars i ryska ordensband, av monarken; några överhetliga påbud rörande medaljen

funnos icke från denna tidsperiod i vår författningssamling, synbarligen av orsak att frågan ansågs falla utom det autonoma storfurstendömet's lagstiftningskompetens. Efter det Finland blivit en självständig republik uppstod behov av förändrade bestämmelser rörande livräddningsmedaljen. På förslag av den kommitté, som tillsatts för beredning av frågan angående omarbetning av statuterna för utmärkelsetecknet för långvarig oförvitlig tjänst, emanerade den 12 november 1920 en förordning angående förlänande av livräddningsmedalj. Enligt denna förordning förlänas medaljen av republikens president.

I vissa fall har rättighet att utdela medaljer och hederstecken upplåtits åt samfund och korporationer. En sådan befogenhet tillkommer på grund av gällande författningar och statuter de i landet verkande hushållningssällskapen, vilka tilldelats rätt att på antytt sätt belöna förtjänster inom deras resp. verksamhetsområden. Det av Finlands röda kors instiftade utmärkelsetecknet utdelas däremot av republikens president. Centralhandelskammaren utdelar utmärkelsetecknen för långvarig trogen tjänst, likaså banker och t.o.m. enskilda affärsföretag. Dessa sistnämnda belöningar äro av enskild natur och regleras icke av några offentliga trättsliga föreskrifter.

Vid fastställandet av maktfördelningen mellan riket och landskapet har frågan om instiftande och utdelandet av ordens-, utmärkelse- och förtjänstecken icke uttryckligen uppmärksamats. Härav får dock icke den slutsats dragas, att lagstiftningsrätten på det område, varom nu är fråga, borde anses tillkomma landskapet. Även utan särskilt stadgande i autonomilagen synes det böra tagas för givet att lagstiftaren icke velat inkräkta på de höghetsrättigheter av nu berörd art, som enligt statsförfattningen och suveränitetsprincipen tillkomma republikens president. Kommittén har likväl funnit att behörighetsgränsen i detta fall borde genom positiv lagbestämmelse tydligt uppdragas. Stadgandet, som av kommittén upptagits under 9 § 2 mom. 2 p., har erhållit en sådan lydelse, att detsamma berör endast utmärkelsetecknen för allmän medborgerlig verksamhet eller förtjänstfull handling, varemot bestämmelsen icke lägger hinder i vägen för enskilda korporativa sammanslutningar med allmännyttigt syfte att utdela heders-tecken. Givetvis är det även landskapet obetaget att belöna person, som utfört en berömvärd gärning, med lämplig gåva.¹⁾

f) Förlust av medborgarskap.

Uti 3 p. av gällande lag har kommittén intagit ett uttryckligt stadgande angående förlust av och befrielse från finskt medborgarskap. Dessutom har i nämnda punkt gjorts en ändring av endast formell natur.

1) Å.D. V sid. 58.

g) Undervisningsväsendet.

Jämlikt 9 § 2 mom. 6 p. självstyrelselagen hänföres lagstiftningen angående undervisningsväsendet till landskapets behörighetsområde, dock inom de gränser rikets allmänna lagstiftning rörande "grunderna för undervisningsväsendet" utstakar.

Det återopade uttrycket är i viss mån svävande och har i praxis lämnat rum för tvivelsmål rörande de legala gränserna mellan statens och landskapets befogenhet. Ålandsdelegationen har ansett att med detta uttryck bör förstås "de grundläggande föreskrifter, som åsyfta att giva säkerhet för att undervisningsväsendet motsvarar de krav staten i sitt eget intresse finner nödigt upprätthålla" ¹⁾. Jämväl har det ansetts självklart, att staten resp. kontrollorgan böra tillerkännas befogenhet att hålla tillsyn över undervisningens olika grenar, för såvitt angår övervakandet av att "grunderna" behörigen iakttagas.

Förvaltningen av hithörande angelägenheter har blivit ordnad genom en s.k. överenskommelseförordning av den 27 juni 1924, utfärdad med stöd av 18 § självstyrelselagen, vilket lagrum medger förvaltningsförskjutning oberoende av de lagfästa grunderna för kompetensfördelningen.²⁾ Men det oaktat kvarstår dock nämnda osäkerhet beträffande innebörden av undantagsbestämmelsen rörande "grunderna för undervisningsväsendet", och kompetensprövningen har i praxis erbjudit åtskilliga tolkningssvårigheter vid avgörandet av kompetensfördelningen mellan riket och landskapet på detta lagstiftningsområde.

I tolkningsväg har ansetts, att förverkligandet av det genom läropliktslagen av den 15 april 1921 stadgade lärotvånget är en legal förpliktelse, som påvilar de åländska kommunerna med landskapets bistånd. Vissa grundläggande bestämmelser i läropliktslagen (t.ex. 6, 9, 21 och 22 §§) hava även ansetts beröra sådana frågor av grundläggande art, som icke höra till landstingets behörighet. Emellertid hava tvenne särskilda landstingsbeslut³⁾ angående läropliktslagen jämte därtill hörande verkställighetsföreskrifter fått förfalla, då man icke kunnat komma till enighet rörande kompetensfördelningen. Läropliktslagen har på grund av förhållandenas tvång tillämpats på Åland såsom ett odelbart helt. Däremot har landskapet tillerkänts befogenhet att lagstifta om kostnaderna för folkskolväsendet ⁴⁾, folkskol-

1) Å.D. II sid. 72.

2) Se sid. 100 ff.

3) Å.D. II sid. 71 ff., 77 ff. samt 81; III sid. 101 ff., 108 ff., 114.

4) Å.D. I sid. 57 ff., 166 ff.; II sid. 71 ff., 75 ff., 79, 82, 135 ff., 138, 139; III sid. 105 ff., 111, 134, 135, 138, 140, 141, 142, 172 ff. 174; V sid. 171., 173 ff., 188., 196 ff.

lärares rätt till vederlag för naturaförmåner, rätt till tjänsteår m.m.¹⁾

Bestämmelserna angående folkskollärarkårens kvalifikation torde vara en förutsättning för förverkligandet av det genom läropliktslagen stadgade lärotvånget, vars upprätthållande och genomförande såsom ovan nämndes åligger de åländska kommunerna med landskapets bistånd.

Vidkommande lärdomsskolan har man i praxis ansett, att landskapet bör innehava en viss frihet beträffande skoltypen och läroplanen samt lärar-kompetensen; dock så att landskapet ej tillerkännes befogenhet att ensi-digt rubba de i riket fastställda förutsättningarna för dimissionsrätten och reciprocitetsgarantierna utan att äventyra dessa förmåner.²⁾ Bestäm-melser i skolordning samt föreskrifter angående föräldraråd hava ansetts höra till landskapets behörighetsgebit.³⁾

Den fastställda kompetensfördelningen på undervisningsväsendets område äger motsvarande tillämpning jämväl i fråga om navigationsskole- och annan yrkesundervisning, jordbruksundervisningen⁴⁾ och delvis även beträffande lagstiftningen om skyddsuppfostran.

Det åligger nu kommittén att utröna, huruvida gränserna för lagstift-ningsbehörigheten på skolväsendets gebit kunde uppdragas med större skärpa och tydlighet utan någon avsevärd förskjutning av den nuvarande kompetens-fördelningen samt huruvida det vaga begreppet "grunderna för undervisnings-väsendet" kunde utbytas mot mera detaljerade och koncisa termer. Vid frå-gans beredning har kommittén haft förmånen anlita skolstyrelsens svensk-språkiga avdelnings sakkunskap, och har avdelningen i sådant avseende till-handahållit kommittén en av t.f. lagfarna skolrådet Geir Lindblad avfattad orienterande utredning. Uti densamma beröres förberörda principiella spörs-mål såsom följer:

"Svårigheten att genom en detaljerad uppräknings bestämma, vilka ämnen som skola anses höra till grunderna för undervisningsväsendet, ligger främst däri, att rikets lagar angående undervisningsväsendet i allmänhet innehålla såväl stadganden, som måste hänföras till grunderna för under-visningsväsendet som stadganden av mindre grundläggande natur. Lagarna äro alltså med avseende å den åländska lagstiftningsautonomin av s.k. blandad natur.⁵⁾ Men en lag är såsom ett systematiskt helt mycket svår att uppdelas i grundläggande stadganden och sådana av mindre vikt; de mindre viktiga stadgandena bygga på och utveckla lagens grundstadganden och, vad som i

1) Å.D. II sid.74-75,79-81,82-84;III sid.106,107,111,112,114,115,116,137,

2) Å.D. III sid. 126-129, 136-138, 141, 142. 141.

3) Å.D. II sid. 74, 79, 82;III sid.100, 101, 107, 108, 113.

4) Å.D. II sid. 33, 36; II sid. 19, 20; III sid. 175-178.

5) Se härom sid. 210

detta sammanhang är av större betydelse, flere av grundstadgandena förutsätta för sitt genomförande stadganden, där huvudvikten icke ligger på huru saken reglerats utan på att den över huvud ordnats. Sålunda förutsätter exempelvis 21 § i lagen om lärop ikt närmare bestämmelser för lagbudets genomförande; sådana ha givits i 15 § av lagens verkställighetsförrådning och dessa senare bestämmelser äro icke alla av den betydelse, att de ovillkorligen på grund av sin natur borde hänföras till grunderna för folkskolväsendet. Ett åtskiljande av dessa tvenne lagrum är dock mycket vanskligt, ty utan bestämmelserna i 15 § av verkställighetsförrådningen blir grundstadgandet i 21 § läropliktslagen ineffektivt. - En annan svårighet ligger däri, att bestämmelser såväl av grundläggande natur som av mindre vikt kunna ingå i samma lagparagraf. En uppdelning av paragrafen måste då såvitt möjligt ske, men där innehållet är enhetligt, handlar om samma ämne, låter detta i allmänhet icke sig göra. Med hänsyn till att rikslagstiftningen måste betraktas som den principala och landskapslagstiftningen som ett undantag måste för sådant fall, att ett lagrum icke låter uppdelas sig på nu angivet sätt, lagrummet i dess helhet anses falla under rikets lagstiftningsbehörighet. - Vidare bjuder uppgiften att uppräknade ämnena, som höra till undervisningsväsendets grunder, på en svårighet därutinnan, att även om ett visst stadgande visserligen på grund av sitt innehåll måste hänföras till dessa grunder tvekan kan uppstå därom, huruvida stadgandet modifieras på grund av den åländska särslagstiftningen och dess förvaltningssystem sålunda, att i stadgandet nämnda statsmyndigheters uppgifter borde anses tillkomma motsvarande åländska myndigheter. I sådana fall måste en prövning ske huruvida i enlighet med självstyrelselagstiftningens principer det är ett riksintresse att rikets myndigheter jämväl för Ålands vidkommande skola handhålla ifrågavarande uppgifter eller om dessa tillkomma de åländska myndigheterna.

En följd av ovan angivna förhållanden är, att om landskapet vill stifta lag beträffande sådana hithörande ämnena, som underligga dess kompetens, landskapet i de flesta fall icke kan undvika att införliva hela den i riket gällande ifrågavarande författningen med landskapets lagstiftning, därvid de delar, beträffande vilka landskapet har lagstiftningskompetens, kunna däri ingå i förändrad form medan stadganden av rikslagstiftningsnatur måste oförändrade upprepas. Av vikt vore dock, att i landstingets lagstiftningsbeslut angäves, vilka stadganden som höra till rikslagstiftningen enär därmed, för det fall att landstingets åsikt godkännes, för framtiden uppdragits en gräns mellan rikslagstiftningen och landskapslagstiftningen. En sådan omändring av förenämnda 6 punkt 2 mom. 9 § Ålandslagen att i stället för grunderna för undervisningsväsendet däri utförligt uppräknades de frågor, som höra till rikslagstiftningen, underlättade gi-

vetvis i hög grad ett förfarande av ovannämnt slag".

Ovan intagna uttalande ger en åskådlig bild av de lagtekniska svårigheter, som möta ett förtydligande av behörighetsgrunderna inom det synnerligen omfattande och detaljrika lagstiftningskomplex undervisningsväsendet representerar.

I syfte att uppnå en tydligare avgränsning av landskapets lagstiftningsbehörighet har kommittén ansett det vara skäl att i lagtexten upptaga den i praxis godkända grundsatsen att till statens lagstiftningskompetens borde hänföras de grundläggande föreskrifter, som åsyfta att giva säkerhet för att undervisningsväsendet motsvarar de krav staten i sitt eget intresse finner nödigt upprätthålla. I detta stadgande inbegriper befogenhet för statens resp. kontrollorgan att hålla tillsyn över undervisningens olika grenar med hänsyn till de från statens sida uppställda kravens behöriga iakttagande. Till statens kompetens borde därjämte hänföras de fordringar olika slag av läroinrättningar böra motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt bestämmelserna om de kurser, vilkas absolverande skall medföra viss av staten erkänd kompetens. Inom ramen för den allmänna lagstiftningen skulle landskapet tillkomma befogenhet att inrätta och upprätthålla anstalter för den högre undervisningen ävensom att medgiva sådana modifikationer uti de allmänna skoltyperna, som kunna finnas önskvärda på grund av landskapets lokala förhållanden och som icke äro oförenliga med grunderna för undervisningen i riket.

På folkskolväsendets område måste givetvis vissa för folkskolväsendets upprätthållande, förvaltning och organisation grundläggande stadganden, som hava nära samband med läroplikts genomförande, hänföras till rikslagstiftningen. Bestämmelserna om kommunernas skyldigheter beträffande folkskolväsendet måste vara enhetliga över hela riket, fränsett den modifikation som ligger däri, att folkskolväsendets bidrag i första hand utgå ur landskapsmedel samt att den närmaste ledningen och uppsikten över landskapets folkskolväsende utövas av landskapets egna organ. Vid kompetensfördelningen bör beaktas, att stadganden om folkskolans uppgift, lärokurser och undervisningsföremålen falla under rikets behörighet i så måtto, att rikslagstiftningens bestämmelser om de allmänna riktlinjerna för folkskolans arbete böra lända till efterrättelse samt att undervisningen i stort sett motsvarar undervisningen vid rikets folkskolor. Kompetensprövningen kan i detta avseende endast ske genom avgörande i det konkreta fallet och ett visst rum måste alltid härutinnan lämnas åt lämplighetshänsyn.

Det område, där osäkerhet i praxis i främsta rummet gjort sig gällande, har varit spörsmålet om läropliktslagens ställning till landskapets lagstiftningskompetens.

Högsta domstolen har uttalat,¹⁾ att läropliktslagen på grund av svårigheten att uppdelas däri ingående grundstadganden och övriga bestämmelser bör uppfattas såsom en i anseende till stadgandenas natur enhetlig lag, innehållande i organiskt sammanhang bestämmelser angående grunderna för undervisningsväsendet på folkskolans område. Ålandsdelegationen har å sin sida ställt sig på den ståndpunkt, att endast vissa principiellt viktiga bestämmelser i lagen vore av den grundläggande betydelse, att desamma ägde tillämpning jämväl på Åland, samt att lagen fördenskull borde anses vara av "Blandad natur".²⁾ På sätt i ovan åberopade utlåtande framhålles, bereder det mycken svårighet att med hänsyn till den större eller mindre vikten av olika bestämmelser i samma enhetliga lag lösgöra dem från sammanhanget med varandra och tillerkänna riket uteslutande kompetens beträffande grundstadgandena och landskapet kompetens i övriga frågor. Detta gäller i mycket hög grad läroplikten. Kommittén har på grund härav ansett, att den såväl ur praktisk som lagteknisk synpunkt lyckligaste lösningen av denna behörighetsfråga skulle vinnas därigenom, att läropliktslagstiftningen i hela dess vidd skulle hänföras till rikets lagstiftningskompetens. Då denna lagstiftning i stor utsträckning berör frågor av den vikt, att de måste anses undantagna från landskapets behörighetsområde, borde detta vara ett stöd för uppfattningen, att lagstiftningen bör tillkomma riket.

Kostnaderna för folkskolväsendet böra enligt 25 § självstyrelselagen erläggas av landskapet, som dock kan påräkna, att utgifterna enligt lagfästa grunder kompenseras i utjämningsväg. Lagstiftningsbefogenheten på detta område har i praxis tillerkänts landskapet.

Spörsmålet om utövningen av dispensbefogenhet inom undervisningsväsendets område har i ett par fall varit föremål för Ålandsdelegationens och högsta domstolens bedömande.

En folkskollärarinna A.J., anställd vid folkskola i landskapet Åland, hade hos statsrådet anhållit om rätt att i avseende å pension och ålders-tillägg få tillgodoräkna sig den tid, hon varit anställd såsom lärarinna vid samskola å fastlandet. Då ärendets avgörande kunde påverka sökandens avlöningsförhållanden i hennes befattning och det gällde att pröva, huruvida beviljande av föreliggande dispens kunde anses utgöra ett intrång i landskapets och de lokala organens befogenhet, inbegärde undervisningsministeriet Ålandsdelegationens yttrande i ärendet. Delegationen framhöll för sin del,³⁾ att ansökningen vore så allmänt hållen, att densamma

1) Å.D. II sid. 78

2) Se härom sid. 210

3) Å.D. II sid. 141.

hänförde sig till förmåner, som åtfölja anställning vid högre folkskola inom hela statsområdet, samt att det självfallet tillkom statsrådet att inom de gränser lag och författningar utstakade till prövning och avgörande upptaga frågor om eftergift med avseende å grunderna för sökandens tjänsteårsberäkning. Återverkningarna av en eventuellt beviljad dispens på avlönings- och pensionsförhållandena vid folkskollärartjänst inom landskapet komme att automatiskt regleras genom den i överenskommelseförordningen av den 27 juni 1924 stadgade reciprocitetsprincipen. Delegationen ansåg fördenskull statsrådet vara oförhindrat att bevilja sökanden den begärda dispensen, vilket även skedde.

Ett annat fall har i praxis ådragit sig uppmärksamhet.¹⁾ I anledning av uppkommen meningsskiljaktighet mellan sjöfartsstyrelsen och Ålands landskapsnämnd angående utövningen av den 13 § förordningen om sjöfartsläroverken av den 20 september 1918 stadgade dispensrätten rörande intagning av elev i sjöfartsläroverk, har Ålandsdelegationen beretts tillfälle att i ärendet avgiva utlåtande. Delegationen framhöll, att genom överenskommelseförordningen rörande undervisningsväsendet av år 1924 fastslagits, att bestämmelserna i rikslagstiftningen angående inträdesfordringar och lärokurser skulle äga motsvarande tillämpning jämväl på Åland, och detta gällde även sjöfartsstyrelsensförenämnda dispensrätt. Överenskommelseförordningen hade icke upphävt eller begränsat sagda dispensrätt ej heller överfört densamma å landskapsmyndigheterna. Ur självstyrelselagens principer kunde icke härledas någon allmän befogenhet för landskapsnämnden att utan stöd av överenskommelseförordningen utöva dispensrätt i föreliggande fall. - Tvenne av delegationens medlemmar ansågo landskapsnämnden på särskilda skäl i förenämnda fall vara behörig att i ovannämnt avseende bevilja dispens.

Ärendet hänsköts sedermera av handels- och industriministeriet till högsta domstolen, som den 20 april 1937 avgjorde frågan i enlighet med den av Ålandsdelegationen uttalade rättsuppfattningen.

Härefter antog landstinget en landskapslag angående rätt för landskapsnämnden att bevilja dispens från de fordringar, som äro föreskrivna för att vinna inträde såsom elev vid högre navigationsskolan i Mariehamn. Vid granskningen av detta landstingsbeslut uttalade högsta domstolen, under hänvisning till sin ovan åberopade resolution, att dispensrätten icke kunde utan ändring av 1924 års överenskommelseförordning överföras till landskapsnämnden, samt att sagda förordning icke kunde genom landskapslag ändras. I enlighet härmed fick landskapslagen även förfalla.²⁾

1) Å.D. prot. 1/2 1937; utlåtande av 4/2 1937.

2) Jfr. sid. 144

Spörsmålet om förhållandet mellan stats- och landskapsmyndigheternas dispensbefogenhet torde icke påkalla något uttryckligt stadgande i självstyrelselagen, men har kommittén likväl velat här omnämna förberörda tvänne fall angående beviljande av dispens.

Vid normeringen av kompetensfördelningen på undervisningsväsendets område har inom kommittén meningsolikhet yppats rörande vissa delar av kommittéförslaget. (Reservationen sid. 234)

h) Kommunal rösträtt.

Rätten att antaga lag på kommunallagstiftningens område tillkommer enligt självstyrelselagstiftningen landskapet i övrigt utom att lagbestämmelser angående "grunderna för kommunal rösträtt" äro riket förbehållna och att vissa förutsättningar för utövning av kommunal rösträtt i landskapet äro fastställda genom 3 § garantilagen.

De bestämmelser i kommunallagstiftningen, som reglera underställningsförfarandet, den kommunala valapparaten och dess funktioner samt den kommunala självförvaltningens former, och de föreskrifter överhuvud, som vid kommunalförvaltningens utövande böra iakttagas, torde i princip vara att hänföra till landskapets behörighetsområde. Om besvär förfarandet i kommunala mål stadgas i självstyrelselagens 20 §.

Till begreppet "grunder" höra de i rikets kommunallagstiftning upptagna grundbestämmelserna rörande allmän och lika rösträtt, omedelbara, proportionella och hemliga val samt de allmänna förutsättningarna för rätt att delta i kommunala val. Stadgade undantag från valrätten synas enligt kommitténs åsikt/^{även} vara att hänföra till "grunderna".

Stadgandet under punkt 7 har av kommittén förtydligats enligt ovan angivna tolkningsregel.

En delvis avvikande mening har i denna fråga uttalats av en medlem i kommittén (se reservationen sid. 235).

i) Familje-, arvs- och förmynderskapsrätt; handels-, växel- och sjö- rätt; annan privaträtt, dock icke lagstiftning om idkande av jordbruk, fiske och andra näringar och yrken, med undantag av grunderna för rätt att idka näring och yrke.

Genom denna formulering av punkt 8 har gällande autonomilag sökt reglera kompetensfördelningen mellan riket och landskapet på den allmänna och speciella privaträttens samt näringsrättens viktiga lagstiftningsområden. Dessa bestämmelser hava i praxis givit anledning till ett antal svårlösta tolkningsfrågor. Svårigheter hava sålunda uppkommit därigenom, att det lagtekniska systemet för grupperingen av de rättsområden, som förbehållits rikets exklusiva lagstiftningsmakt, ägt rum på basen av den i doktrinen vedertagna indelningen av rättssystemets olika ämnesområden, detta även i

sådana fall att de teoretiska gränserna för olika rättsgebit icke äro skarpt utstakade. Vissa rättsområden underlyda delvis privaträtten och delvis den offentliga rätten; andra rättsområden upptaga rättssatser jämväl från angränsande eller när besläktade rättsgrupper. Detta är exempelvis fallet med handelsrätten, som hos oss till väsentlig del reglerats genom rättssatser, hörande till obligationsrättens område, men som utsträcker sig även till den speciella privaträttens gebit. Handels- och näringsrätten gripa i flere punkter in på varandras områden. Då det handelsrättsliga och det näringsrättsliga intresset enligt punkt 8 äro ur behörighetssynpunkt normerade på olika sätt, har detta givetvis varit ägnat att åstadkomma osäkerhet i lagens tillämpning.

Även andra anmärkningar kunna göras mot avfattningen av sagda punkt såväl ur lagteknisk som ur saklig synpunkt. I redaktionellt avseende mindre lyckad är uppställningen med undantag från undantag. Närings- och yrkeslagstiftningen uppställles här såsom en undantagsgrupp i förhållande till privaträtten, ehuru förstberörda tvenne områden till avsevärd del falla inom förvaltningsrättens gebit. Under begreppet "annan privaträtt" bör väl hänföras såväl de till civilrätten hörande rättssatser som ock den speciella privaträttens tidigare i lagtexten icke uppräknade områden. Emellertid uppräknas senare under punkt 8 uttryckligen vissa till den speciella privaträtten hörande lagstiftningar (skiftesväsendet, jordbruket och dess binäringar, vissa delar av arbetarlagstiftningen, handelsregister, näringsrätt). Särskilda viktiga rättsområden, ex. vattenrätten, kolonisations- och lösningslagstiftningen, jordlegorätten, banklagstiftningen, sparbankslagstiftningen, den offentligträttsliga försäkringsrätten samt valutahandeln nämnas icke i lagtexten. Detsamma är förhållandet med flere gränsfall, då näringslagstiftningen tangerar även närbesläktade områden (ex. lagstiftningen om skjutvapen, eldfarliga vätskor, explosiva ämnen etc.). Begreppet "grunderna för rätt att idka näring och yrke" är till sin innebörd svävande och lämnar rum för olika tolkning.

Dessa uppenbara luckor och inadvertenser i lagstiftningen har kommittén sökt i görligaste måtto fylla och utjämna genom omformulering av stadgandena i 8 punkten utan att dock någon avsevärd förskjutning av de hitillsvarande behörighetsgränserna åsyftats. De stadganden, som äro avsedda att ersätta bestämmelserna i nuvarande punkt 8, hava uppdelats i fem skilda punkter n:ris 8, 9, 10, 11 och 13. Vid avfattningen har kommittén tagit behörig hänsyn till de tolkningsresultat, som vid lagtillämpningen vunnits i nu ifrågavarande behörighetsfrågor.

Familje-, förmynderskaps-, arvs- och testamentsrätten äro i rättssystemet klart avgränsade från övriga delar av den allmänna privaträtten (civilrätten). Någon osäkerhet beträffande kategoriseringen av resp. rättsnormer

torde i nu berört avseende ej föreligga. Detsamma gäller de i lagrummet uppräknade rättsområdena växel- och sjörätt. Till växelrätten hör begreppsensligt jämväl checklagstiftningen; med sjörätt förstås i detta sammanhang endast den privata sjörätten.

Till rikets behörighetsområde hava därjämte hänförts de delar av handelsrätten, som underlyda den allmänna privaträtten (bl.a. bolags- och aktierätt, försäkringsavtalet, illojal konkurrens, handelsagentur, köp och leverans m.m.); så ock lagstiftningen rörande immateriella objekt.

Följande rättsgebit, av vilka flertalet varit föremål för tolkning och tillförts rikets behörighetsområde, hava av kommittén i lagtexten införts såsom riket förbehållna: firma och prokura, varumärke, ursprungsbeteckning samt upplags- och warrantrörelse.

Den speciella privaträttens ställning till Ålandslagens system är uttryckligen normerad i 8 punkten såvitt angår växel- och sjörätten, jordbruket och dess binär~~ingar~~^{ingar}, näringsrätten, vissa delar av arbetarlagstiftningen, handelsregister och skiftesväsendet. Däremot beröres i detta lagrum icke direkt den viktiga gren av speciell privaträtt, som hänför sig till vattnet och dess användning. Endast de rättsnormer, som reglera vattenområdets utnyttjande för fiske, omnämnas uttryckligen under denna punkt i samband med frågan om jordbruket och dess binär~~ingar~~^{ingar}.

Enligt gängse, dock icke obestridd rättsuppfattning, som av högsta domstolen godkänts,¹⁾ hänföres vattenrätten, såsom en del av den speciella privaträtten, i hela dess omfattning till rikets exklusiva lagstiftningsbefogenhet. Icke blott de delar av vattenrättslagstiftningen, som avse skyddande av grannelagets intressen, utan även de inskränkningar i vattenägarerätten, som vila på offentligrättslig grund, anses utgöra sådana ingrepp i den enskilde ägarens rättssfär, vilkas legislativa normering hör riket till. Någon skarp gränslinje mellan vattenrättens privata och offentliga del uppdrager den gällande vattenrättslagstiftningen icke, utan behandlas dessa i ett organiskt sammanhang.

Kommittén har på grund härav under punkt 8 upptagit vattenrätten bland de områden, som förbehållits rikets exklusiva lagstiftningsmakt. En avvikande åsikt härutinnan har dock inom kommittén uttalats (se reservationen sid. 235)

j) Folkpensionering.

Frågan om befolkningens ekonomiska trygghet vid inträdd ålderdom och invaliditet, som under en lång tid stått på dagordningen, har i vårt land vunnit sin lösning genom lagen om folkpensionering, utfärdad den 31 maj 1937, jämte det till sagda lag anslutna författningskomplexet.

Enligt denna nya lagstiftning är försäkringen avsedd att omfatta alla i 1 A.D. III sid. 154, 155 ff.

i Finland bosatta arbetsföra personer, som uppnått en viss ålder. Denna form av socialförsäkring omfattar sålunda icke blott lönarbetarna, vilka i särskild grad äro i behov av samhällets skydd, utan även andra persongrupper enligt ett av lagen fastslaget system.

Folkförsäkringsprincipens legislativa genomförande är sålunda i viss mån att anse såsom en utveckling av den redan tidigare genomförda arbetarförsäkringslagstiftningen, men kan på grund av sin vidsträcktare omfattning icke anses höra till sistberörda rättsgebit. Snarare kunde det göras gällande, att folkpensioneringslagen begreppsenslignat vore att hänföras till "område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts" (9 § 2 mom. 13 p.), ehuru å andra sidan kan invändas, att vissa delar av socialförsäkringen redan tidigare varit föremål för reglering i lagstiftningsväg.¹⁾

Kommittén har funnit det ligga ej blott i rikets utan även i landskapets välförstådda intresse, att detta nya lagstiftningsområde vid behörighetsgränsernas uppdragande inordnas under rikets lagstiftningsbehörighet.

k) Moderskapsunderstöd.

Uti lagen om självstyrelse för Åland uppräknas vissa huvudgrupper inom rättssystemet, vilka hänföras till rikets uteslutande lagstiftningsmakt. Bland dessa återfinnas arbetarskyddslagstiftningen och "område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts" (9 § 2 mom. 13 p.). Fattig- och övrig vårdlagstiftning, med undantag av lösdrivarlagstiftningen, äro enligt självstyrelselagen att hänföra till landskapets behörighetsområde.

Ålandsdelegationen har i utlåtande till socialministeriet av den 23 maj 1938 framhållit att lagstiftningen angående moderskapsunderstöd av år 1937 begreppsenslignat icke vore att anse såsom en gren av arbetarskyddslagstiftningen, enär understödsverksamheten ej är begränsad till lönarbetare utan omfattar alla grupper av behövande barnaföderskor. De åtgärder till barnaföderskornas trygghet, som från samhällets sida vidtagits, fann delegationen snarare vara att betrakta som en utbyggnad av fattigvårdslagstiftningen. Det åberopade förbehållet i självstyrelselagen beträffande "område, som icke härintills av lagstiftningen förutsatts", syntes icke kunna givas en så vidsträckt innebörd, att enbart utveckling eller påbyggnad av gällande rättsnormer skulle vara undantagen från landskapets kompetens.²⁾

Kommittén har för sin del ansett sig böra föreslå att denna befolkningspolitiska särslagstiftning bleve hänförd till rikets behörighetsområde. Här för tala såväl principiella som praktiska skäl. Sålunda skulle socialministeriet åvälvas skyldighet ej blott att ombesörja moderskapshjälpen

1) Jfr. sid. 206-207.

2) Jfr. sid. 206-207.

finansiering på Åland utan även att på rekvisition av de åländska kommunerna förse desamma med naturapersedlar för moderskapsvården.

Inom kommittén har i denna fråga yppats meningsskiljaktighet (se reservationen sid. 236).

1) Arbetarlagstiftning.

Den s.k. arbetarlagstiftningen bildar i vårt rättssystem ett avsnitt för sig vid sidan av näringslagstiftningen. Till arbetarlagstiftningen höra lagbestämmelser om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal, arbetarskydd och arbetarförsäkring. De två sistnämnda grupperna nämnas uttryckligen under 8 punkten såsom förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Bestämmelserna om arbetsavtal torde till övervägande del vara av privaträttslig natur och på denna grund i allmänhet vara förbehållna rikslagstiftningen. Olika åsikter hava emellertid yppats därom, vilken ställning arbetsavtalet skall anses intaga i rättssystemet. Högsta domstolen har i ett avgivet utlåtande ¹⁾ funnit lagarna om arbetsreglementen och läroavtal hänföra sig till yrkes- och näringslagstiftningen samt att dessa lagar på sådan grund och enär de icke kunde anses beröra arbetsskyddet i egentlig mening, ej böra anses förbehållna rikets lagstiftande organ. Denna rättsuppfattning godkändes även av republikens president.

Lagstiftningen angående arbetsförmedling och förlikning i arbetstvister har ansetts höra landskapet till.

Kommittén har för sin del ansett, att arbetarförsäkrings- och arbetsskyddslagstiftningen jämte de därmed närbesläktade rättsområdena angående arbetsavtal, arbetsförmedling, arbetsreglemente och läroavtal borde hänföras till rikets lagstiftningskompetens. Den nuvarande uppdelningen av kompetensfördelningen på detta avsnitt av vårt rättssystem är enligt kommitténs åsikt ägnad att leda till splittring och oreda och ligger det särskild vikt uppå, att förhållandena å detta socialpolitiska gebit ordnas på ett enhetligt sätt.

Begreppet arbetarskydd i 9 § 8 p. har såsom ovan framhållits i praxis tagits i inskränkt mening, omfattande den egentliga arbetsskyddslagstiftningen och därmed sammanhörande författningar. Emellertid finnas flere andra grenar av arbetarlagstiftningen, vilka innehålla stadganden, som kunna hänföras till arbetsskydd i vidsträckt mening. Dylika bestämmelser återfinnas bl.a. i den speciallagstiftning, som reglerar sjöfartsnäringen. Även de här ovan särskilt uppräknade lagstiftningarna om arbetsavtal, arbetsförmedling, arbetsreglemente och läroavtal torde i icke ringa mån böra anses tillgodose arbetsskyddets intressen. Kommittén har fördenskull velat giva hithörande stadgande en sådan avfattning, att detsamma skulle

1) Å.D.II sid. 128.

inrymma samtliga i arbetarlagstiftningen upptagna bestämmelser av denna art. En dylik utvidgning av arbetsskyddsbegreppet synes bäst motsvara den gällande lagens rätta mening och grund samt det syftemål beträffande arbetarskyddets enhetlighet, som legat till grund för stadgandets införande i autonomilagen vid 1920 års riksdag. (Jfr. grundlagsutskottets betänkande).

Inom kommittén har ifrågasatts, huruvida icke arbetslagstiftningen i hela dess vidd borde förbehållas republikens exklusiva lagstiftningsbehörighet; detta främst på grund av den sociala lagstiftningens raskt fortskridande utveckling. I huvudsak synes dock detta syftemål bliva förverkligat genom det uttryck kommittén infört i lagtexten, nämligen "arbetsskyddet i vidsträckt mening".

En medlem av kommittén har ansett gällande lag böra i denna punkt bibehållas oförändrad, synnerligast som landskapet i flere fall opåtalat utnyttjat sin lagstiftningsbefogenhet inom detta område utan någon anmärkning från statsmakten sida. (Se reservationen sid. 236)

m) Jordinlösning och kolonisation.

Vad beträffar lagstiftningen angående inlösen av legoområden, anskaffande av jord för kolonisationsändamål och övrig kolonisationslagstiftning har stor tveksamhet varit rådande i fråga om kompetensfördelningen. Ålandsdelegationen har uttalat den åsikt, att denna särslagstiftning bör inrymmas under begreppet "idkande av jordbruk" och således i principhöra landskapet till. Denna uppfattning biträdades jämväl av landskapets myndigheter. Uti ett utlåtande ställde sig högsta domstolen på en motsatt ståndpunkt, och uttalade att sagda uttryck endast åsyftade de normer, vilka reglerade jordbruk såsom näring, ävensom att jordinlösnings- och övrig kolonisationslagstiftning, som avsåg att bereda tillfälle åt obesuttna att förvärva äganderätt till jord och sålunda hade ett helt annat syftemål än det nyss antydda samt grundade sig på principen om expropriation av jord, därvid skifteslagstiftningens föreskrifter komme till tillämpning, icke vore att hänföra under nu ifrågavarande stadgande i Ålandslagen. Högsta domstolen fann alltså kolonisationsväsendet höra till den del av privaträtten, som jämlikt punkt 8 är förbehållen republikens lagstiftande organ. Om denna uppfattning förenade sig även republikens president.¹⁾

Såsom en konsekvens av denna tolkning har i praxis fastslagits, att lagstiftningen angående inlösen av legoområde samt lagstiftningen angående kolonisationslägenheter och landskommunernas kolonisationskassor höra rikets lagstiftning till och att detsamma är fallet med lagstiftningen angående anskaffande av jord för kolonisationsändamål, dock så att tillämpningen av sistnämnda lagstiftning påverkas dels av 23 § i självsty-

1) A.D.II sid. 24-32, 39, 41, 44, 45, 49, 50, 58, 63, 65, 90, 91, 97-100, 105-108, 110-115.

relselagen och dels av de skyddsbestämmelser 5 § garantilagen uppställer. Lagstiftningen angående jordinlösen och kolonisation å ecklesiastik jord är likaledes hänförd till rikets kompetens.

Lagstiftningen om jordinlösen och kolonisation å samt utarrendering av statens boställen och skogsmarker äger, jämlikt uttryckliga stadganden i resp. speciallagar, icke tillämpning inom landskapet Åland. Det är att märka, att republikens lagstiftningsmyndighet på detta område är begränsad, för såvitt angår de jordegendomar, varom stadgas i 23 § självstyrelselagen.

Kommittén har, efter omröstning, ansett sig böra i lagtexten intaga ett förtydligande tillägg rörande nu nämnda särlagstiftning i anslutning till förberörda tolkning. (Se reservationen sid. 236)

n) Näringsrätt. Grunderna för rätt att idka näring och yrke.

Det i 8 punkten begagnade uttrycket "grunderna för rätt att idka näring och yrke" har såsom allaredan framhållits i praxis givit anledning till tolkningssvårigheter.

Beträffande innebörden av denna lokution hava tvenne motsatta tolkningar gjort sig gällande. Inom Ålandsdelegationen har den åsikt uttalats, att uttrycket avsåg sådana allmänna stadganden, som tillförsäkra rikets medborgare rätt att fritt idka näring eller yrke. Till stöd för denna åsikt har framhållits, att självstyrelselagens syftemål varit att hindra landskapet att inskränka näringsfriheten i större utsträckning än vad enligt rikets lagstiftning vore fallet. En vidare tolkning beträffande begreppet "grunderna" har gjorts gällande såväl inom Ålandsdelegationen som hos högsta domstolen. Man har nämligen ansett uttrycket omfatta jämväl de speciella grundförutsättningarna för utövning av något visst reglementerat näringsfång.

Vid granskningen av flere landstingsbeslut hava Ålandsdelegationen och högsta domstolen ägt taga ståndpunkt till kompetensfördelningen mellan riket och landskapet på näringsrättens område. Därjämte har kompetensfördelningen i några fall ordnats genom överenskommelseförordning.¹⁾ Här nedan lämnas en översikt av de resultat, som härutinnan vunnits.

Lagstiftning angående skjutvapen. Genom överenskommelseförordning av den 27 maj 1932 angående polisvården och i samband därmed stående förvaltningsgrenar i landskapet Åland har kompetensfördelningen å detta område, som i huvudsak berör tillgodoseendet av statens säkerhet, ordnatsså, att kontrollen koncentrerats hos landshövdingen, som i förekommande fall äger anlita landskapsnämndens biträde.

Lagstiftningen angående eldfarliga vätskor. Denna lagstiftning kan i

1) Jfr. sid. 188-189.

huvudsak hänförs till allmän ordning och säkerhet och faller i dessa avseenden inom landskapets behörighetsområde. Ur näringsrättslig synpunkt har lagstiftningen ansetts vara av blandad natur i så måtto, att grunderna för näringsutövningen hänförts till rikets kompetensområde.

Vid granskning av ett landstingsbeslut genom vilket den i riket gällande lagstiftningen angående eldfarliga vätskor antagits att såsom landskapslag gälla på Åland, har Ålandsdelegationen uttalat den åsikt¹⁾ att denna lagstiftning endast kunde anses beröra rena ordnings- och säkerhetssynpunkter samt på sådan grund principiellt ankom å landskapet. Landskapslagen fick även träda i kraft. Vid handläggning av detta spörsmål i samband med frågan om ordnandet av polisväsendet på Åland hade delegationen ställt sig mera tveksam beträffande kompetensfördelningen samt uttalat den uppfattning,²⁾ att ifrågavarande lagstiftning dock kunde anses i viss mån beröra statens säkerhet samt att beviljande av näringsrätt därför borde ske i samråd med landshövdingen. Uti nyssnämnda överenskommelseförordning angående organisation av polisvården i landskapet Åland upptogs i anslutning till sistberörda rättsuppfattning ett stadgande, enligt vilket tillsynen över efterlevnaden av författningarna angående eldfarliga ämnen hänfördes till landskapsnämndens kompetens, dock så, att det ålåg nämnden att i samråd med landshövdingen meddela sådant tillstånd till näringsutövning, som i resp. författning omförmäles.

Lagstiftningen angående explosiva ämnen. Hithörande föreskrifter böra hänföras dels till "allmän ordning och säkerhet" och dels till näringslagstiftningens rättsområde. Upprätthållandet och befrämjandet av allmän ordning och säkerhet samt förebyggande av oordningar och allmänfarliga händelser utgöra enligt självstyrelselagens system en landskapets angelägenhet. Enär förberörda lagstiftning dock i viss mån även berör statens säkerhet, och omsorgen härom enligt självstyrelselagen är förbehållen rikets myndigheter, skall övervakningen av lagstiftningens efterlevnad och beviljande av näringsrätt jämlikt föreskrifterna i ovanåberopade överenskommelseförordning angående den åländska polisvårdens organisation ankomma å landskapsnämnden och landshövdingen i samråd.

Lagstiftningen angående hållande av värdshus, natthärberge, kafé, biljard och kägelbana. Den av landstinget antagna lagen angående förenämnda rörelser befanns vid verkställd granskning icke avse "grunderna" för näringsutövning. De befogenheter, som enligt i riket gällande författning utövas av landshövdingen, överfördes genom landskapslagen å landskapsnämnden.³⁾

1) A.D. III sid. 119 ff.

2) A.D. I sid. 91

3) A.D. II sid. 33 ff.

Lagstiftningen angående bankbolags verksamhet samt sparbanks- och pantlånerörelsen. Vid granskningen av landstingsbeslutet om antagande av en landskapslag, enligt vilken rikets banklag skulle i huvudsak oförändrad gälla även på Åland, har Ålandsdelegationens majoritet ¹⁾ funnit, att banklagen till avsevärd del omfattar civil-, process- och straffrättsliga stadganden. De rent näringsrättsliga föreskrifter, vilka ingå i gällande lag, ansågos innehålla allmänna grunder för utövande av bankverksamhet. Delegationens flertal ansåg fördenskull rikets banklag vara gällande även på Åland samt att landskapet hade saknat behörighet att antaga lagen såsom landskapslag. Inom delegationen hävdades emellertid även den uppfattning, att detta till de reglementerade näringarnas rättsområde hörande gebit borde falla inom ramen för landskapets kompetens, dock med tidigare berörda undantagsförbehåll rörande "grunderna".

Högsta domstolen fann i avgivet utlåtande ²⁾ att landstingsbeslutet berörde grunderna för utövande av bankverksamhet, och då detsamma jämväl till avsevärd del innehöll stadganden, som enligt självstyrelselagen vore undantagna landstingets lagstiftningsbehörighet, hemställde högsta domstolen, som ansåg förfarandet vid utfärdande av s.k. "blandade lagar" ³⁾ ej vara i detta fall tillämpligt, att landstingsbeslutet finge förfalla. Detta blev även republikens presidents beslut.

Vid granskningen av landstingsbeslutet rörande antagandet av rikets lagstiftning om sparbanker anlades inom Ålandsdelegationen ⁴⁾ delvis avvikande synpunkter. Delegationens flertal ansåg sparbankslagstiftningen visserligen till avsevärd del upptaga civil-, process och kriminalrättsliga stadganden ävensom bestämmelser, som angå grunderna för utövning av sparbanksrörelse; men då detta lagstiftningsgebit jämväl omfattade bestämmelser av näringsrättslig natur, underliggande landskapets lagstiftningsmakt, fann majoriteten hinder icke föreligga att låta landskapslagen träda i kraft i den för "blandade" lagar vedertagna ordningen.

Inom delegationen uttalades i dessa frågor olika åsikter.

Högsta domstolen ⁵⁾ gav beträffande sparbankslagen uttryck åt enahanda synpunkter, som i ärendet rörande banklagstiftningen. Republikens president förordnade att landstingsbeslutet skulle förfalla. En medlem av högsta domstolen ansåg båda dessa landskapslagar kunna tillåtas träda i kraft.

Ända sedan Ålands självstyrelse trädde i funktion har statens kontrollverksamhet rörande dessa näringsgrenar (b ikinspektionen och sparbanksinspektionen) fungerat jämväl på Åland.

1) A.D. utlåtande 2/4 1936

2) Utlåtande av 28/5 1936.

3) Se sid. 210

4) Å.D. utlåtande av 2/4 1936.

5) Utlåtande av 28/5 1936.

majoriteten inom delegationen den uppfattning, att näringslagstiftningen i princip ankom å landskapet, icke blott dithörande rättssatser av offentligträttslig natur utan ock, såsom lagrummets ordalydelse gåve vid handen, resp. bestämmelser av privaträttslig natur. Den del av försäkringsrätten, som normerade försäkringsrörelsen, - häri inbegripet jämväl de rättssatser, som kunde anses höra till den speciella privaträtten -, utgjorde enligt majoritetens uppfattning en självständig underavdelning av näringsrätten, om ock vissa andra element däri ingå. Denna särslagstiftning och därtill hörande förvaltning borde sålunda i huvudsak ankomma å landskapet, vilket jämväl framginge därav, att ett visst avsnitt av försäkringsrätten, nämligen arbetarförsäkringslagstiftningen, uttryckligen undantagits. På dessa skäl och då en förvaltningsförskjutning i ovan omförd riktning borde anses ändamålsenlig, förordade Ålandsdelegationen landskapsnämndens initiativ.

En minoritet inom delegationen uttalade en avvikande mening beträffande begreppet "grunderna" och hänvisade till den tolkning av sagda uttryck delegationen i sina tidigare analoga uttalanden omfattat. Enär sålunda de förvaltningsuppgifter, som enligt landskapsnämndens initiativ skulle överföras till rikets organ, uteslutande byggde på stadganden av rikslagstiftningsnatur, ansåg minoriteten att den föreslagna förvaltningsförskjutningen icke lagligen kunde äga rum.

Margarinlagstiftningen jämte därtill hörande förvaltning anses vara en landskapets angelägenhet, fränsett grunderna för rätt till näringsutövning. Ehuru övervakningen av tillverkningen och handeln med margarin och andra slag av näringsfett samt margarinost i princip synes tillkomma landskapets organ, är det dock tvivelaktigt om och i vad mån ett dylikt övervakande i praktiken låter sig genomföra; de nödiga fackinsikterna för kontrollens handhavande stå näppeligen landskapets myndigheter till buds.

Tillverkning och försäljning av konstgjorda mineralvatten samt handel och fabriksmässig tillverkning av svagare maltdrycker. Lagstiftningen angående tillverkning och försäljning av konstgjorda mineralvatten tillhör principiellt landskapets kompetensgebit. Villkoren och förutsättningarna för rätt att utöva yrke på detta område måste dock i enlighet med självstyrelselagens grundsatser vara enhetliga över hela riket, för såvitt angår kontrollen över alkoholgränsens behöriga iakttagande.

Lagstiftningen angående elektriska anläggningar. Högsta domstolen har uti en på grund av 35 § självstyrelselagen till dess avgörande hänskjuten kompetensfråga förklarat, att den i riket gällande lagstiftningen angående elektriska anläggningar är att hänföra till näringslagstiftningens om-

1) A.D. III sid. 146.

2) Å.D. V sid. 117.

råde, vilken lagstiftning, med undantag av "grunderna för rätt att idka näring" förbehållits landskapets lagstiftande organ. Tillika har högsta domstolen uttalat, att de i rikets lagstiftning ingående stadgandena, såvitt de angå ordning och säkerhet, icke äro av den beskaffenhet, att landskapets lagstiftande organ jämlikt 9 § självstyrelselagen, jämförd med 17 § samma lag, vore oberättigat att därom besluta.

Då landstinget antog en landskapslag med syftemål att bringa den på Åland gällande äldre lagstiftningen i ämnet i nära anslutning till rikets gällande lagstiftning, uttalade sig Ålandsdelegationen¹⁾ beträffande begreppet grunderna sålunda, att med detta uttryck i nu föreliggande fall borde förstås, att till näringens utövande erfordrades tillstånd (koncession), som gives först efter en föregående prövning av de garantier, vilka i säkerhetens intresse påkallas, men däremot icke behörighet för viss myndighet att meddela tillstånd till näringsutövningen. Till grunderna borde därjämte hänföras anordnande av tillsyn i fråga om koncessionsvillkorens behöriga fullgörande och iakttagande samt att vården av anläggningen och ledningarna skall handhavas av kompetent person; däremot hörde det icke till grunderna, på vilket sätt denna tillsyn utövades och huru kvalificerad den person borde vara, som handhar anläggningens vård. Till grunderna hörde, att anläggningen borde vara underkastad en effektiv löpande kontroll i säkerhetens intresse, men huru besiktningarna verkställas och genom vilka organ detta äger rum fölle utom begreppet grunderna.

Högsta domstolen ställde sig i huvudsak på samma ståndpunkt. Grundläggning och drift av elektrisk anläggning borde anses såsom näringsutövning och landstinget tillkom å detta område lagstiftningsmakt, utom såvitt angick grunderna. Till begreppet grunderna hörde, utom de i näringslagen av år 1919 upptagna allmänna förutsättningarna för näringsutövning, jämväl det i näringslagens 3 § ingående stadgandet, enligt vilket nu ifrågavarande näringsverksamhet är undantagen från de fria näringarna och underkastad de "villkor och bestämmelser, som äro eller framtiden varda meddelade i särskilda lagar och författningar". Att lagstifta om dylika villkor och bestämmelser ankomme enligt högsta domstolens åsikt å landstinget, dock endast i små måtto, att landskapslagen icke stode i strid med republikens allmänna intressen. Högsta domstolen ansåg även för sin del, att hinder för lagens ikraftträdande såsom "blandad lag"¹⁾ icke förefanns.

Republikens president fann emellertid landskapslagen vara stridande mot republikens allmänna intresse på den grund, att lagen skulle beröra även statens elektriska anläggningar på Åland, och fick lagen av denna anledning förfalla.

¹⁾ A.D. utlåtande av 11/2 1938.

²⁾ Utlåtande av 28/3 1938.

¹⁾ Se sid. 210.

X X
X

Ovanstående redogörelse ger en bild av de svårigheter, vilka man vid tillämpningen av självstyrelselagen haft att bekämpa beträffande tolkningen av begreppet "grunderna för rätt att idka näring och yrke" och lämnar tillika direktiv för de riktlinjer, enligt vilka lagens förtydligande borde gestaltas. Kommittén har för sin del vid övervägandet av detta spörsmål kommit till det resultatet, att denna alltför generella norm för kompetensfördelningen bör i lagen närmare definieras. Någon större förskjutning av behörighetsgrunderna bör likväl i detta sammanhang icke ifrågakomma.

Enligt kommitténs förslag skulle behörighetsgränserna på näringsrättens gebit så utstakas, att vissa reglementerade näringar, vilkas normering anses bära förbehållas rikets lagstiftning, bleve undantagna i sådant avseende, varemot övriga näringsfång finge av landskapet legislativt regleras. Dock borde städse näringsfrihetens allmänna grundsatser vid utövningen av den lokala lagstiftningsrätten beaktas, bl.a. i fråga om grupperingen i fria och ofria näringar.

Därest sålunda ett näringsfång, som enligt republikens lagstiftning är reglementering underkastat, hör till området för landskapets lagstiftningsbefogenhet, skulle det ankomma å landstinget att genom landskapslag ordna hithörande reglementering i enlighet med landskapets förhållanden, behov och intressen. I detta avseende borde likväl vissa direktiv från statsmaktens sida uppställas. Om en näring enligt rikets lagstiftning endast får utövas på grund av utverkat tillstånd och under speciella villkor och förutsättningar, bl.a. i fråga om vissa påbudna kvalifikationer hos näringsutövaren, måste detta lända till efterrättelse jämväl i landskapet. Föreskrives exempelvis i rikets lag att vissa yrken endast få idkas i stad eller av kommun eller bolag, som bildats i välgörande syfte, eller av förening, eller att befogenheten att idka en reglementerad näring skall vara personell, resp. kunna överlätas, så böra motsvarande speciella grundförutsättningar beaktas i landskapslagstiftningen. Av landskapets förhållanden betingade smärre modifikationer i dessa villkor för näringsutövningen torde dock kunna i praxis medgivas. Sålunda föreligger icke något hinder för överförandet av resp. tillsynsmyndighet till landskapets egna organ, förutsatt att garantier finnas för en effektiv kontroll i säkerhetens intresse.

Ovan omförmälda inskränkande förbehåll beträffande landstingets lagstiftningsbehörighet på de reglementerade näringarnas område har av kommittén i lagtexten formulerats sålunda, att rikslagstiftningen skulle lända till efterrättelse, såvitt angår de speciella förutsättningarna för ut-

övning av visst reglementerat näringsfång inom nu berörda grupp. Uttrycket är visserligen något allmänt hållet, men praxis kommer att i framtiden hava ett gott stöd uti den tidigare lagtillämpningen i resp. behörighetsfrågor.

Av de reglementerade näringarna borde enligt kommitténs förslag till punkt 10 följande förbehållas republikens exklusiva lagstiftningsbehörighet: i tryckfrihetslagstiftningen omförmäld näring, (bok- och stentryckeri, spridning av tryckskrift och utgivande av periodiska tryckskrifter); bankverksamhet, sparbanks-, försäkrings- och pantlånerörelse samt valuta-handel; gruvor och malmstreck; margarintillverkningar; mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket; stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra tillverkningar. Utom dessa grupper skulle rikets lagstiftning förbehållas: lagstiftning om skjutvapen och explosiva ämnen, såvitt republikens säkerhet härav beröres, ävensom tillverkning och försäljning av svagare maldrycker, försåvitt angår tillsynen över alkoholgränsens iakttagande.

Sålunda anordnad torde kompetensfördelningen på näringsrättens gebit bliva klarare avgränsad än vad f.n. är fallet utan att några större förskjutningar behöva ifrågakomma. Vissa näringsfång, som äga samband med den allmänna hälsovården, komma att framdeles särskilt beröras.¹⁾

Beträffande avfattningen av 10punkten har inom kommittén yppats meningsskiljaktighet (se reservationen sid.237). Jämväl har den mening uttalats, att lagstiftningen angående eldfarliga ämnen borde i enlighet med bestämmelserna i överenskommelseförordningen angående polisvårdens organisation tillkomma riket, i den mån statens säkerhet kunde anses härav beröras.

c) Jordbruket och dess binärningar.

Jämväl de grenar av civilrätten och den speciella privaträtten, som självstyrelselagen icke uttryckligen uppräknar, höra rikslagstiftningen till. Hit höra bl.a. sakrättens och obligationsrättens rättsgebit. Till landskapets behörighet hänföres däremot lagstiftningen om idkande av jordbruk och fiske.

Omfattningen av begreppet "lagstiftning om idkande av jordbruk" har varit föremål för olika uppfattning. Ålandsdelegationen har för sin del ansett, att jordlegolagstiftningen i hela dess vidd blivit genom självstyrelselagen hänförd till landstingets kompetens. Ålandskommittén angiver i sitt betänkande, att uttrycket "idkande av jordbruk" inrymmer även jordlegolagstiftningen. Vid riksdagsbehandlingen påyrkades och beslöts jämväl vid andra behandlingen att i lagen skulle intagas ett positivt stad-

1) Se sid. 79 ff.

gande därom, att jordlegolagstiftningen tillkomme landskapet, men vid ärendets slutliga behandling uttömrades detta tillägg utan att det av motiverna klart framgick, huruvida riksdagen ansåg ordalydelsen även eljest vara tydlig eller om man härvid åsyftade en saklig jämkning av lagtexten.

Högsta domstolen har, efter omröstning, uti ett avgivet uttalande godkänt delegationens rättsuppfattning i fråga om jordlegolagstiftningen.¹⁾

Till nu ifrågavarande landskapet förbehållna lagstiftningsområden höra således: jordlegorätten och lagstiftningen angående bedrivande av jordbruk såsom näring, boskapsskötsel, betesvård, skogsbruk, fiske och jakt. Jämväl de rättsnormer av offentligträttslig natur, som behärska vissa delar av ifrågavarande speciella rättsområden, bl.a. inom näringsrättens g. bit, höra landskapet till.

De bestämmelser i jaktlagstiftningen, som avse sambandet mellan jakt-rätten och jordäganderätten, hava ansetts vara undantagna från landskapets lagstiftningsbehörighet.²⁾

Kommittén har icke funnit skäl föreslå några ändringar i fråga om behörighetsgränserna på nu berörda område. Genom avskaffande av undantagsbestämmelsen rörande grunderna skulle dock dessa rättsområden såsom sådana överföras till landskapets behörighet, utan något annat inskränkande förbehåll än det, som avser sambandet mellan jordäganderätten samt fiske- och jakträtten. (Se reservationen sid. 238)

Lagstiftningsrätten rörande växtskydd har ansetts böra hänföras till landskapets kompetens.

p) Fornminnesvården.

Lagstiftningen om fornminnesvården omnämnes icke bland de i 9 § uppräknade rättsgebit, som förbehållits rikets lagstiftande organ, och torde området förty böra i huvudsak hänföras till landskapets kompetens, dock med vissa modifikation.

I avseende å kompetensfördelningen har Ålandsdelegationen³⁾ ställt sig på den ståndpunkt, att landskapets behörighet på nu ifrågavarande område är begränsad främst såvitt angår de bestämmelser av privaträttslig natur, som direkt beröra den enskildes rättssfär, bl.a. i fråga om jordägarens dispositionsrätt till sin mark och vederbörandes skyldighet att under vissa förutsättningar underkasta sig tvångsinlösen av fornlämlingar eller fornföremål i det allmännas intresse. Landskapet vore sålunda icke lagligen berättigat att stadga längre gående ingrepp i äganderätten än vad i rikets lagstiftning förutsättes. I rikslagstiftningen återfunnos vidare straff-

1) Å.D. II sid. 37-39, 45 49 och 80. Ålandskommittén sid. 18.

2) Å.D. III sid. 96.

3) Å.D. V sid. 259. Å.D:s skrivelse av 3/4 1936.

lagsbestämmelser, som angå beredande av straffrättsligt skydd åt fornlämningar och fornföremål, samt föreskrifter om skifte av jord, därå fast fornlämning finnes. Dessa grupper av bestämmelser hörde enligt självstyrelselagen riket till. Därest staten tillerkännes en på tvångsinlösen grundad rätt till inlösen av fornlämningar, borde enligt delegationens mening syn och värdering äga rum enligt de normer rikslagstiftningen uppställer; expropriation för landskypets behov reglerades genom landskapslag. Grundsatsen att alla fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn ansågs även äga förpliktande kraft i landskapet i så måtto, att dessa minnesmärken ovillkorligen borde åtnjuta skydd mot förstörelse. Ålandsdelegationen har byggt sin rättsuppfattning rörande kompetensfördelningen på den förutsättning, att fornminneslagstiftningen och det till densamma upplåtna expropriationsinstitutet begreppsenslign tillhör den offentliga rättens område. De begränsningar och inskränkningar äganderätten genom denna speciallagstiftning i offenkänt intresse underkastas, kunna anses utgöra rättsverkningar av privaträttslig natur och uppmärksammas förden skull av rättsteorin inom sakrättens gebit, men denna omständighet ansåg delegationen icke vara ägnad att rubba fornminneslagstiftningens av doktrinen erkända placering inom förvaltningsrättens system.

Arkeologiska kommissionens och landskapsmyndigheternas inbördes ställning har numera ordnats genom överenskommelseförfordning av den 4 september 1936 med stöd av 18 § självstyrelselagen. Förfordningen bygger i huvudsak på autonomilagstiftningens system för kompetensfördelning enligt den tolkning, som av Ålandsdelegationen framlagts; dock har i fråga om samarbetet mellan landskapsmyndigheterna och arkeologiska kommissionen en viss förskjutning från delegationens ståndpunkt till landskapets förmån ägt rum.

Kommittén, som vid frågan behandling hört statsarkeologen, d:r C.A. Nordman såsom sakkunnig, föreslår, att den legala kompetensfördelningen på fornminnesvårdens område skulle i all huvudsak ordnas i enlighet med den rättsuppfattning, som i detta ämne hävdats av Ålandsdelegationen, med beaktande tillika av det system för avvägbringande av en ordnad samverkan mellan rikets och landskapets organ, som fått uttryck i åberopade överenskommelseförfordning. (Se reservationen sid. 238).

q) Skiljemannaförfarandet.

Lagstiftningen angående skiljemannaförfarandet torde såsom hörande till processrätten böra hänföras till rikets lagstiftningsbehörighet.

r) Alkoholister.

Den i riket gällande lagstiftningen om alkoholister och dem rörande åtgärder samt om förfarandet vid alkoholistvård torde böra tillföras rikslagstiftningen på sätt enligt självstyrelselagen förhållandet är beträffan-

de lösdrivarlagstiftningen. En medlem i kommittén har dock anmärkt att i-frågavarande lagstiftningsområde borde tillhöra landskapet. (Se reservationen sid.239).

s) Strafflag; rättegångs- och utsökningsväsendet; allmän ordning och säkerhet.

Den omständigheten, att lagstiftningen å strafflagens gebit är förbehållen rikets lagstiftningsmakt, innefattar ej hinder för landstinget att inom sådana rättsområden, som höra till landskapets lagstiftningsbefogenhet, antaga straffbestämmelser med eller utan avvikelser från resp. straffbud uti den i riket gällande särlagstiftningen. Dylika bestämmelser få dock självfallet icke innefatta någon ändring i gällande strafflag.¹⁾

Enligt autonomilagstiftningens systemkör rättsvården i vidsträckt mening till rikets befogenhet. Å statsmyndigheterna ankommer sålunda domstols- och åklagarväsendet, uppdagandet av förbrytelser, medikolegala besiktningar av myndigheter, som tjäna rättsvården, husrannsakan, häktning, straffverkställighet, fångforslingen, fängelseväsendet och övervakandet av villkorligen frigivna fångar samt utsökningsväsendet i hela dess vidd inklusive konkursrätten. Den allmänna ordningen och säkerheten utgör däremot i princip en landskapets angelägenhet såväl med avseende å lagstiftning som förvaltning, dock så att omsorgen om statens säkerhet är förbehållen rikets myndigheter samt att dessa jämväl äga handhava polisuppgifterna på de speciella områden, för vilka statens lagstiftning skall gälla även på Åland.

En strängt genomförd uppdelning av polisförvaltningen på Åland har icke ägt rum, utan har denna förvaltningsgren genom tidigare åberopade överenskommelseförordning av den 27 maj 1932, vars giltighetstid förlängts genom förordning av den 13 juni 1935, ordnats på basen av ett sammanförande av statens och landskapets polisangelägenheter, såvitt angår resp. underlydande organ, vilka sålunda fungera såväl för statens som för landskapets räkning.²⁾

Gränserna mellan statens och landskapets polisförvaltning torde anses vara genom självstyrelselagen med önskvärd tydlighet uppdragen.

t) Det allmänna övervakandet av hälsovården samt bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdo

Jämlikt självstyrelselagens 9 § 2 mom. 9 P., jämförd med 17 § 1 mom. 6 p., ankommer ovan angivna ressorter å rikets myndigheter såväl i fråga om lagstiftning som förvaltning. Kommittén vill främst lämna en samman-

1) Å.D. III sid. 99, 184, 186.

2) Å.D. I sid.13 ff, 179 ff.; III sid. 117,118,193; V sid. 228 ff.

fattande översikt av lagens tillämpning i praxis och av de tolknings-svårigheter, som härvid yppat sig.

Uttrycket "det allmänna övervakandet av hälsovården" syftar på den medicinalstyrelsen, landshövdingen och provinsialläkaren (landskapsläkaren)¹⁾ enligt rikets lagstiftning tillkommande allmänna tillsynen på hälsovårdens område. Bestämmelsen är till sin innebörd svävande. I vissa avseenden hava behörighetsgränserna närmare utstakats genom en den 5 december 1924 enligt 18 § självstyrelselagen utfärdad överenskommelseförordning. Då en uppdelning av hithörande normer med direkt stöd av självstyrelselagen erbjuder svårigheter på grund av det citerade uttryckets obestämda innebörd, har från landskapets sida ett förtydligande av stadgandet påyrkats.

Kommunernas befogenheter beträffande hälso- och sjukvården hava blivit oberörda av självstyrelselagen och hänföras fortfarande till området för den kommunala självstyrelsen.

Av punkt 9 framgår vidare, att den lagstiftning, som hänför sig till bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar (bl.a. den del av rikets hälsovårdslagstiftning, som har avseende å epidemivården samt åtgärder för kolerafarsotens och tuberkulosens bekämpande och mot de veneryska sjukdomarna), ankommer å statens myndigheter, och har stadgandets tillämplighet ansetts omfatta jämväl bekämpande av vissa smittsamma djursjukdomar. Detsamma gäller även i fråga om sådana till nu ifrågavarande ressort hörande åtgärder, som stöda sig å andra gebit av rikslagstiftningen (t.ex. arbetarförsäkrings- och skyddslagstiftningen).

Med ovan antydda begränsning ankommer lagstiftning och förvaltning på detta område å landskapet.

Lagstiftningen angående sinnessjuka hör till landskapets kompetens med ofta berörda undantag för det allmänna övervakandet samt jämväl för den del av lagstiftningen, som innefattar legal garanti för den personliga o-kränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten. Landskapet har t.v. icke utnyttjat sin lagstiftningsbefogenhet på detta område.

Lagstiftningen angående distriktsläkare, kommunalläkare, distriktsdjurläkare och kommunaldjurläkare måste enligt självstyrelselagens system anses vara av blandad natur. I den mån fråga är om det allmänna övervakandet resp. bekämpande av smittsamma sjukdomar underliggert den rikets lagstiftningsmakt. Detsamma gäller behörigheten att utöva läkarkallet samt angående distrikts- och kommunaldjurläkares motsvarande behörighet; bestämmelserna härom falla dels under begreppet "det allmänna övervakandet", dels under "grunderna" för yrkesutövning. Åberopade överenskommelseförord-

ning normerar förenämnda befattningshavares tjänsteställning och åligganden i huvudsaklig överensstämmelse med Ålandslagens kompetensfördelning.

I fråga om barnmorskeväsendet äro behörighetsgränserna mellan rikets och landskapets lagstiftningsuppgifter något svävande. Föreskrifter angående kommunernas skyldighet att avlöna barnmorskor, kommunala barnmorskors rättigheter och skyldigheter, bidrag åt kommunerna till barnmorskors avlöande, taxa för förrättningar och pensionsförmåner torde h.o.h. höra till landskapets kompetens. Däremot falla de grundläggande föreskrifterna angående barnmorskors utbildning, kompetens och skyldigheter samt medicinalstyrelsens överinseende under begreppet "det allmänna övervakandet av hälsovården" samt "grunderna för rätt att idka yrke" och höra förty till rikets lagstiftningsbefogenhet. Bestämmelser angående förmanskapet och det närraste inseendet över barnmorskornas verksamhet har däremot ansetts vara av lokallagstiftningsnatur.¹⁾

Vid granskningen av ett landstingsbeslut angående landskapslag om kommunala barnmorskor i landskapet Åland uttalade högsta domstolen,²⁾ att lagstiftning om kommunal barnmorskebefattning, för såvitt den rör sig inom området för den kommunala lagstiftningen, tillhörde landstingets lagstiftningsbefogenhet. Landstingsbeslutet innehöll emellertid jämväl stadganden angående förvaltningen av hälsovårdsärenden. I detta avseende hade högsta domstolen uppmärksammat bestämmelserna i landstingsbeslutet rörande beviljande av tillstånd att avlöna gemensam barnmorska för två eller flere kommuner, angående medgivande av lindring i kommunernas skyldighet att avlöna barnmorskor samt angående fastställande av resp. stadgar. Dessa uppgifter skulle enligt landstingsbeslutet fortfarande ankomma å landskapsnämnden, dock så att nämnden icke vidare vore skyldig att, på sätt i överenskommelseförordningen och andra i ämnet gällande författningar förutsattes, i ärendet inhämta medicinalstyrelsens utlåtande. Enär landstinget sålunda genom åsidosättande av stadgandena i överenskommelseförordningen överskridit sin lagstiftningsbefogenhet, hemställde högsta domstolen att landskapslagen finge förfalla, och republikens presidents beslut utföll i enlighet härmed.

Sjuksköterskeväsendet torde i huvudsak böra hänföras till landskapets lagstiftningsområde. Dock bör från statens sida det krav kunna uppställas, att de vid hälso- och sjukvården i landskapet arbetande sjuksköterskorna med avseende å kompetens fylla enahanda fordringar, som tilläventyrs finnas uppställda för motsvarande sysslor i övriga delar av riket. Uti åberopade överenskommelseförordning hava nu angivna behörighetssynpunkter uppmärksamrats.

1) A.D. III sid.143-144,157; överenskommelseförordningen 5/12 1924, § 10.
2) Utlåtande av 25/5 1938.

Författningarna angående vaccinationen avse bekämpande av epidemier och böra oförändrade tillämpas jämväl på Åland.

Bestämmelserna om beredning och försäljning av läkemedel, droger och gifter hänföras dels till hälso- och sjukvården, dels även till näringsrättens gebit. Enär lagstiftningen på dessa områden, som kräva en sakkunnig kontroll från det allmännas sida samt stränga garantier och kompetensvillkor beträffande yrkesutövarna, synes böra inrymmas dels under begreppet "det allmänna övervakandet av hälsovården" och dels under bestämmelserna om "grunderna för rätt att idka näring", har lagstiftningen angående apoteks- och drogeriväsendet samt handeln med gifter ansetts vara rikets lagstiftningsmakt förbehållen. Kompetensfördelningen är för närvarande ordnad i överesskommelseförordningen.¹⁾

Då i hälsovårdsordningen böra upptagas erforderliga bestämmelser om motarbetande av epidemier och smittsamma sjukdomar, har normeringen av förfarandet vid fastställandet av lokal hälsovårdsordning ansetts icke underligga landskapets lagstiftningskompetens.²⁾

Ålandsdelegationen har i ett betänkande³⁾ framhållit att spørgsmålet i vad mån lagstiftningsrätten beträffande köttkontrollen ankommer å rikets, resp. landskapets legislativa organ borde anses vara en tolkningsfråga, som i samband med ordnande av hälsovårdsressorten bör upptagas till prövning. Delegationen erinrar om, att självstyrelselagen i fråga om avgränsningen av rikets lagstiftningsbehörighet hade uppställt endast de allmänna direktiven, att till rikets kompetens hörde det allmänna övervakandet av hälsovården, grunderna för rätt att idka näring och yrke samt bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar. Dessa grundsatser uppdrogo visserligen icke någon skarpt markerad gränslinjemellan rikets och landskapets kompetens, men ansågos leda därhän, att de i rikslagstiftningen upptagna grundläggande bestämmelserna om införande av obligatorisk köttkontroll och slakthustvång, om förfarandet vid kontrollen, om förstörande av kött, som är otjänligt till föda, samt om rättsskydd för köttägaren tillhöra rikets exklusiva lagstiftningsmakt. I konsekvens härmed borde administrativa uppgifter, som enligt rikslagen ankomma å statsrådet och medicinalstyrelsen, kvarbliva hos dessa myndigheter, varemot normeringen av detta förvaltningsområde i detalj samt utfärdandet av nödiga verkställighetsföreskrifter begreppsensligt borde hänföras till landskapets behörighetsområde, dock med vissa av förenämnda allmänna grundsatser betingade förbehåll.

I syfte att undvika osäkerhet i praxis och tolkningssvårigheter har en

3) Å.D. I sid. 141-143. Överenskommelseförordningen av 5/12 1924, 12 och 13 §§.

2) Å.D. IV sid. 140, 141, 154, 155.

1) Å.D. I sid. 143-146.

praktisk lösning av kompetensfrågan vunnits genom förberörda överenskommelseförförordning. Enligt 14 § av denna förordning skall det i riket gällande systemet för köttkontrollens handhavande inklusive därtill hörande verkställighets- och detaljföreskrifter såsom ett enhetligt och konsekvent genomfört system tillämpas jämväl på Åland, varvid dock i landskapets intresse vissa modifikationer medgivits. Bl.a. hava enligt lagen om köttkontroll särskild å statsrådet, inrikesministeriet och landshövdingen ankommande förvaltning överförts å landskapsnämnden.

I fråga om utförsel av kött har delegationen uttalat,¹⁾ att köttexporten berörde ett viktigt handelspolitiskt intresse för hela riket och sålunda fölle under begreppet "tullens och handelns enhetliga ordnande", vilken angelägenhet jämlikt 9 § 2 mom. 11 p. självstyrelselagen är förbehållen rikets kompetens. En minoritet inom delegationen höll före, att frågan om ordnande av köttexporten för Åland u gjorde en landskapsangelägenhet och representerade ett betydelsefullt lokalintresse. Det åberopade stadgandet om "tullens och handelns enhetliga ordnande" avsåge endast den tullpolitiska förvaltningsorganisationen och hänförde sig icke till kötthanteringen såsom sådan.

Däremot kom delegationen enhälligt till det resultat, att frågan om import av kött och köttprodukter borde anses vara en statsförvaltningen åliggande administrativ uppgift.

Genom 14 § av åberopade överenskommelseförförordning stadgades, att rikets lagstiftning rörande reglering av köttexporten, likasom även angående import av kött och köttprodukter skulle äga tillämpning jämväl på Åland. Dock berättigades statsrådet att på framställning av landskapsnämnden medgiva temporära lättnader beträffande undersökning av kött, avsett att exporteras från landskapet.

I den mån frågan om köttexporten är reglerad genom internationella fördrag, är resp. område enligt 9 § 2 mom. 12 p. undantaget från landskapets kompetens.

Vid behandling av det svårlösta spörsmålet om regleringen av kompetensfördelningen på hälso- och sjukvårdens lagstiftningsområde har kommittén såsom sakkunnig hört medicinalrådet, d:r Herman Lavonius.

På sätt framgår av ovan intagna sammanfattande redogörelse omfattar medicinalväsendets rättsgebit ett mycket stort antal lagar och författningar, vilka enligt nu gällande kompetensfördelning inrymmas dels under rikets, dels under landskapets behörighetsområde. En intensiv reformverksamhet har ägt rum och pågår fortfarande inom denna ressort; nya lagar och författningar äro under den närmaste framtiden att emotse. Ett skarpt uppdragande av

1) Å.D. I sid. 144.

behörighetsgränsen genom uppräknande av de ämnesområden, som bära förbehållas riket, skulle överhövan belasta lagtexten och vara ägnat att för framtiden öppna luckor i systemet, svåra att fylla genom lagtillämpningen.

Med avseende härå har kommittén sett sig nödsakad att i sitt förslag bibehålla den allmänna norm för statens lagstiftningsbehörighet, som inne- ligger i uttrycket "det allmänna övervakandet av hälso- och sjukvården" och som avser den medicinalstyrelsen, landshövdingen och provinsialläkaren (landskapsläkaren)¹⁾ i landskapet enligt rikets lagstiftning tillkommande allmänna tillsynen på medicinalväsendets område. Likaledes har i kommitté- förslaget från gällande lag upptagits grundsatsen att den lagstiftning, som hänför sig till bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdo- mar, ankommer å rikets myndigheter, och har kommittén intagit uttryckligt stadgande jämväl angående bekämpande av smittsamma djursjukdomar. Till des- sa grupper hör den del av hälsovårdslagstiftningen, som hänför sig till epidemivården, ävensom den i riket emanerade särslagstiftningen angående bekämpande av kolerafarsoten, tuberkulos, spetälska, könssjukdomar, vacci- nation, skyddsåtgärder till förebyggande av införsel av smittförande lump eller omslag, lagen om djursjukdomar etc.

I syfte att giva lagens praktiska tillämpning nödig stadga hava förbe- rörda generella behörighetsregler förfullständigats genom uppräknning av vissa lagstiftningsområden, som komme att förbehållas rikets lagstift- ningsmakt.

Lagstiftningen angående behörighet att utöva läkarkallet, tandläkar- yrket samt djurläkarkallet har redan enligt gällande kompetensfördelning ansetts underlyda rikslagstiftningen; detsamma bör gälla den vid apoteks- väsendet anställda personalens kompetens. Jämväl kan från statens sida det krav uppställas, att sjuk- och medikalgymnaster, massörer, barnmorskor, sjuksköterskor och sjukvårdare fylla enahanda fordringar, som tilläventyrs finnas uppställda för motsvarande sysslors innehavare i övriga delar av riket. De i riket gällande bestämmelserna angående den i sådan verksamhet sysselsatta personalens utbildning, allmänna rättigheter och skyldigheter torde även höra rikslagstiftningen till.

Beträffande sinnessjuklagstiftningen har kommittén i sin lagtext fast- slagit den norm för kompetensfördelningen, som på sätt ovan framhållits en- ligt vedertagen tolkning tagit sig uttryck.

Enligt ett förslag till lag om ordnande av den allmänna läkarvården, vil- ket i dessa dagar torde av riksdagen slutligen behandlas, åläggas landets primärkommuner en legal förpliktelse beträffande läkarvårdens upprätthållan- de. Sagda lagstiftning förutsätter nämligen, att stad, köping och lands- kommun, som icke tillhör distriktsläkares tjänstgöringsområde, i den all-
Se sid. 204.

männa hälso- och sjukvårdens intresse skola inrätta stads- resp. kommunal-läkartjänst. Denna skyldighet skulle dock i förekommande fall kunna lind-ras därigenom; att kommuner sammansluta sig för upprätthållande av gemen-sam läkarvård. Lagen uppställer dock vissa garantier för att det genom sammanslutningen bildade tjänstgöringsdistriktet icke må bli va större än i läkarvårdens intresse vore önskligt eller eljest till omfattning och gränser olämpligt. Kommunernas beslut om distriktsindelningen skulle för-dens skull underställas medicinalstyrelsens, resp. i vissa fall statsrådets godkännande.

Kommittén har för sin del ansett, att nu berörda speciallagstiftning borde i här omförmälda delar gälla såsom rikslagstiftning på Åland. Det-samma borde gälla bestämmelserna om rättsmedicinska obduktioner och de statsmedicinska uppgifter, som enligt den nya lagstiftningen ålagts dis-trikts-, stads- och kommunalläkare, i kommitténs förslag sammanfattade un-der benämningen tjänsteläkare. Sagda lagstiftning, genom vilken provinsial-läkartjänsterna avskaffas och ersätts med s.k. länsläkartjänster, förut-sätter inrättandet av en landskapsläkartjänst för Åland, vars innehavare beträffande utnämning, tjänsteställning och åligganden vore likställd med länsläkarna i riket. Denna funktionär skulle såsom statstjänsteman direkte underlyda medicinalstyrelsen och länsstyrelsen.

I den mån landets kommuner genom lagstiftningen ålagts, resp. komma att åvälvas legala förpliktelser beträffande sjukhusvårdens upprätthållande, böra även hithörande bestämmelser såsom rikslagstiftning äga tillämpning på Åland. Detsamma torde gälla även kommunernas legala skyldigheter be-träffande barnmorskeväsendet.

Enligt överenskommelseförordningen av den 5 december 1924 är apoteks-väsendet i landskapet Åland ställt under tillsyn och kontroll av statens myndigheter och gäller beträffande beviljande av apoteksrättigheter, över-låtelse av sådana och stämpelskatt å apoteks rörelse vad härom är i repub-likens allmänt stadgat. Bestämmanderätten angående den årliga avgift, som enligt för tiden gällande författningar erlades av vissa apotek, skulle en-ligt överenskommelseförordningen med stöd av 21 § självstyrelselagen an-komma å landskapets myndigheter.

På sätt i överenskommelseförordningen antydes, hava bestämmelserna om beredning och försäljning av läkemedel, droger och gifter i allmänhet an-setts tillhöra rikslagstiftningen. Dock tillhöra vissa befogenheter på det-ta område enligt överenskommelseförordningen landskapsnämnden.

En legislativ nyreglering av apoteksväsendet har i riket ägt rum genom lag av den 4 januari 1928 och därtill anslutna verkställighetsföreskrifter. Rörande handeln med apoteksvaror och dessas fabriksmässiga tillverkning stadgas åter i apoteksvarulagen av den 5 december 1935 och i en därtill

ansluten förordning.

Enligt kommitténs åsikt bör hela det lagstiftningsgebit, som inrymmes i nyssberörda tvenne lagar, förbehållas rikets lagstiftningsmakt. Lagstiftningen på dessa områden kräver nämligen en effektiv och sakkunnig tillsyn från det allmännas sida samt stränga kompetensvillkor för yrkesutövarna. Enär likväl den avgift, som enligt lagen om apoteksväsendet numera påföres apoteken, till sin natur är en näringsskatt, tillkommer landstinget på grund av 21 § självstyrelselagen bestämmanderätten över denna pålaga.

Lagstiftningen angående köttkontroll och införsel av vissa djurslag och djurprodukter har av kommittén förbehållits rikslagstiftningen, vilket synes stå i överensstämmelse med självstyrelselagens system. Denna grund-sats för lagstiftningskompetensen har, såsom tidigare framhållits, även fått uttryck i åberopade överenskommelseförordning, dock med vissa modifikationerna till landskapets förmån.

I fråga om behörighetsgränserna på hälso- och sjukvårdens område hava i viss mån divergerande åsikter uttalats inom kommittén (se reservationen sid. 239).

u) Statens anläggning på Åland.

På grund av den ställning landskapet statsrättsligt intager till riket torde det icke kunna medgivas, att landstinget genom landskapslag utfärdar bestämmelser angående statens anläggningar och därtill hörande ledningar (ex. kraftledningar) på Åland. Dessa hava i kommittéförslaget undantagits från landskapets behörighet.

v) Offentlig sjöfart; lufttrafiken; åtgärder till befrämjande av den inhemska sädens avsättning.

Den offentliga sjöfarten eller sjöfartsrätten (bestämmelser ang. sjöfartens främjande, tryggande, ordnande och beskattande, kontrollen över sjöfarten, farleder, sjötrafikanstalter, fartygs nationalitet och registrering, kompetensvillkor för befälhavare, sjöfartsstyrelsen, lots- och fyrväsendet, kanaler m.m.) är elligt gällande lag förbehållen rikets organ. Kommunikationsväsendet är enligt lagens 17 § 1 mom. 7 p. bibehållet under statens förvaltning, resp. uppsikt, ej blott såvitt angår statens egna kommunikatinner, utan även i fråga om transitotrafiken och samtrafiken mellan landskapet och fastlandet. Inrättandet och öppenhållandet av allmän farled eller sådan, som icke uteslutande användes för enskilt behov, ankommer å statens myndigheter. Mindre samfärdselleder, ex. båt- och fiskelleder, hava dock ansetts höra landskapet till. Den åländska väghållningen är h.o.h. en landskapets angelägenhet.

Från åländskt håll har det önskemål uppställts, att den lokala sjötrafiken och dess behov skola tillgodoses genom åländsk lagstiftning och för-

valtning, likaså inrättandet av lokala kommunikationsleder och förvaltning av ärenden, som röra samtrafiken med fastlandet. Därutöver har påyrkats, att lagstiftningen angående lufttrafiken finge omhändertagas av landskapet såvitt angår sjuktransportväsendet.

Kommittén har icke ansett tillräckligt vägande skäl föreligga för en förskjutning av gränserna för lagstiftningsbehörigheten i omförmält avseende. Till frågan om förvaltningsbefogenheterna på den lokala samfärdselsns område skall kommittén senare (sid. 98 ff.) återkomma.

Angående den avvikande mening, som i dessa frågor uttalats inom kommittén, se reservationen sid. 243).

Efter självstyrelsens genomförande hava särskilda nya lagar tillkommit, vilkas inpassande i autonomilagstiftningens system berett vissa tolknings-svårigheter. Till dessa hör lagstiftningen angående befrämjande av den inhemska sädens avsättning. Den i ämnet utfärdade lagen den 30 september 1931, vilken jämlikt lagen av den 26 september 1938 blivit i vissa delar förfullständigad, ävensom de till dessa lagar anslutna författningarna, hava till syftemål att stöda den inhemska spannmålsproduktioner i konkurrensen med den utländska importen och att säkerställa en tillräcklig avsättning för handelsduglig inhemsk spannmål, dock att dess pris ej finge överstiga priset för förtullad importspannmål. Kvarnrörelse, som till förmalning använder utländsk råg eller utländskt vete eller till grynberedning utländsk havre, är lagligen förpliktad att för sagda ändamål använda jämväl inhemsk råg, inhemskt vete och inhemsk havre enligt av statsrådet fastställda grunder för inmalnings- och inblandningsmängderna.

Denna av tull- och handelspolitiska motiver dikterade lagstiftning till modernärings befrämjande och tryggande av landets självförsörjning har av kommittén hänförs till rikets exklusiva lagstiftningsmakt.

x) Post-, telegraf-, telefon- och radioväsendet.

Mot den nuvarande avfattningen av 9 § 2 mom. 11 p. kan anmärkas, att den i kraftig utveckling stadda lagstiftningen angående radioanläggningar icke uttryckligen beröres i detta sammanhang. Denna särlagstiftning har i praxis på grund av punkt 13 varit hänförd till rikslagstiftningens gebit.

y) Område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts.

Denna punkt, som icke upptogs i Ålandskommitténs lagförslag utan infördes först i 1919 års proposition, har icke ansetts hava en så vidsträckt innebörd, att varje ny lagfråga som uppkommer eller varje utveckling eller påbyggnad av gällande rättsnormer skulle vara undantagen från landskapets kompetens. Ålandslagen uppräknar i 9 § vissa huvudgrupper av rättssystemet, vilka genom det normala lagstiftningsarbetet undergå en kontinuerlig utveckling, varvid den legislativa normeringen kan utsträckas till nya rätts-

förhållanden, som ej tidigare varit reglerade. Att alltid anse dylika nya rättsförhållanden såsom "område, vilket icke av lagstiftningen förutsatts, kan icke hava av lagstiftaren åsyftats, utan avses härmed alldeles nya lagstiftningsgebit, som tidigare icke ingått såsom länkar i rättssystemet, bl.a. sådana frågor, vilka framkallats genom nyuppkomna faktiska förhållanden (t.ex. teknikens vinningar, uppfimningar m.m.),

Denna rättsuppfattning synes hava omfattats av högsta domstolen i dess utlåtande angående en landskapslag om naturskydd.¹⁾ Högsta domstolen gör här gällande, att naturskyddslagstiftningen icke kan hänföras till de i 9 § 2 mom. 13 p. omnämnda, republiken förbehållna rättsgebit, enär naturskydd icke allenast förutsatts utan även omfattats av tidigare lagstiftning.

Inom kommittén har den åsikt uttalats, att denna punkt av Ålandslagen borde till sin innebörd avgränsas och förtydligas (reservationen sid. 240)

10 §.

Denna paragraf (11 § självstyrelselagen), som i huvudsak överensstämmer med Ålandskommitténs förslag 12 §, har i sin alltför sammanträngda avfattning utfallit redaktionellt otillfredsställande. De begagnade ordalagen (" - - - eller som annars förbliva - - - ") hava lämnat rum för tvekan, huruvida rättigheten att i administrativ väg utfärda förordningar jämväl hänför sig till ärenden, som falla inom ramen för landskapets lagstiftningsbefogenhet, eller om paragrafen åsyftar enbart sådana av presidenten eller statsrådet för landskapet Åland utfärdade förordningar, vilka tillhöra rikets lagstiftningsområde. Den senare tolkningen har gjorts gällande av landskapets myndigheter, främst på den grund att den motsatta uppfattningen ansetts oförenlig med självstyrelsens princip.

Ålandskommitténs allmänna motivering lämnar emellertid (sid. 18) tydligt svar på denna tolkningsfråga. Kommittén säger: "Av samma orsak komme den administrativa lagstiftning, som enligt 28 § ankomme å presidenten eller statsrådet, för såvitt den icke inrymmes i rikets exklusiva lagstiftningsbefogenhet eller föranledes av hithörande ärenden eller ock hänföres till den förvaltning, som förbehållits rikets myndigheter, att äga rum under landskapsnämndens medverkan sålunda, att denna beredes tillfälle att i dylika fall avgiva yttrande i ärendet". Mot detta uttalande, som ger ett vida klarare uttryck åt lagstiftarens avsikter än själva lagtexten, strider emellertid en annan passus i ^{i den svenskspråkiga upplagan av} betänkandet, den till paragrafen hörande specialmotiveringen (sid. 25) antydes nämligen, att lagrummet avser utfärdande av administrativa förordningar i ärenden, "som icke avskiljts från rikets exklusiva lagstiftningsområde". Detta uttryck, som självfallet varit ägnat att föra tolkningen på villospår, är emellertid enligt vad utrett blivit

1) Å.D. II sid. 131 ff, 138.

beroende på ett redaktionellt förbiseende; i den finska upplagan av betänkandet är sagda passus korrekt återgiven i anslutning till förberörda uttalande i den allmänna motiveringen. Den mot lagstiftarens avsikt stridande själv motsägelse, som synes inrymmas i orden "som annars förbliva under republikens allmänna förvaltning", kan logiskt utjämnas endast sålunda, att uttrycket "---- i andra än ----" hänföres till samtliga i paragrafen uppräknade tre grupper av lagstiftningsområden.

Konsekvensen av denna lagtillämpning är sålunda den, att tvenne olika lagstiftningsformer konkurrera på samma lagstiftningsgebit. Mot ett sådant system kunna såväl ur principiell som ur praktisk synpunkt anmärkningar göras; dock torde denna anordning icke i och för sig kunna anses oförenlig med självstyrelselagens system, om man blott vidhåller grundsatsen om landskapslagstiftningens prioritet framför de av regeringen med stöd av åberopade 11 § utfärdade administrativa förordningar. Utan avseende å den befogenhet sagda paragraf inrymmer åt regeringsmakten har nämligen landskapet på grund av Ålandslagen full frihet att inom de behörighetsgränser lagen utstakar taga ett rättsområde under behandling och inom detsamma utöva sin lagstiftningsmakt. Där så skett försätter landskapslagen den å samma område utfärdade förordningen ur kraft. De av regeringen jämlikt 11 § utfärdade förordningar kunna givetvis icke heller ändra eller rubba på samma område tilläventyrs gällande lokala rättssatser. Däremot kan det icke förmenas regeringen att komplettera en landskapslag med erforderliga verkställighetsföreskrifter, därest landstinget skulle underlåtit att antaga sådana och har landskapsnämnden jämlikt 14 § befogenhet att härom göra framställning. Dessa verkställighetsföreskrifter komme sålunda att gälla intill dess landstinget tilläventyrs i lokal ordning kompletterat resp. lagstiftning.

Kommittén har ansett ett förtydligande av paragrafen vara nödvändigt i sådant syfte, att republikens president och statsrådet uttryckligen tillerkännas befogenhet att i den form paragrafen angiver utfärda förordningar för landskapet i ärenden, som enligt Ålandslagen hänförts till landskapets lagstiftningskompetens. Så har lagstadgande uppfattats såväl av den vetenskapliga tolkningen (Erich, Hermanson) som i praxis¹⁾ och jämväl riksdagen har genom avböjande av Ålands landstings motion till 1929 års riksdag angående förklaring av nu föreliggande paragraf ställt sig på samma principiella ståndpunkt.

Inom kommittén har uttalats, att ifrågavarande paragraf borde erhålla en avfattning, som motsvarar den av landskapsmyndigheterna uppburna åsikten. (Jfr reservationen sid.240).

Någon skyldighet för regeringen att vid utfärdande av förordningar en-

1) Å.D. IV sid. 162 ff. Utlåtande av H.D. 20/11 1928 ang. skogslagstiftningens verkställighetsföreskrifter.

bart för Åland på ett område, som hänförts till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet, inhämta landskapsnämndens utlåtande är icke uttryckligen påbjuden; men det torde i allmänhet anses sakenligt att, innan dylika förordningar utfärdas och förutsatt att initiativet ej utgått från landskapsmyndigheterna själva, utnyttja dessas lokala kännedom å resp. områden.

11 §.

Enligt självstyrelselagen är kompetensfördelningen på lagstiftningsområdet sålunda bestämd, att de områden, som hänförts till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet, i lagen uppräknas; alla uppgifter, som icke förbehållits republikens organ, tillhöra landskapet Åland. Detta system föranledes av praktiska skäl, och kommittén har icke haft anledning att frångå detsamma. Emellertid har kommittén ansett sig böra för tydlighetens skull under denna paragraf upptaga ett nytt moment, vari grundsatsen om landskapets lagstiftningsrätt inom dess av lagen avgränsade behörighetsområde uttryckligen fastslås. Härmed har kommittén icke åsyftat att taga ståndpunkt till de tolkningsmetoder, som borde tillämpas, där lagtexten i fråga om kompetensfördelningen icke giver klart besked.

I doktrinen¹⁾ har hävdats den rättsåskådning, att Ålands autonomi, som på ett bestående sätt inskränker Finlands suveräna statsmakt inom denna del av statsområdet, är härledd och av provinsieell natur samt att utövningen av republikens offentliga makt fördenskull är det primära och att presumptionen i tolkningsfrågor rörande kompetensfördelningen bör tala till statens förmån.

Av landskapsmyndigheternas har åter gjorts gällande, att rikets kompetens allenast är ett undantag och att den lokala lagstiftningen enligt det för kompetensfördelningen tillämpade systemet framstår såsom det primära lagstiftningsförfarandet.²⁾

1) Erich, II sid. 368, 377, 378, 382, 402; Erich, Kompetensfördelning, kompetensprövning och kompetenskontroll, J.F.T. 1924 sid. 98, 99; Wrede, Landskapet Ålands självstyrelse, J.F.T. 1931 sid. 5; Wrede, Landskapslagstiftning i vår tid, Festskrift tillägnad Frih.E. Marks von Wurtemberg 1931 sid. 668; Kaira, Uppsats i Defensor legis 1938 sid. 171 f; Tollet & Ugglä, sid. 38 ff.

2) Lantrådets berättelse I sid. 13, 15, och 17. Till denna ståndpunkt ansluter sig prof. E. Estlander i uppsatserna: Ett privat förarbete till lag om självstyrelse för Åland J.F.T. 1931 sid. 247, och Ålands självstyrelse, Sv. folkskolans vänners kalender 1925, sid. 68. Uti ett till jur. fakulteten vid Helsingfors universitet avgivet yttrande (Å.D:s prot. 16/10 1936) uttalar prof. S.R. Björkstén den uppfattning, att självstyrelselagen ej får tolkas extensivt till rikets förmån utan i överensstämmelse med sitt syftemål; tolkningen bör utgå ifrån att rikets och landskapets kompetenssfärer äro ensartade. Även Klinthe, Ålandsdelegationen och dess verksamhet, sid. 194 ff. framhåller, att här icke föreligger någon undantagslagstiftning, som skulle betinga en restriktiv tolkning

till rikets förmån, utan att landskapets och rikets lagstiftningsfunktioner äro jämbördiga och ensartade.

Det övergångsstadgande, som upptagits under första momentet av nuvarande 10 §, kan icke såsom sådant bibehållas, utan har i delvis förändrad avfattning överförs till slutstadgandet i kommitténs lagförslag.

Uti andra momentet av denna paragraf beröres den form av landskapets lagstiftningsbefogenhet, som utgöres av recipierad rikslag. I de fall, att lagar och förordningar inom den lokala lagstiftningens gebit finnas lämpliga även för Åland, behöver landskapet icke skrida till avfattande och utfärdande av likalydande stadganden, utan kan inskränka sig till att antaga (recipiera) resp. författningar, antingen såsom sådana eller med vissa efter landskapets förhållanden anpassade ändringar eller tillägg.

Kommittén har under 11 § 2 mom. behandlat de båda formerna för utövningen av landskapets lagstiftningsrätt: landskapslagar, innefattande självständiga lagstiftningsakter och landskapslagar, innefattande recipierad rikslagstiftning. En tredje grupp bilda landstingsbesluten i beskattningsfrågor (21 §). Enligt kommitténs terminologi skulle dessa lagar icke benämnas landskapslagar.

Förbehållet i nuvarande 10 § 2 mom. "med det undantag, som i 27 § omförmåles" avser den i sist sagda paragraf förutsatta lagen angående landskapets inbyggares skyldighet att i stället för fullgörande av värnplikt göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen. En dylik lag är emellertid på grund av 9 § 2 mom. 4 p. av rikslagstiftningsnatur, men jämlikt 5 § i lagen om självstyrelselagens bringande i verkställighet skall landstinget dock beredas tillfälle att avgiva utlåtande över en eventuell regeringsproposition i detta ämne. Någon lagstiftning i sådant syfte har ej kommit till stånd; frågan härom är för närvarande under beredning i regeringen.

12 §.

1 mom. av denna paragraf har av kommittén överförs till 10 §, och i 2 och 3 mom. hava redaktionella ändringar vidtagits.

Till paragrafen har kommittén därjämte fogat ett nytt moment, angående s.k. landskapslagar av blandad natur.

Det förekommer ofta nog att lagar och författningar upptaga rättssatser vilka med avseende å sin art äro att hänföra dels till rikets, dels till landskapets behörighetsområde, samt att bestämmelser hörande till de båda kategorierna äro så sammanflätade, att en uppdelning utan omarbetning ej kan genomföras. I praxis hava dylika lagar av blandad natur behandlats sålunda, att landstinget med eller utan ändringar i de delar, som hänföras till landskapets befogenhet, recipierat vederbörande författning såsom et-

enhetligt, systematiskt uppställt lagkomplex. Sålunda har inkodifiering i lokal lag av stadganden, hörande till rikslagstiftningen, icke i och för sig ansetts utgöra hinder för landskapslagens ikraftträdande, där i landskapslagen upptagits enstaka stadganden i ämnen, som rätteligen hört rikslagstiftningen till, men som utgöra integrerande delar av den lokala lagen och ansetts bära däri upptagas för att komma i sitt rätta sammanhang. Ett dylikt förfaringsätt har dessutom ansetts betingat av praktiska skäl, enär eljest tvivel kunde uppkomma därom, huruvida resp. rikslagsbestämmelser överhuvud skola, lösryckta ur sitt sammanhang, kunna förverkligas på Åland vid lokallagens tillämpning i praxis. För domare, resp. åklagare och andra sakägare skulle det medföra en betänklig osäkerhet och svårighet, därest de kompletterande rikslagsbestämmelserna måste uppsökas på annat håll. De från rikslagstiftningen hämtade stadgandena bära emellertid i allt överensstämma med vederbörande rikslag; sker avvikelse, måste landstinget anses hava i denna del vidtagit en självständig lagstiftningsåtgärd och därigenom gjort intrång i rikets lagstiftningsrätt.

Ovan angivna principiella ståndpunkt beträffande betingelserna för blandade lagars ikraftträdande hava i ett stort antal fall godkänts såväl i utlåtanden, avgivna av Ålandsdelegationen och högsta domstolen som ock av republikens president uti hans resolutioner i anledning av underställda landskapslagar. Förutsättningen för ikraftträdandet har alltid varit, att någon förändring av gränslinjen mellan rikslagstiftningens och den lokala lagstiftningens giltighetsområde icke äger rum genom ikraftträdandet.¹⁾

Kommittén anser för sin del, att den principiella ståndpunkt, som i lagtillämpningen tagit sig uttryck, bör lagfästas genom uttrycklig föreskrift i självstyrelselagen.

Det förutsättes härvid, att republikens presidents tillkännagivande angående resp. landskapslags ikraftträdande framdeles likasom härintills upptager ett förbehåll från statsmaktens sida i fråga om rikslagstiftningens giltighetsområde i förhållande till den lokala lagstiftningen.²⁾

Förbehållet att republikens president äger rätt att låta landskapslag förfalla, där han anser lagen vara stridande mot republikens allmänna intressen, intogs i självstyrelselagen i samband med den ändring i systemet för lokallagarnas utfärdande, som vid riksdagen genomfördes genom sanktionsrättens utmönstrande. Vid riksdagsdebatten riktade särskilda talare 1) Erich II sid. 385, 386. Å.D. II sid. 72, 78 (där till en början en strängare ståndpunkt av H.D. intages i principfrågan); III sid. 103, 109, 110, 152, 156; IV sid. 92, 93, 94, 121, 122, 138, 143, 153, 166, 169; V sid. 124, 125, 134, 146.

2) Se även sid. 248.

anmärkningar mot detta förbehåll, som ansågs vara ägnat att göra självstyrelsen illusorisk.

Kommitténs majoritet har icke för sin del velat föreslå någon ändring av 12 § i nu omförmålt avseende. Då rikets intressen i huvudsak äro beaktade redan genom den i Ålandslagen genomförda kompetensfördelningen och kompetensprövningen, är det självfallet, att en viss varsamhet vid veto-rättens utövning på nu angivna grund iakttages. (Se reservationen sid. 242)

13 §.

Ordet "petitionsförslag" torde anses oegentligt och böra utbytas mot "motion".

Syftemålet med landstingets nu berörda initiativrätt synes vara att bereda landstinget möjlighet att med stöd av den lokala sakkännedom, varöfver landskapsmyndigheterna förfoga, påverka rikets lagstiftning i och för åvägabringande av särlagstiftning rörande Åland i något ämne, som enligt Ålandslagen är förbehållet rikets exklusiva lagstiftningsmakt. De lagar, som på detta sätt komma till stånd, bliva partikulära rikslagar. Att landstingets initiativ måste gå ut på åstadkommande av en enbart för landskapet gällande lagstiftning, framgår av ordalagen i åberopade paragraf och särskilt den finska texten ("anomusehdotuksia ja esityksiä maakuntaa koskeviksi laeiksi ----") samt bestyrkes till fullo av Ålandskommitténs motivering.¹⁾ Härmed är icke sagt, att initiativet nödvändigtvis behöver utmynna i en fristående lagstiftningsakt; de specialföreskrifter rörande Åland, varom fråga är, kunna likaväl inarbetas i det i ämnet tilläventyrs gällande allmänna lagkomplexet.

17 §.

Till 1 mom. 6 p. har fogats trenne tilläggsmoment med syftemål att reglera en ordnad samverkan mellan medicinalstyrelsen och landskapsnämnden i fråga om fastställande av reglementen och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet eller kommuner, samt vid tillsättande av vissa läkarbefattningar ävensom beträffande tillsynen över privata sjukvårds- och förlossningsanstalter. (Se reservation sid. 242).

Uti 1 mom. 7 p. har kommittén infört en förtydligande föreskrift av innehåll, att inrättandet, förbättrandet och öppenhållandet av farleder i förvaltningsrättslig mening bör ankomma på vederbörande statsmyndigheter. Här avses dels allmänna farleder och dels sådana enskilda farleder, som icke uteslutande användas för enskilt behov och vilka järligt 2 § förordningen den 1 juni 1922 om fyrar och andra säkerhetsanstalter för sjöfarten

1) Ålandskommittén sid. 25; likaså Erich II sid. 397 samt Tollet & Ugglä sid. 82.

äro ställda under sjöfartsstyrelsens kontroll. Vid beviljande av tillstånd att inrätta och underhålla farled av sistberörda kategori föreskriver sjöfartsstyrelsen tillika, hurudana säkerhetsanstalter (fyrar, båkar, remmare och därmed jämförliga anordningar) böra vid farleden inrättas och underhållas. Den av kommittén föreslagna kompetensfördelningen motsvarar innebörden av stadgandena i 9 § 2 mom. 11 p. och 1 mom. 7 och 8 p. av nu föreliggande paragraf, sådana dessa lagrum tolkats i praxis. Är åter fråga om inrättande, utvidgande eller fördjupande av mindre, rent lokala och för små farkoster avsedda samfärdselleder, vilka icke underlyda den offentliga sjörättens bestämmelser och icke äro försedda med säkerhetsanstalter i förvaltningsteknisk mening, så har kommittén ansett dessa angelägenheter, som representera ett rent landskapsintresse, böra hänföras till landskapets kompetens i den mån desamma icke regleras av vattenrättslagens stadganden. (Se reservationen sid. 235 och 243)

Vidkommande tillstånd till föranstaltande av lotterier och penninginsamlingar har högsta domstolen, i den ordning 35 § självstyrelselagens stadgar, förklarat,¹⁾ att landskapsnämnden, som omhänderhar landskapsförvaltningen, äger befogenhet att upptaga och handlägga ansökningar om tillstånd till offentliga lotterier och penninginsamlingar, men att ansöknin- gen härom icke kan av nämnden bifallas innan den underställt ärendet landshövdingens prövning, såvitt angår företagets förenlighet med statens säkerhet och republikens i övrigt i 9 § avsedda lagstiftning. Jämlikt överenskommelseförordningen angående organisation av polisvärdet på Åland av den 27 maj 1932 ankommer det å landskapsnämnden att efter samrådan med landshövdingen meddela tillstånd till lotterier och penninginsamlingar inom landskapet samt att övervaka desamma.

Kommittén har för sin del ansett att förvaltningskompetensen på detta speciella område utan svårighet låter sig ordnas på basen av självstyrelselagens allmänna behörighetsnormer samt att något uttryckligt tilläggsstadgande härutinnan icke synes erforderligt. I detta avseende har avvikande åsikt uttalats av en medlem. (Se reservationen sid. 244)

18 §.

Bestämmelserna i denna paragraf öppna möjlighet till sådan överenskommelse mellan landskapet och statens allmänna förvaltning, att något visst förvaltningsområde helt eller delvis även framgent förbleve under statens myndigheter, resp. att den allmänna förvaltningen tillhörande uppgifter hänfördes till landskapsförvaltningen. Härigenom anvisar lagen en utväg att genom s.k. överenskommelseförordning behärska de svårigheter, som avgörandet av den ömsesidiga kompetensen kan medföra, samt bereder rum för

1) Å.D. II sid. 1.

beaktande av lämplighetssynpunkter.

En överenskommelseförordning äger giltighet antingen "för viss tid eller tillslvidare". I de flesta fall har den senare formen hittills kommit till användning. Då förordningen gäller tillslvidare, står det såväl regeringen som landskapsnämnden fritt att, när vederbörande sådant önska, uppsäga överenskommelsen och sålunda föranleda upphävandet av förordningen. Men så länge dylik förordning har förpliktande giltighet, är statsmakten vid utövningen av sin lagstiftningsbefogenhet bunden av överenskommelseförordningen, och likaledes måste landstinget vid utövningen av den lokala lagstiftningsmakten anses förpliktat att taga behörig hänsyn till gällande överenskommelseförordningar samt anpassa landskapslagarna efter desamma.

Jämväl den åsikt har uttalats, att ett landstingsbeslut, som står i strid med gällande överenskommelseförordning, borde tillerkännas samma rättsverkan som en uppsägning från landskapets sida. Enär likväl någon befogenhet för landstinget att genom landskapslag ensidigt upphäva en överenskommelseförordning icke förutsättes i självstyrelselagen, måste riktigheten av sagda tolkning betvivlas.

Enligt kommitténs åsikt bör en eventuell konkurrens mellan landskapslag och överenskommelseförordning undvikas sålunda, att landstinget, då det utnyttjar sin lagstiftningsbefogenhet, tillika anmodar landskapsnämnden att uppsäga överenskommelseförordningen i hela dess vidd eller i behöriga delar.

Högsta domstolen har uti ett par under den senaste tiden behandlade fall¹⁾ givit uttryck åt den rättsuppfattning, att landstinget icke bör kunna utöva sin lagstiftningsrätt, innan häremot stridande stadganden i överenskommelseförordningen blivit vederbörligen ändrade eller upphävida. I princip ense härom skulle kommittén dock för sin del hålla före, att ändringen eller upphävandet icke nödvändigtvis behöver äga rum innan landstingsbeslutet fattas; det torde anses tillfyllest, att åtgärd i sådant syfte vidtagits, innan landskapslagen underställes republikens presidents prövning och avgörande.

En uppsägning från landskapets sida medför skyldighet för regeringen att skrida till överenskommelseförordningens upphävande; lämplighetssynpunkter få icke i detta avseende inverka. Angående förfarandet vid förordningens upphävande innehåller självstyrelselagen icke några närmare direktiv, men synes det uppenbart, att detta bör ske i enahanda ordning som vid överenskommelseförordningens tillkomst. Landskapets uppsägningsrätt torde i enlighet härmed böra tillkomma landskapsnämnden och upphävandet ske genom en i den allmänna författningssamlingen promulgerad förordning. Efter

1) Utlåtanden av 16/3 och 25/5 1938.

förordningens upphävande inträder det rättsläge på resp. förvaltningsgebit, som kan härledas direkte ur självstyrelselagens grundsatser, och ligger det i sakens natur, att statsmakten resp. landskapets vederbörande organ i anledning av uppsägningen vidtaga sådana förfoganden, att en ordnad förvaltning inom vederbörande förvaltningsområde tryggas samt slitningar och oreda undvikas. Tilläggas bör, att överenskommelseförordningen upphör att gälla den dag, den nya förordningen publiceras för såvitt icke annan tid i förordningen bestämmes. Då såväl regeringen som landskapet äro i behov av visst rådrum för ordnande av de ändrade förhållandena, måste självfallet vid terminens bestämmande nödig hänsyn tagas till denna omständighet. Att något oskäligt dröjsmål med upphävande icke bör äga rum torde vara självfallet.

Ovanstående synpunkter ansluta sig till den rättsuppfattning beträffande tolkningen av 18 §, som uttalats av Ålandsdelegationen uti ett av delegationen den 18 augusti 1934 avgivet yttrande i fråga om uppsägningen av den 18 oktober 1924 utfärdad överenskommelseförordning på fornvårdens område. ¹⁾ En medlem i kommittén har ansett att i lagen borde intagas bestämmelse om viss tid, inom vilken överenskommelseförordningen efter uppsägning bör upphävas. (Se reservationen sid. 244).

20 §.

Angående ändringen hänvisas till motiveringen av 4 §.

21 §.

Mantalspenningarna och den i näringslagen påbjudna lanthandelsavgiften äro numera upphävda såväl i riket som på Åland.

Från landskapets sida har nyligen motionerats om sådan ändring av självstyrelselagen, att landskapets tilläggsskatt, som för närvarande skall utgå enligt samma grunder som den allmänna inkomstskatten, finge upptagas enligt grunder, som landskapet självt ägde bestämma. Vid behandlingen av denna motion avböjde riksdagen på framhållna skäl en utvidgning av landskapets bestämmanderätt i nu berört avseende. ²⁾

Denna skattefråga skulle förtjänat att närmare beredas och undersökas bl.a. ur statistisk synpunkt. Det förefaller som om det nuvarande systemet skulle vidlås av vissa olägenheter, bl.a. såvitt angår fördelning av skattebördan mellan Mariehamn och landsbygden. Kommitténs majoritet har emellertid på grund av regeringens direktiv icke velat ingå i saklig prövning av nämnda fråga, utan har inskränkt sig till ett förtydligande tillägg till första mom. (Jfr. reservationen sid. 244).

1) Å.D. V sid. 269.

2) Ålands landstings motion No 1 vid 1938 års riksdag. Grundlagsutskottets betänkande No 6 av 13/4 1938.

Ordet stadfästa i andra mom. har av förbiseende fått kvarstå i lagtexten efter det sanktionsrätten av riksdagen avskaffats. Denna felaktighet har av kommittén rättats.

I samband med upphävandet av den del av grundskatten, som genom 4 § garantilagen tillförsäkrats Åland, har landskapet genom lag av den 10 december 1929 beviljats ett årligt bidrag av 150.000 mark att disponeras för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål. Dessa medel intagas icke i den uti 26 § Ålandslagen förutsatta utjämningsregleringen. Kommittén har ansett skäligt att denna landskapet tillförsäkrade förmån skulle lagfästas genom ett uttryckligt stadgande i självstyrelselagen och har i sådant syfte fogat ett nytt sista moment till 21 §. Stadgandet är så avfattat, att själva anslagsbeloppet icke skulle fastställas genom självstyrelselagen.

25 §.

För att stadgandet i andra meningen av denna paragraf icke må giva anledning till sådan missuppfattning att landskapets utgifter i sista hand utgå ur landskapets medel har till paragrafen fogats ett tillägg av innehåll att landskapet för täckande av sina ordinarie utgifter har att påräkna bidrag ur statsmedel.

Uti paragrafen hava dessutom införts vissa grundläggande bestämmelser rörande landskapets budgeträtt samt årsstatens uppgörande ävensom därom, att särskild årsstat skall fastställas för de s.k. vederlagsmedlen (se motiveringen under 21 §) och landskapets övriga enskilda inkomster och utgifter.

26 §.

På sätt framgår av 25 § i självstyrelselagen är autonomilagstiftningens skattefinansiella system så anlagt, att kostnaderna för den förvaltning, som förbliver hos statens myndigheter, bestridas ur statens medel, varemot övriga utgifter för landskapets förvaltning och således även anslagsbehoven för de statsliga förvaltningssuppgifter, som successivt övergått eller skola övergå till lokalförvaltningen, bestridas av landskapet självt. Å landskapssjälvstyrelsen har sålunda jämväl överflyttats ansvaret för alla de allmännyttiga företag och kulturella strävanden, som tidigare subventionerats ur statsmedel. De från landskapet utgående indirekta och huvuddelen av de direkta skatter,¹⁾ som i riket uppbäras, tillfalla fortfa-

1) Inkomst- och förmögenhetsskatten på Åland avkastade under år 1928 mk 973.870,- och under år 1929 mk 1.054.444,-. Den på landskapet under sagda år fallande andelen av indirekta skatter har kalkylerats till ca 8.000.000 för år 1928 och till ca 7.800.000,- för 1929. Jfr. utredning ang. Ålands skattefinansiella ställning till riket Å.D.I sid.-8 och V sid. 223. De av Ålandsdelegationen till compensation godkända utgifterna, med avdrag av resp.inkomster, uppgingo år 1928 till mk 6.700.948,27 och 1929 till 7.777.282,65.

rande statskassan, varemot landskapet för täckande av sina behov är i första hand hänvisad till närings- och nöjesskatter, vilka ställts till landskapets disposition, vissa avgifter ävensom självbeskattning i form av tilläggsskatt till den allmänna inkomstbeskattningen och tillfällig extra beskattning. Landskapet tillkommer nyttjanderätt till vissa statens jordegendomar på Åland, varjämte landskapet har rätt till de tidigare omfördälda vederlagsmedlen.

För utjämnande av eventuellt uppkommande olikformighet i beskattningen vid jämförelse med andra delar av landet stadgas i 26 § av Ålandslagen, att bidrag ur statsmedel bör utgivas till landskapet, därest det framgår, att beskattningen i landskapet för självförvaltningens ordinarie behov är i förhållande till de förmåner landskapet åtnjuter proportionsvis högre än beskattningen i medeltal för motsvarande ändamål annorstädes i riket. Fastställandet av bidragets storlek i överensstämmelse med dessa normer ankommer enligt lagen å ett särskilt organ, den s.k. Ålandsdelegationen, till vilken statsrådet utser tvenne och landstinget likaledes tvenne ledamöter. Ordförande i delegationen är landshövdingen. Delegationens beslut skola för att bliva gällande stadfästas av republikens president.

Såsom av stadgandena i 25 och 26 §§ framgår, har lagstiftaren utgått från antagandet, att landskapet i huvudsak kunde komma till rätta med de för dess behov anvisade skatteinkomsterna och övriga ovannämnda inkomstkällor samt att, därest dessa inträder icke hunne till, bristen skulle betäckas genom självbeskattning. Den härigenom eventuellt uppkomna överbelastningen i beskattningshänseende av landskapet i jämförelse med andra delar av republiken borde efter förloppet av tre budgetår i sänder utjämnas genom bidrag ur statsmedel åt landskapet. Lagstiftaren utgick sålunda från den uppfattningen, att utvägen av självbeskattning endast i ringa mån behövde anlitas. Sedermera har det emellertid visat sig, att den utjämnings, som i antytt avseende föreskrivits, icke kan hållas inom så snäva gränser som vid lagens stiftande antagits, och att landskapets budget efter övertagandet av resp. förvaltningsressorter utvisar ett betydande årligt deficit, som måste täckas genom statsbidrag, därest man vill undvika en oportionerlig skattestegring för landskapets inbyggare.¹⁾

1) Vid den senast verkställda treårsavräkningen, omfattande trienniet 1935-1937, uppgingo de av Ålandsdelegationen till komensation godkända utgifterna för självförvaltningens ordinarie behov:

för år 1935 till mk 9.591.126,95

" " 1936 " " 10.479.182,90

" " 1937 " " 10.953.036,05

Såsom avdrag vid utjämnningen observerades vid bidragsregleringen inkomster (närings- och nöjesskatter, arrenden, avgifter m.m.)

för år 1935 till belopp av mk 846.827,30

" " 1936 " " " " 849.115,35

" " 1937 " " " " 1275.241,20

Sammanlagda beloppet av de utgiftsposter, som icke blevo till kompen- sation godkända, uppgick för hela treårsperioden till mk 1.336.118,75. Av detta belopp stannade dock endast mk 163.356,55 landskapet definitivt till last; återstoden mk 1.172.762,20 beviljades i extraordinarie väg.

Hade landskapet varit nödsakat att under tiden mellan treårsregleringar- na förskottsvis genom självbeskattning eller anlitan- de av sin kredit an- skaffa nödiga medel för handhavandet av sin förvaltning, skulle detta va- rit ägnat att i hög grad försvåra landskapsförvaltningens nydaning och de olika förvaltningsgrenarnas övertagande av landskapet samt måhända delvis lamsä landskapets förvaltningsorganisation. I syfte att undvika förhands- beskattning i landskapet tillgodoses fördens skull landskapets behov av me- del för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande genom årligen återkommande förskottsbetalningar av statsmedel. Från och med år 1928 ut- går förhandsbetalningen till landskapet i form av direkta budgeterade för- skottsanslag. Dessa förskott gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet, som bestämmes efter treårsperiodens slut.

De tillskottsmedel, som äro erforderliga för förvaltningskostnadernas bestridande utöver förskottsmedlen ur statskassan, anskaffas av landskapet dels i form av statslån mot billig ränta, dels genom upplåning i privat bankinrättning.

Att märka är, att principen om förskottsregleringen på initiativ av Å- landsdelegationen genomförts helt på sidan om lagtexten.¹⁾

Den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet äger rum under tvenne former: den ordinarie bidragsregleringen samt extraordinarie bidragsregleringen. Den förra avser utjämning av landskapets ordinarie, bud- geterade utgifter, den senare anvisande av statsbidrag för landskapets extra- ordinarie utgifter på därom av landstinget särskild gjord framställning.

A. Metoden för den ordinarie bidragsregleringen.

För att fylla de luckor och brister lagstiftningen företer har Ålandsde- legationen i stor utsträckning varit tvungen förlägga sitt arbete på obru- ten mark och tillrättalägga en speciell procedur för fullföljande av sina lagbestämda arbetsuppgifter. De metoder, som sålunda utbildats under årens lopp, hava vunnit statsmaktens sanktion och högsta domstolens godkännande. Uti ett avgivet utlåtande²⁾ har högsta domstolen funnit de huvudregler, som tjänat till ledning för Ålands-delegationens kompensationsprövning, överens- stämma med ardan och meningen i de lagar, som reglera Ålands självstyrelse, samt med vad rättvisa och billighet i övrigt bjuda.

3)

Det av Ålandsdelegationen tillämpade systemet för treårsavräkningen är 2) Å.D. III sid. 41 ff.

3) Å.D. III sid. 10 ff och sid. 14; IV sid. 10 ff;
V sid. 7 ff och 48 ff.

1) Å.D. I sid. 107 ff; III sid. 19, IV sid. 14.

i korthet sagt följande:

Emedan den faktiska skattebelastningen i landskapet befunnits icke vara användbar såsom grund för beräkningen av det landskapet ur statens medel tillkommande bidraget, har Ålandsdelegationen, utgående från att skattebördan i huvudsak likformigt drabbade invånarna på Åland och i övriga delar av riket samt att den ev. självbeskattningen sålunda borde utgöra exponenten för skattetryckets stegring, av praktiska skäl ansett sig böra uträkna statsbidraget efter skillnaden mellan landskapet tillfallna inkomster och dess utgifter, eller med andra ord efter den brist, som landskapet skulle varit nödsakat att till täckande av sina ordinarie budgetbehov fylla. Denna brist har ansetts motsvara den ökning av skattebördan på Åland, vilken enligt 26 § i självstyrelselagen skall utjämnas genom statsbidrag.

Landskapet har på grund av sitt självstyrelseprivilegium full frihet att bestämma över sin budget och votera för landskapets behov erforderliga anslag. Men då självstyrelselagens system för utjämningen förutsätter, att en betydande del av landskapets budgeterade utgifter skola genom bidragsregleringen gottgöras landskapet ur statsmedel, kräves självfallet ur synpunkten av rikets intresse en noggrann efterprövning av det sätt, på vilket landskapet utnyttjat sin budgeträtt. Denna Ålandsdelegationens efterhandskontroll - den legala garantin för att statsbidragets utmätande sker efter rättvis grund - har vid regleringen verkställts sålunda, att delegationen i nu antytt syfte underkastat resp. poster, såvitt de ansetts böra komma under omprövning vid budgetutjämningen, en prövning såväl till beloppet som i avseende å utgifternas art och beskaffenhet. Härvid har kontrollerats, att utgifterna av landskapsmyndigheterna äro kalkylerade med iakttagande av nödig sparsamhet och att de icke överstiga vad som för motsvarande ändamål i genomsnitt anslås uti övriga delar av republiken.

Vid fullgörande av sitt uppdrag äger Ålandsdelegationen tillse, att såväl rikets som landskapets intressen partiskt iakttagas. Kontrollen innefattar icke utövandet av någon uppsiktsbefogenhet, vilket vore en obehörig inblandning i landskapets angelägenheter, utan enbart och uteslutande en prövning av resp. utgiftsposter ur compensationssynpunkt. Att kontrollen närmast är avsedd att trygga rikets intressen är naturligt, då fråga är om beloppet av det bidrag, som ur statsmedel skall utgivas för landskapsutgifternas täckande. Termen efterhandskontroll har avseende på den ordinarie bidragsregleringen; vid beviljande av extraordinarie statsbidrag äger bidragsprövningen i regel rum på förhand. Undantag bilda de fall, då ett av landskapet i ordinarie budgeten upptaget och av landskapet disponerat anslag av delegationen lämnats utom kolumn vid den ordinarie bidragsregle-

ringen och frågan hänvisats till prövning i extraordinarie väg.

B. Anmärkningar mot den av delegationen tillämpade metoden för treårsregleringen.

Uti en den 29 november 1933 daterad skrivelse¹⁾ har Ålands landsting upptagit till granskning den härintills av delegationen tillämpade metoden för treårsutjämnningen mellan riket och landskapet samt med förklaring, att denna metod vore behäftad med vissa brister, uttalat önskvärdheten av, att densamma måtte omläggas därhän, att metoden bättre överensstämde med det i 26 § självstyrelselagen stadgade förfaringssättet. I landstingets skrivelse och landskapsnämndens till grund för densamma liggande framställning framhålles bl.a., att statsbidraget under den tilländalupna perioden av självstyrelsens utövande blivit alltför knappt tillmätt; att avräkningen avveke från det i 26 § självstyrelselagen stadgade förfaringssättet särskilt därigenom, att till grund för densamma lagts icke av landskapets befolkning åtnjutna förmåner, som enligt lagen böra hållas i paritet med dem, som på motsvarande områden åtnjutas av befolkningen annorstädes i riket, utan i stället de kostnader, som självförvaltningen dragit i förhållande till rikets förvaltningskostnader på motsvarande områden; att utjämnningen icke borde grundas å en siffergranskning och en kompensationsprövning av budgetposterna i detalj, utan borde vid reciprocitetsprövningen tagas hänsyn till större utgiftsgrupper, varigenom landskapets speciella intressen i högre grad kunde tillgodoses.

Delegationen har till bemötande av de gjorda anmärkningarna i svarsskrivelse till landstinget av den 19 december 1933²⁾ anfört huvudsakligen, att dess av högsta domstolen godkända arbetsmetod, som utgör resultatet av delegationens mångåriga verksamhet samt dess genom flere avräkningsperioder utbildade praxis, stode i konformitet med självstyrelselagens reciprocitetsgrundsatser. De av landskapsmyndigheterna antydda riktlinjerna kunde icke anses ägnade att läggas till grund för en reformering av hittillsvarande praxis; en väsentlig omläggning av detta system syntes överhuvudtaget otänkbar utan lagändring. Vissa på åländskt håll framhållna önskningsmål i fråga om de hittills tillämpade grunderna för avräkningen mellan riket och landskapet hade emellertid synts delegationen beaktansvärda och förtjänta att uppmärksammas vid treårsregleringen.

C. Särskilda principfrågor vid treårsavräkningen.

1) Uttrycket "i förhållande till av landskapet åtnjutna förmåner".

Såsom tidigare omförmälts åligger det Ålandsdelegationen att vid fullgörandet av sitt uppdrag undersöka, huruvida landskapet inom de olika förvaltningsgrenarna kommit i åtnjutande av förmåner, som på motsvarande om-

1) Å.D. V sid. 260 ff.

råden icke beretts övriga delar av riket. De utgifter, genom vilka landskapet förskaffats dylika förmåner, observeras såsom avdrag på det landskapet tillkommande statsbidraget. Men i samband härmed uppställer sig spørgsmålet, huruvida självstyrelseprivilegiet såsom sådant är att anse såsom en förmån i den bemärkelse detta ord förekommer i 26 § 1 mom. självstyrelselagen och om denna förmån skall beaktas vid prövningen av de utgiftsgrupper, som hänföra sig till landskapets representation och förvaltningsapparat (landstingskostnader och landskapsförvaltningen).¹⁾ Ålandsdelegationens flertal²⁾ har, väl erkännande att självstyrelsen för närvarande utgjorde en företrädesrätt för Åland framför rikets övriga delar, hållit före att denna företrädesrätt dock icke kunde anses såsom en förmån i den mening 26 § självstyrelselagen syntes inlägga i detta begrepp, ty med uttrycket "i förhållande till av landskapet åtnjutna förmåner" åsyftades i sagda paragraf uppenbarligen endast de av själva förvaltningsverksamheten framkallade ordinarie utgifterna eller sådana ekonomiska förmåner av reell innebörd, vilka kunde anses jämförbara med liknande förvaltningsbehov i riket, men däremot icke de abstrakta förmåner av väsentligen politisk art, som inneläge i självstyrelseprivilegiet såsom sådant och de av självstyrelseapparaten betingade kostnaderna. Dessutom vore redan av billighetsskäl en sådan tolkning önskvärd, att administrationsutgifterna enligt skälighetsprövning komme i betraktande vid utjämningen.

Inom Ålandsdelegationen uttalades dock även den mening, att Åland genom den landskapet medgivna självstyrelsen tillagts en förmån, som icke förunnats rikets övriga delar och att det måste förutsättas, att självstyrelselagen byggde på den i kommunallagstiftningens system överhuvud vedertagna grundsatsen, att självstyrelsesamfunden själva borde bära kostnaderna för sina beslutande- och förvaltande organ. Ur billighetssynpunkt borde anförda princip dock i så måtto modifieras, att landskapet tillerkändes gottgörelse för så stor del av administrationskostnaderna, som hänförde sig till de från statsförvaltningen övertagna förvaltningsgrenarna, men att utgifterna i övrigt eller för såvitt angick självstyrelseorganens verksamhet vid fullgörandet av lokala intressen i trängre mening borde i sista hand dräas av landskapet.

Högsta domstolen har i ett avgivet utlåtande³⁾ funnit den mening, enligt

1) Dessa kostnader uppgingo enligt 1938 års budget för landstinget till mk 276.460,- och för landskapsstyrelsen till mk 712.600,-.

2) Å.D. III sid. 15 ff, 43 ff, 53 ff; IV sid. 11 ff; prof. Hermansons uttalande Å.D. III sid. 73, not. 1; lantrådets berättelse III sid. 74

3) Å.D. III sid. 44 ff.

vilken landskapet i princip borde självt bära kostnaderna för sin självstyrelse, överensstämma med de grundsatser, på vilka autonomin är uppbyggd. Dock ansåg högsta domstolen att sagda princip av billighetsskäl borde modifieras sålunda, att antydda kostnader efter en viss kvot fördelades mellan landskapet och riket.

Vid fastställandet av treårsavräkningen för åren 1923 - 1925 samt 1926-1928 ¹⁾ fastställdes väl delegationens beslut i denna del, men lämnades den principiella lösningen jämlikt uttryckligt förbehåll av republikens president för framtiden öppen. De senare treårsregleringarna hava vunnit stadfästelse utan något förbehåll från statsmaktens sida i nu berört avseende. Ålandsdelegationens ovan omförmälda rättsuppfattning i denna fråga har sålunda numera blivit i praxis tillämpad.

2) Uttrycket "proportionsvis högre än beskattningen i medeltal för motsvarande ändamål annorstädes i republiken".

Därest i landskapets budget finnes anslag för ändamål, som icke av staten tillgodoses eller understödas i andra delar av riket, kunna dylika utgifter i allmänhet icke tagas i beräkning. Uttrycket "motsvarande ändamål annorstädes i riket" får dock icke tagas alltför snävt; compensation kan icke anses utesluten blott av det skäl, att fullt kongruenta poster icke förekomma i statsbudgeten. I så fall måste man, utan att en sådan tolkning kan anses strida mot lagens rätta förstånd, söka jämförelsepunkter med analoga företeelser inom statshushållningen och det offentliga livet i allmänhet. Även kunna faktorer av sådant art, som landskapets isolerade läge, ävensom dess särskilda utvecklingsbetingelser och därav påkallade speciella anslagsbehov i omförmäلت avseende spela en viss roll. Dessa tolknings-synpunkter hava även av delegationen iakttagits vid utjämningskalkylernas uppgörande.

3) Kompensation av landskapets utgifter för Ålandsdelegationen.

I praxis har landskapet ansetts bära ansvara för de utgifter, som påkallas av dess representanter i delegationen, dock endast i den mån delegationen fungerat såsom organ för bidragsutjämnningen. De kostnader åter, vilka påkallats av delegationens verksamhet såsom expertkollegium (se nedan sid. 225) hava stannat statsverket till last.²⁾

4) Räntor å lån.

De ränteutgifter, som uppkommit genom att landskapet i privat bankinrättning nödgats upplåna tillskottsmedel för förvaltningskostnadernas bestridande, hava gått i utjämnning vid treårslikviden. Härav följer även,

1) Å.D. III sid. 61; IV sid. 42.

2) För bestridande av Ålandsdelegationens utgifter är i statsförslaget upptaget ett årsanslag av mk 80.000,-.

att å inkomstsidan av kalkylen böra observeras landskapets genom placering i bank influtna räntemedel.

5) Inverkan av lägre, resp. högre skatter och avgifter i landskapet än i riket.

En principfråga, som vid inkomstkalkylens uppgörande varit föremål för delegationens prövning, är den, i vad mån skatters och avgifters uppbärande efter lägre tariff än i riket inverkar på utjämningsregleringen. En lindring härutinnan för Åland i förhållande till rikets inbyggare måste principiellt beaktas vid utjämnningen såsom varande en landskapets förmån. Med avseende härå har delegationen jämväl aktat nödigt anställa en jämförelse mellan debiteringsgrunderna i landskapet och riket, såvitt angår näringsskatter, nöjesskatter och avgifter för anlitage av landskapets inrättningar.¹⁾

Om däremot landskapet önskar utnyttja de skattekällor, som enligt 21 § självstyrelselagen åt detsamma anvisats, för egna ändamål och i sådant syfte besluter om skatteförhöjning, kan denna merinkomst icke vid treårsregleringen tagas i beräkning för täckande av de ordinarie förvaltningsutgifterna. I annat fall bleve den landskapet medgivna befogenheten att höja sagda skatter illusorisk.

6) Inverkan av besparingar i landskapets hushållning.

Spörsmålet därom, huruvida och i vad mån besparingar inom landskapets hushållning skola räknas landskapet tillgodo vid bidragsutjämnningen, har i flere skeden varit föremål för delegationens prövning. Delegationen har härvid utgått från den grundsats, att sådana besparingar, som hava sitt upphov däri, att landskapets myndigheter tilläventyrs med särskild omsorg och sakkunskap handhaft vissa förvaltningsåligganden, icke kunna gottskrivast eller ens kalkyleras. Sådana inverkande faktorer, som icke bero av vidtagna sparsamhetsåtgärder utan av rådande faktiska förhållanden, synas icke heller kunna inverka höjande på bidragsbeloppet. Emellertid har det funnits och i praxis förekommit fall, då iakttagande av stränga sparsamhetssynpunkter räknats landskapet tillgodo vid kompensationsprövningen.

D. Extraordinarie bidragsreglering.

Gränsen mellan ordinarie och extraordinarie utgifter är icke i gällande lag skarpt uppdragen, och Ålandsdelegationen har vid granskningen av landskapets räkenskaper iakttagit, att praxis i detta avseende inom den åländ-

1) Vid bedömandet av Ålands skattefinansiella ställning till riket tages givetvis hänsyn endast till den skattebelastning, som av den direkta statsbeskattningen pålægges det kommunala skattetrycket och dess fluktuationer enligt Ålandslagen utom ramen för finansutjämnningen.

ska självförvaltningen ännu icke vunnit nödig stadga. Huvudgruppen av de ordinarie utgifterna bildas naturligtvis av de löpande årsutgifternas kategori, som inrymmer det övervägande flertalet budgetposter. Såsom ordinarie utgifter hava även ansetts vissa engångsutgifter och sådana tillfälliga utgifter, vilka periodiskt återkomma eller med avseende å beskaffenhets och belopp måste anses organiskt sammanhöra med den ordinarie budgetregleringen. Däremot hava övriga engångs- och tillfälliga utgifter samt i allmänhet större sådana betraktats såsom extraordinarie utgifter och sålunda blivit föremål för extraordinarie reglering i den ordning 26 § 3 mom. vidhandengiver. Härigenom har även den fördelen vunnits, att landskapet vid planläggningen av större företag redan på förhand kan överblicka, i vad mån resp. anordningar komma att med statsmedel understödats. Befinnes det vid granskningen av landskapets utgifter, att någon anslagspost rätteligen är att anse såsom en extraordinarie utgift i 26 §:s mening samt att densamma på sådan grund bör falla utom ramen för den ordinarie bidragsutjämningen, står det uppenbarligen landstinget fritt att efteråt inkomma med framställning om erhållande av extraordinarie bidrag.

Vid behandlingen av frågor rörande beviljande av extraordinarie bidrag har praxis utvecklats sig därhän, att resp. ärenden av Ålandsdelegationen underkastats en ingående beredning såväl ur behörighets- som saklig synpunkt. Vid behov har kompletterande utredning från statens fackmyndigheter införskaffats och sakkunniga blivit hörda. Delegationen har i sitt betänkande vanligen även förslagsvis utlåtit sig rörande tiden, sättet och ordningen för statsbidragets utgivande samt angående de villkor, som ansetts böra härvid fästas för säkerställande av statsbidragets användande för det avsedda ändamålet. Oavsett vad delegationen i detta avseende föreslagit ankommer det jämlikt 41 § R.F. å statsrådet på grund av dess allmänna befogenhet att avgöra förvaltningsärenden, som ej blivit republikens president förbehållna, att, därest delegationens beslut om beviljande av anslag varder av presidenten stadfäst, utsätta tid och villkor för bidragets utgivande, dock att härvid enligt grunderna i Ålandslagen bör iakttagas, att bidragets användande för det åsyftade ändamålet ej må äventyras eller försvåras.¹⁾

Anvisande av statsbidrag åt landskapet till de extraordinarie utgifter, som föranledas av landskapets självförvaltning, är icke obligatoriskt såsom i fråga om de ordinarie utgifterna, utom underliggert prövning i varje särskilt fall. Å delegationen ankommer att fatta beslut om beviljande av dylikt bidrag; detta beslut blir jämlikt 26 § 4 mom. gällande, därest det samma stadfästes av republikens president. Presidenten kan vägra stadfästelse.

1) A.D. III sid. 69 ff; prof. Hermanssons utlåtande. Å.D. III sid. 72 ff. högsta domstolens yttrande. Å.D. III sid. 33-85.

se såväl då han finner landstinget, resp. delegationen hava saknat behörighet att med frågan taga befattning, som ock i det fall, att han på sakliga skäl anser bidraget icke böra beviljas. Därest delegationens beslut blivit stadfäst, skall bidraget jämlikt 68 § 1 mom. R.F. utgivas.¹⁾

Beträffande förfarandet bör i samband härmed framhållas, att Ålandsdelegationen efter omröstning ansett ett avböjande beslut rörande extraordinarie statsbidrag icke böra underställas republikens president.²⁾

E. Ålandsdelegationens uppgifter.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag äger Ålandsdelegationen tillse, att såväl statens som landskapets intressen bliva opartiskt iakttagna. Delegationen har en vidsträckt prövningsrätt beträffande bidragets fastställande, men bör givetvis vid fullgörandet av sitt uppdrag tillämpa i lagen stadgade grundsatser. Därest utjämningsbeslutet i någon del gått landskapet emot, står något rättsmedel för beslutets överklagande icke till landskapets förfogande, utan bringas den på det stadfästa beslutet grundade likviden i förvaltningsväg genom åtgärd av statsrådet till verkställighet. Landskapsmyndigheterna, som officiellt få del av likvidbeslutet först efter det republikens president träffat sitt avgörande, hava icke heller enligt Ålandslagen beretts tillfälle att därförinnan inkomma med påminnelser eller polemiska uttalanden i anledning av delegationens beslut. Vid ärendets beredning i statsrådet äro vederbörande ministerier däremot själfvallet i tillfälle att införskaffa den kompletterande utredning, såväl i juridiskt, förvaltnings tekniskt och ekonomiskt avseende, som tilläventyrs anses påkallad; i sådant avseende kunna även landskapsmyndigheterna ev. bliva i saken hörda. Under ärendets beredning har Ålandsdelegationen i åtskilliga fall inhämtat landskapsmyndigheternas utlåtanden och inbegärt utredning i resp. frågor. Landskapsmyndigheterna hava jämväl ansetts oförhindrade att efter det bidragsregleringen slutbehandlats taga del av delegationens å länsstyrelsen i Mariehamn uppbevarade originalprotokoll samt av desamma erhålla nödiga avskrifter.

Vid sidan av sin lagbestämda uppgift såsom organ för bidragsutjämnningen har Ålandsdelegationen blivit ett slags permanent expertkollegium, som anlitas av regeringen vid beredningen av landskapet rörande angelägenheter. Denna sida av delegationens verksamhet har icke uppmärksamrats i lagtexten utan utbildats genom praxis. I regeln hava statsrådets ministerier före landskapslagarnas föredragning för republikens president aktat nödigt inhämta delegationens utlåtande rörande behörighetsspörsmålet. Där sakens beskaffenhet sådant påkallar inhämtar republikens president därefter

1) Erich, II sid. 410; prof. Hermansons utlåtande. Å.D.III sid. 72 ff.

2) Å.D. V sid. 113.

högsta domstolens utlåtande, innan ärendet av presidenten upptages till slutlig prövning. Då presidentens eventuella vetorätt skall utövas inom tre månader efter det landstingsbeslutet delgivits honom (d.v.s. ankommit till presidentens kansli)¹⁾ måste dessa ärenden behandlas i brådskande ordning.

Under senaste tid har förfarandet i detta skede av stadfästelseproceduren varit något vacklande. I ett antal fall har högsta domstolens yttrande över inkomna landskapslagar infordrats utan att Ålandsdelegationen därförinnan hörts. Det vill dock synas som om delegationens preliminära beredning i varje fall vore till nytta för högsta domstolen i dess granskningsarbete: en i möjligaste mån enhetlig praxis i detta hänseende vore enligt kommitténs åsikt att rekommendera.

F. Kommitténs förslag till legislativ normering av bidragsregleringen.

Kommittén har underkastat Ålandsdelegationens förfaringssätt vid utjämningen en ingående granskning och med ledning härav kommit till det resultatet, att delegationens metoder och ledande normer för finansregleringen böra anses baserade på riktiga grunder. De svåra tolknings- och tillämpningsfrågor, som i praxis förekommit till följd av den gällande lagstiftningens otillfredsställande utformning, hava enligt kommitténs åsikt i praxis överhuvudtaget erhållit en ur rättmätighetssynpunkt riktig lösning. Kommittén anser fördenskull att de nuvarande, delvis rätt sävande och oklara, dels svårtillämpliga stadgandena i denna del av Ålandslagen böra utbytas mot rättssatser, byggda på den praktiska tillämpningens vedertagna och numera hävdvunna grunder.

Jämte det kommittén såsom motivering till sitt förslag rörande bidragsregleringen och Ålandsdelegationens uppgifter hänvisar till den redogörelse för praxis, som här ovan lämnats, har kommittén likväl velat särskilt precisera sin ståndpunkt i nedanangivna principiella spörsmål. Nu ifrågasvarande avsnitt av kommitténs lagförslag omfattar inalles sex paragrafer 26 - 31 §§, vilka sålunda komme att ersätta den nuvarande 26 §. Införandet i lagtexten av fem nya paragrafer komme att framskjuta de återstående paragrafernas nummerbeteckning (se ingressen).

Vidkommande främst Ålandsdelegationens sammansättning och verksamhet har kommittén ansett gällande lagbestämmelser böra förfullständigas genom uttryckliga stadganden rörande beslutförhet och suppleant vid förfall för ordföranden samt återkallandet av ledamöternas uppdrag. Enligt kommitténs uppfattning är Ålandsdelegationen ett i självstyrelselagen förutsatt organ, som i kollegial sammansättning handhar offentlig myndighet enligt lagfästa normer samt vid sidan härav anlitas såsom expertkollegium i vissa land-

¹⁾ Se skrivelse från statsrådets kansli till Ålands landshövding 29/1 1939.

skapet Åland rörande angelägenheter, men torde icke kunna anses såsom ämbetsverk i egentlig mening. Ledamöternas förordnande kan, då skäl därtill äro, återkallas. Ordföranden fungerar blott så länge han innehar sitt landshövdingämbete. Sådan Ålandsdelegationen enligt självstyrelselagen är organiserad, torde delegationen ej heller kunna anses vara ett rent självstyrelseorgan i egentlig mening, utan är ett av självstyrelselagen tillskapat utjämningsorgan. Såsom expertkollegium skulle det åligga delegationen att på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtanden i landskapet och dess självstyrelse rörande angelägenheter, så ock att enligt statsrådets uppdrag uppgöra förslag till överenskommelseförordningar, då sådant av behovet påkallas (26 § 2, 3 och 4 mom. samt 31 §).

Gränsen mellan ordinarie och extraordinarie utgifter har i kommittéförslagets text uppdragits med större skärpa än i gällande lag, dock i anslutning till vedertagen praxis (28 §). Proportionalitets- och reciprocitetsgrundsatserna hava i förslaget upptagits med iakttagande av de riktlinjer lagtillämpningen härutinnan följt, likaså normerna för utjämning av utgifterna för Ålandsdelegationen, ränteutgifter, subventioner och understöd. Bestämmandet av avdragsposterna i inkomstkalkylen skulle jämväl äga rum enligt nu tillämpade regler (27 §).

Kommittén har tagit i övervägande, huruvida den ordinarie bidragsregleringen borde äga rum, icke treårsvis, utan för varje kalenderår under det påföljande året. Till förmån för en dylik systemförändring kunna vissa vägande skäl anföras. Bl.a. skulle landskapet vid sin budgetreglering beredas tillfälle att genom ettårsavräkning snabbare och smidigare taga hänsyn till bidragsutjämningen och därtill hörande kompensationsbeslut än vad nu är fallet. Kommittén har emellertid ansett detta reformkrav falla utanför de till kommitténs arbetsprogram hörande frågorna, men vill kommittén dock erinra om, att en förändring i antytt syfte utan större svårigheter kan inpassas i systemet.

Vid prövningen av frågor om beviljande av extraordinarie statsbidrag skola enahanda behörighets-, proportionalitets- och reciprocitetssynpunkter anläggas som vid den ordinarie regleringen.¹⁾

I fråga om underställningsförfarandet har kommittén vidtagit särskilda avvikelser och tillägg i lagtexterna. Sålunda har det ansetts vara överensstämmande med autonomilagstiftningens system att underställning bör äga rum även då Ålandsdelegationen avböjer landstingets framställning om extraordinarie statsbidrag. (29 § 1 mom.)

I sistnämnda fråga har en avvikande mening inkom kommittén uttalats (reservationen sid.244).

¹⁾ Jfr. prof. Hermansons utlåtande Å.D. III sid. 72 ff.

Den ordinarie bidragsregleringen kan komma till stånd endast under förutsättning att republikens president stadfäster Ålandsdelegationens beslut. Kan giltigt beslut icke åstadkommas av orsak att presidenten icke önskar såsom sådant stadfästa delegationens utjämningslikvid, måste frågan hänskjutas till förnyad behandling av delegationen.¹⁾ Även i detta skede har delegationen fri prövningsrätt i enlighet med de i självstyrelselagen ingående föreskrifterna, ehuru det givetvis ankommer å delegationen att såvitt möjligt söka utfinna en bas för åstadkommande av en definitiv lösning i sammanjämningsväg.

Även beslut om beviljande av extraordinarie bidrag skola av republikens president stadfästas oförändrade eller ogillas. Vägrad stadfästelse kan antingen innebära ett definitivt avslag eller ock att saken lämnas beroende på ny framställning av landstinget, resp. ny behandling av delegationen. I sistberörda tvenne fall torde det anses skäligt att motiven för återremissen angivas i resolutionen.

Kommittén har i sitt förslag reglerat förfarandet i stadfästelseinstansen enligt nu angivna grunder, vilka i huvudsak ansluta sig till rådande praxis (29 §).

Slutligen har kommittén i en särskild paragraf angivit de legala normerna för förskottsregleringen (30 §).

Spörsmålet, huruvida den landskapet tillkommande rätten till självstyrelse bör såsom sådan betraktas som en förmån vid bidragsregleringen har av kommittén underkastats en ingående prövning.

Kommitténs majoritet har härvid anslutit sig till den av minoriteten i Ålandsdelegationen och högsta domstolen omfattade, tidigare berörda åsikten, att landskapet i princip borde självt bära kostnaderna för landstinget och landskapsförvaltningen, men att denna princip av billighetsskäl borde i så måtto modifieras, att dessa kostnader efter en viss kvot bleve fördelade mellan riket och landskapet. Då emellertid vid stadfästandet av samtliga härintills verkställda treårsregleringar dessa kostnader helt påförts riket, har kommittén icke velat i lagtexten intaga ett med majoritetens åsikt överensstämmande uttryckligt stadgande i ämnet. Samtidigt har kommittén dock hållit före, att ifall landskapssjälvstyrelse framtiden i någon form införes jämväl i övriga delar av riket, det hittills följda tillvägagångendet icke såsom sådant borde lända till efterrättelse, utan att frågan då bör upptagas till förnyat övervägande på basen av det sålunda ändrade rättsläget.

34 (29) §.

Enligt kommitténs förslag vore Ålandsdelegationens ämbetsspråk svenska, vilket mot svarar nu gällande praxis. Lagrummet har i övrigt ändrats i an-
1) Erich, II sid. 409.

slutning till nugällande språklagstiftning.

En medlem har beträffande denna paragraf uttalat en avvikande åsikt (se reservationen sid. 245).

35 (30) §.

Enligt kommitténs mening torde denna paragraf erfordra omformulering såvitt angår skriftväxlingsspråket mellan a) landskapets och statens myndigheter på Åland och b) republikens regering, centrala myndigheter samt överdomstolar och myndigheter, vilkas förvaltningsdistrikt omfattar förutom landskapet Åland jämväl viss annan del av republiken.

Inom kommittén har uttalats önskvärdheten av stadganden därom, att de utlåtanden högsta domstolen på grund av 12 § äger avgiva skulle avfattas på svenska språket. Detta förslag som skulle innefatta reglering av ämbetspråket mellan rikets myndigheter utom landskapet Åland, har icke omfattats av kommitténs majoritet (se reservationen sid. 245).

37 (32) §.

Jfr. motiveringen till 4 §.

38 (33) §.

I paragrafen har inryckts stadgande rörande forum för tjänsteåtal mot föredragande vid landskapsnämnden och övriga underlydande tjänstemän vid landskapsförvaltningen.

40 (35) §.

Det har ansetts sakenligt att i paragrafen inrycka en anmärkan därom, att högsta domstolen vid behov ägde i resp. ärenden inhämta vederbörandes yttrande.¹⁾

En medlem av kommittén har ansett, att denna paragraf borde i vissa avseenden erhålla en annan avfattning. (Se reservationen sid. 245)

Övergångsstadganden.

Det i 10 § 1 mom. av den gällande lagen upptagna interimss stadgandet rörande giltigheten av rikets lagar och författningar, tillkomna före den 7 maj 1920, då Ålandslagen trädde i kraft, har i något avvikande redaktion upptagits såsom ett slutstadgande i kommittéförslagets text.

Därutöver har ett övergångsstadgande ansetts erforderligt för att reglera de fall, då en förskjutning av lagstiftningskompetensen genom den föreslagna ändringslagen äger rum till rikets eller landskapets förmån, men resp. rättsområden under tiden mellan självstyrelsens införande och ändringslagens ikraftträdande blivit reglerade enligt den äldre lagens kompetensfördelning.

1) Beträffande tolkningen av denna viktiga paragraf se Erich I sid. 121. II sid. 398; Erich, Kompetensfördelning, kompetensprövning och kompetenskontroll. J.F.T. 1924 sid. 137, 138, 144, 145; Å.D. II sid. 1; IV sid. 81 ff; lantrådets berättelse I sid. 12, 13.

Förordning angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Såsom en oegentlighet torde böra anses den omständighet att republikens presidents resolution vid landskapslagarnas promulgation icke in extenso publiceras i Ålands författningssamling. Detta vore särskilt av nöden i det fall att visst förbehåll från statsmaktens sida uppställts i fråga om lagar av blandad natur. Kommittén har fördenskull ansett sig böra till 9 § av ovan rubricerade, den 13 januari 1922 utfärdade förordning föga ett tillägg av innehåll, att republikens presidents tillkännagivande angående landskapslagarnas ikraftträdande alltid bör i Ålands författningssamling kungöras. Därjämte har paragrafen förtydligats i så måtto, att även utfärdade överenskommelseförordningar skola i sagda författningssamling intagas.

En medlem av kommittén har ansett förstnämnda tillägg icke vara av behovet påkallat (se reservationen sid. 248).

Lag innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning (garantilagen).

Kommittén har ansett det erhållna uppdraget omfatta ej blott självstyrelselagen utan även den åländska autonomilagstiftningen i hela dess vidd. Sålunda hava även bestämmelserna i den s.k. garantilagen, given den 11 augusti 1922, av kommittén upptagits till granskning. Av dessa bestämmelser har kommittén i detta sammanhang haft anledning närmare uppmärksamma endast stadgandet i 5 §, som berör lösningsrätt till fastighet.

Landstinget har tre särskilda gånger i motionsväg till riksdagarna 1922, 1924 och 1929 hemställt om sådan modifikation av garantilagen, att innehavare av jord i landskapet, i analogi med vad fallet är med utövande av rösträtt enligt garantilagens 3 §, bleve beroende av s.k. hembygdsrätt,¹⁾ vilken blott kunde förvärfvas genom fem års bosättning. Riksdagen har intagit en avböjande hållning till dessa initiativ.²⁾

Ända från den tid självstyrelsen infördes har från landskapets sida hävdats den rättsuppfattning, att bestämmelsen i garantilagen 5 § borde tolkas i konformitet med den i lagens 3 § stadgade terminen samt att så-

1) Angående begreppet "hembygdsrätt" se Å.D.III sid. 147 ff; IV sid. 139, 153 ff.

2) Regeringens skrivelse till 1922 års riksdag med Ålands landstings motion No 3 om ändring av 3 och 5 §§ i garantilagen. Ärendet blev icke slutbehandlat. Regeringens skrivelse till 1924 års riksdag med landstingets motion i samma ämne. Behandlingen fortsattes vid 1925 års riksdag. Grundlagsutskottets betänkande No. 6. Tredje behandlingen 30/11 1925. Regeringens skrivelse till 1929 års första riksdag jämte landstingets motion i samma ärende. Grundlagsutskottets betänkande No 6. Tredje behandlingen 19/4 1929.

lunda förutsättning för lösningsrättens utövning vore att vederbörande ordägare under mindre än fem år haft laga bo och hemvist på Åland.¹⁾ Landskapsmyndigheterna hava gjort gällande, att stadgandet, därest blott mantalsskrivningen och den faktiska boningsorten härvid vore normgivande, vore utan praktisk betydelse samt att dess syftemål med denna begränsning vore alldeles förfelat. Av landskapsmyndigheterna har därjämte framhållits, att det till grund för garantilagens nu ifrågavarande stadgande liggande beslutet av folkförbundsrådet i Genève vid sammanträdet den 27 juni 1921 lämnade stöd för en vidsträcktare tolkning.

Gentemot landskapsmyndigheternas nu åberopade uppfattning kan göras gällande, att de undantagsbestämmelser av grundlagsnatur, som garantilagen innehåller, synas böra tolkas strängt efter ordalydelsen samt att Genève-beslutet icke på grund av sin avfattning bör kunna givas en så vittgående betydelse, som från landskapets sida påyrkats.

På grund av förenämnda meningsskiljaktighet beträffande den av landstinget föreslagna modifikationen av 5 § garantilagen har den i andra momentet av sagda paragraf förutsatta särlagstiftningen rörande lösningsrättens utövning och företrädesrätten till lösning fått anstå ända till senaste år. Frågan har i flere skeden varit föremål för riksdagens behandling, dels på grund av motioner från landstinget dels på grund av regeringens initiativ. Till 1937 års riksdag inkom Ålands landsting med en motion i ämnet, vilken slutligen ledde till lagstiftningsåtgärd i detta omtvistade ämne.²⁾

I motionens motivering hade landstinget gjort gällande, att rätta innebörden av garantilagens stadgande i 5 § 1 mom. rörande laga bo och hemvist skulle framgå av motsvarande stadgande i 3 § av samma lag. Grundlagsutskottet framhöll i sitt betänkande, att landstingets uppfattning var stridande mot riksdagens tidigare hävdade ståndpunkt. Enligt utskottets åsikt kunde det icke råda någon tvekan därom, att uti 3 § fastslagits allenast de förutsättningar, på grund av vilka rösträtt vid kommunala- och landskapsval förvärfvas, men att rätten att inköpa fastighet i någon av landskapets kommuner jämlikt 5 § är beroende endast av den däri stadgade förutsättningen, att vederbörande i sagda kommun har laga bo och hemvist efter vad allmän lag därom stadgade.

Om ock genomförandet av en utvidgad lösningsrätt innebär en avsevärd saklig ändring av hittills gällande lagstiftning och förty måste anses

1) Angående begreppet laga bo och hemvist jfr. Hermansons bevisföring i J.F.T. 1922, sid. 154 ff.

2) Regeringens skrivelse jämte landstingets motion No 1 om antagande av lag om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland. Grundlagsutskottets betänkande No. 7. Lagen utfärdades 1/4 1938. Finlands författningssamling No 140.

ligga på sidan om kommitténs egentliga arbetsprogram, har kommittén icke ansett sig kunna helt förbigå detta spörsmål, som från åländsk sida uppställt i främsta rummet bland landskapets önskningsmål.

En medlem av kommittén har ansett att i detta sammanhang landskapsmyndigheternas ifrågavarande önskningsmål borde av billighetsskäl tillmötas.

(Se reservationen sid.248).

R e s e r v a t i o n.

=====

Ehuru kommitténs uppdrag inskränker sig till att uppgöra förslag till förtydligande av lagen om självstyrelse för Åland och i samband därmed stående lagar samt ett vidare utbyggande av denna lagstiftnings principer därigenom är uteslutet, kan dock, såsom i betänkandet framhålles, ett förtydligande icke ske utan särskilda förskjutningar i fråga om maktfördelningen antingen till förmån för riket i dess helhet eller för landskapet. Enär det synes mig, att dessa förskjutningar såsom jag tolkar berörda självstyrelselag, enligt kommitténs förslag i avsevärt högre grad gynna riket än landskapet, och då jag därtill håller före, att en något större hänsyn kunde tagas till den uppfattning av självstyrelselagens innebörd, som i landskapet kommit till uttryck, har jag i vissa avseenden stannat vid annat resultat än kommitténs majoritet. Flere av mig föreslagna ändringar hava ock motiverats av önskan att undvika svävande uttryck, som kunde giva anledning till kompetenskonflikter. Slutligen har jag även tagit i betraktande, att man i landskapet väntat, att självstyrelselagen vid tillämpningen skulle tolkas i frisinnad riktning, vartill man jämväl haft ett stöd däri, att för tiden varande statsministern Erich vid lagens behandling i riksdagen uttalade den tanken, att en frisinnad tolkning och tillämpning av lagen skulle göra sig gällande. Denna förhoppning har emellertid hittills ej kunnat förverkligas, beroende dels på att lagen såsom varande grundlag tolkats strängt efter ordalydelsen, dels därpå, att man i riket ansett landskapets lagstiftningsbefogenhet vara ett undantag från rikets allmänna lagstiftning och att självstyrelselagen därför borde tolkas restriktivt och i tvivelaktiga fall till rikets förmån.

Lag om självstyrelse för Åland.

9 § 2 mom. 1 p.

I denna punkt hava särskilda bestämmelser i rikets intresse införts, medan stadgandena i övrigt lämnats oförändrade. Emellertid förekommer här ett lagstiftningsområde, nämligen om expropriation av egendom, rörande vilket meningarna redan vid självstyrelselagens tillkomst vore ganska divergerande. Såväl Ålandskommitténs förslag som regeringens proposition till riksdagen hänförde expropriationslagstiftningen till landskapets kompetenssfär, dock så att i propositionen lagstiftningen angående rätt till expropriation för statens behov förbehölls rikets organ. Den nuvarande formuleringen, att republiken tillkommer lagstiftning om rätt till expropriation av egendom med undantag av lagstiftning rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning, synes mig icke rätt överensstämmande med självstyrelselagens system i övrigt. Man behöver härvid

blott tänka på de vanligaste fallen av expropriation. Om jord exproprieras till förmån för en landsväg, tillämpas landskapets expropriationslag, emedan landskapet i detta fall är tillträdare till det exproprierade området. Men ifall expropriation gäller mark till en byväg, tillämpas rikets lag. Behöver landskapet tomt för en inrättning och erfordras expropriation, sker denna enligt landskapets lag, men för anskaffande av en tomt till en kommunal folkskola enligt rikets lag. Detsamma gäller expropriation av mark för elektriska anläggningar till förmån för landskapet eller för enskild person eller bolag. Någon rimlig anledning till denna åtskillnad finnes icke, varför jag föreslår en övergång till lokutionen:

rätt till expropriation för statens behov.

Härigenom skulle expropriationslagstiftningen i övrigt ankomma å landstinget.

9 § 2 mom. 6 p.

Ordnandet av undervisningsväsendet har enligt självstyrelselagen överlämnats åt landskapet, dock så att riket förbehållits lagstiftningen om "grunderna för undervisningsväsendet". Vad härmed avsetts framgår icke av de vid lagens stiftande tillkomna handlingarna. Ålandsdelegationen har såsom sin åsikt uttalat, att med detta uttryck förstås de grundläggande föreskrifter som åsyfta att giva säkerhet för att undervisningsväsendet motsvarar de krav staten i sitt eget intresse finner nödigt upprätthålla. Gränslinjen mellan rikets och landskapets lagstiftningsområden blir dock icke härigenom klarare. Åsikterna om, vilka föreskrifter skola anses vara grundläggande och vilka krav staten i sitt eget intresse vill upprätthålla, kunna mycket variera. Stadgandet om grunderna för undervisningsväsendet har i självstyrelselagen infört ett osäkerhetsmoment, som gjort att landstinget aldrig kunnat vara säkert på, vilka befogenheter det har på detta för landskapet viktiga område. Kommittén har sökt en lösning däri, att den först bestämt, vilka områden av undervisningsväsendet skola falla under rikets lagstiftning, ehuru också här användes det svävande uttrycket "grundstadgandena", samt därpå för säkerhets skull tillfogat den tolkning av självstyrelselagens nuvarande stadgande, som Ålandsdelegationen omfattat.

Syftemålet med självstyrelselagens uttryck "grunderna för undervisningsväsendet" är enligt min tanke det, att undervisningsväsendet i landskapet icke i alltför hög grad skall avvika från de riktlinjer, som följas i riket. Att giva uttryck åt denna tanke i en lagtext sålunda, att en tydlig gräns uppdrages mellan rikets och landskapets maktområden, är emellertid ganska svårt. Redigast synes vara, att ifrågavarande lagstiftning i huvudsak överlämnas åt landskapet och att rikets intresse tillgo-

doses på annat sätt. Härvid borde en åtskillnad göras mellan folkskolundervisningen och den övriga undervisningen, vare sig den sistnämnda meddelas i lärdomsskolor eller i fackskolor. Hela lagstiftningen angående folkskolväsendet skulle ankomma å landskapet med det enda förbehållet, att principen om lärotvång borde beaktas. Huru detta tvång skall i landskapet med dess säregna förhållanden förverkligas skulle landskapet självt få bestämma. Vad åter undervisningsväsendet i övrigt beträffar, skulle landskapet likaledes få ordna detsamma efter sina behov. Men genom att riket, på sätt kommittén föreslagit och såsom naturligt är, förbehålles rätt att bestämma de fordringar landskapets lärdomsskola bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens, skulle fullt tillräckliga garantier erhållas för att undervisningsväsendet i landskapet icke komme att ordnas på ett sätt, som vore främmande för de riktlinjer man i riket följde. Jag föreslår därför att punkt 6 erhåller följande lydelse:

grundsatsen om allmän läroplikt; bestämmelser angående de fordringar läroinrättning bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens;

9 § 2 mom. 7 p.

Också i denna punkt, såsom den lyder i självstyrelselagen, förekommer uttrycket "grunderna", vilket uttryck alltid är ägnat att vålla osäkerhet vid tillämpningen. Stadgandet tillkom vid självstyrelselagens behandling i riksdagen, och regeringen försökte förgäves få det avlägsnat under motivering att detsamma betydligt inskränkte landskapets självstyrelse. Vid lagrummets tillämpning har man ansett stadgandet böra tolkas så strängt, att icke ens den i riket föreskrivna ordningsföljden vid inkallandet av suppleanter till kommunalfullmäktige finge i landskapet rubbas. I kommitténs förslag har stadgandets innebörd ytterligare skärpts, i det att till grunderna för kommunal rösträtt hänförts jämväl undantag från valrätten, något som tidigare icke ansetts höra till grunderna. För min del håller jag före, att ifrågavarande stadgande, som även i den form kommittén föreslagit kommer att föranleda tolkningssvårigheter och konflikter, saklöst kan bortlämnas och föreslår därför dess uteslutning.

9 § 2 mom. 8 p.

Här har riket förbehållits rätt till lagstiftning rörande bl.a. vattenrätten. Då likväl lagstiftningen om fiske samt angående jordbruket och dess binäringar såväl enligt självstyrelselagen som enligt kommitténs förslag tillhör landskapet, synes det inkonsekvent, att lagstiftningen rörande vattenrätten, som ju huvudsakligen har betydelse för jordbruk och skogs-

hantering samt delvis fiske, undantages. Stadgandena om kungsådra ha i sikte att underlätta bl.a. flottning av skogsalster och fiskens vandring. Rätten att leda vatten genom dike eller annan ledning för odling, förbättring av mark eller förbrukning i hushåll står i närmaste samband med jordbruket. Detsamma är fallet med de kapitel i gällande vattenrättslag, som handla om flottning av skogsalster, dikning, sänkning av sjö eller ström samt om invallning. Av hela vattenrättslagen är det endast stadgandena om vattenverk, som icke beröra jordbruk, fiske m.m., dock endast såvitt angår större industriella anläggningar. Sådana anläggningar förekomma emellertid icke på Åland av orsak att tillräckliga nivåskillnader saknas i dess vattendrag. Rätten att lagstifta angående jordbruket och dess binärningar blir i själva verket skäligen betydelselös om t.ex. den för jordbrukaren så viktiga dikeslagstiftningen undantages. Jag föreslår därför, att från 9 punkten uteslutes ordet "vattenrätten".

9 § 2 mom. 9 p.

Bland de lagstiftningsområden, som enligt denna punkt skulle tillkomma riket, nämnes moderskapsunderstöd. Då jag icke kan finna det tillräckligt motiverat, att lagstiftningen angående denna form av speciell understödsverksamhet skulle frångå landskapet, som i denna sak redan skridit till lagstiftningsåtgärd, föreslår jag att ordet "moderskapsunderstöd" finge utgå.

Enligt självstyrelselagen har av arbetarlagstiftningen förbehållits åt riket endast lagstiftningen om arbetarskydd och arbetarförsäkring. Kommittén har föreslagit en betydlig förskjutning till rikets förmån, i det att stadgandet härom i punkt 9 givits en sådan avfattning, att detsamma inrymmer samtliga i arbetarlagstiftningen upptagna bestämmelser, vilka kunna hänföras till arbetsskydd i vidsträckt mening. Enär denna lagstiftning, om ock industriell verksamhet i större omfattning icke förekommer på Åland, dock är av intresse för landskapet och landskapslagar angående arbetsreglementen och läroavtal redan utfärdats, skulle jag anse att självstyrelselagens stadgande i detta avseende, vilket icke givit anledning till kompetenskonflikter, borde oförändrat bibehållas.

Vidare har kommittén under 9 punkten upptagit inlösen av legoområden och kolonisationsväsendet såsom fallande under rikets lagstiftningsbefogenhet. Ålandsdelegationen har ansett denna lagstiftning tillhöra landskapet, medan högsta domstolen hävdar den uppfattningen, att lagstiftningen vore förbehållen riket. Frågan är numera på visst sätt utan praktisk betydelse, enär i landskapet befintliga legoområden, möjligen på något enstaka undantag när, redan inlösts samt den del av statens jordegendomar, där sådan möjlighet förelegat, blivit föremål för kolonisation. Därtill kommer att de åländska jordbrukslägenheterna äro så små, att nå-

gon tvångskolonisation icke kan ifrågakomma. Men saken har också en annan sida. Såväl enligt självstyrelselagen som enligt kommitténs förslag tillhör lagstiftningen om lega av jord landskapet. Men så länge ett hot om eventuell tvångskolonisation kan tänkas föreligga, saknar jordlegolagstiftningen praktiskt taget all betydelse, ty ingen vill lega ut sin jord, då han saknar garantier för att hans äganderätt skall respekteras. För att jordlegolagstiftningen skall hava värde för landskapet är det nödvändigt, att detsamma också får lagstifta om kolonisationen. Jag föreslår därför, att i 9 punkten av kommitténs förslag orden "inlösen av legoområden och kolonisationsväsendet, med iakttagande av vad om nyttjanderätten till statens jordegendomar och rätt att innehava fastighet i landskapet Åland är i lag stadgat" måtte utgå.

9 § 2 mom. 10 p.

I 10 punkten behandlas lagstiftningen angående näringar och yrken. Enligt självstyrelselagen tillhör hela denna lagstiftning med undantag av grunderna för rätt att idka näring eller yrke landskapet. Vid lagens tillämpning har emellertid undantaget, som enligt min åsikt avser endast vissa allmänna principer, i tolkningsväg blivit så utvidgat, att grunderna blivit huvudsaken, medan den näringslagstiftning, som medgivits landskapet, är relativt obetydlig. Detta är i ännu högre grad fallet enligt kommitténs förslag. Dock måste jag medgiva, att de flesta av de reglementerade näringar, som uppräknas i kommitténs förslag, äro av den beskaffenhet, att det såväl för riket som för landskapet är av vikt, att lagstiftningen rörande dem är enhetlig och därför av praktiska skäl borde tillkomma riket. I denna del är jag i huvudsak ense med kommitténs majoritet, men vill understryka, att här föreligger en betydlig förskjutning av lagstiftningskompetensen till rikets förmån. Endast ifråga om margarintillverkningar samt mäklar-, skeppsklarerare- och auktionsförrättaryrket har jag en avvikande mening. Dessa näringar, som kunna vara av väsentlig betydelse för landskapet, äro sådana, att lagstiftningen beträffande dem utan men för riket kan omhänderhavas av landskapet. Jag föreslår sålunda, att orden "margarintillverkningar" samt "mäklar-, skeppsklarerare- och auktionsförrättaryrket" finge bortfalla.

I fråga om de näringar och yrken, beträffande vilka lagstiftningen enligt förslaget komme att underligga landskapets kompetens, har kommittén, såvitt jag kan finna, bibehållit den nugällande inskränkningsrörande grunderna. Härom kan jag icke förena mig. Då en stor del av näringslagstiftningen, särskilt den viktigaste delen därav, förbehållslöst överföres till riket, anser jag att landskapets lagstiftningsbefogenhet i övriga delar icke borde i något avseende inskränkas. Kommitténs förslag härutinnan skulle blott öppna nya möjligheter till konflikter och tolkningssvårigheter.

heter. Jag föreslår, att från ifrågavarande punkt ytterligare skulle utslutas orden "grundbestämmelserna angående utövning av andra näringar och yrken, varmed avses såväl grundsatserna angående näringsfriheten, öppen näring och näring till självförsörjning, anmälningsplikt vid näringsutövning, villkoren för utlännings näringsrätt samt uppdelningen i fria och reglementerade näringar som ock de speciella grundförutsättningarna för utövning av visst reglementerat näringsfång".

9 § 2 mom. 11 p.

Beträffande denna punkt föreslår jag, under hänvisning till mitt uttalande rörande 8 punkten, att efter ordet "jordlegorätten" införes ordet "vattenrätten", samt att de i slutet upptagna inskränkningarna, såsom endast vållande oklarhet, skulle utgå och sålunda orden: "börande dock de i rikets lagstiftning upptagna grundsatserna rörande sambandet mellan jordägenderätten samt fiske- och jakträtten äga motsvarande tillämpning" bortfalla.

9 § 2 mom. 12 p.

Lagstiftningen om fornminnesvården är enligt självstyrelselagen icke undantagen från området för landskapets lagstiftning. Endast grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn har ansetts vara rikets lagstiftning förbehållen samt dessutom ett par detaljer på grund av särskilda stadganden i självstyrelselagen. Staten har sålunda på detta liksom på flere andra områden överlämnat tillvaratagandet av sina intressen åt landskapet. Med hänsyn likväl till den sakkunskap arkeologiska kommissionen representerar har i stöd av 18 § självstyrelselagen med landskapsnämndens begivande utfärdats en överenskommelseförordning, som reglerar fornminnesvården samt ordnar en samverkan mellan landskapsnämnden och berörda kommission. Nu hava enligt kommitténs förslag så viktiga principstadganden från överenskommelseförordningen intagits i självstyrelselagen, att en mycket väsentlig del av detta gebit komme vid sträng lagtolkning att tillhöra riket. Uttrycket "statens intressen" kan omfatta i huvudsak allt beträffande fornminnesvården. Ehuru jag är av den uppfattningen, att förenämnda samverkan är till stort gagn icke blott för riket utan ock för landskapet, anser jag dock att lagstiftningen om fornminnesvården, såsom i flere avseenden representerande ett typiskt landskapsintresse, bör liksom hittills tillhöra landskapet och det nödiga samarbetet i fråga om förvaltningen ordnas genom överenskommelseförordning. Likaså håller jag före, att denna lagstiftning, i den mån den avser ingrepp i enskild äganderätt, icke heller skulle undantagas, enär lagstiftning om fornminnesvården alltid mer eller mindre innefattar ett sådant ingrepp. Även det straffrättsliga skydd åt fornlämning och fornföremål, som icke är reglerat genom strafflagen, kan likaväl ordnas av landskapet som av

riket. Jag föreslår därför, att 12 punkten erhåller följande lydelse:

fornminnesvården, dock endast såvitt angår grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn samt stadganden som avse skifte av jord, därå fast fornlämning finnes.

9 § 2 mom. 13 p.

Fattig- och övrig vårdlagstiftning har ansetts tillhöra landskapet med undantag av lagstiftningen angående lösdrivare, vilken i självstyrelselagen förbehållits riket. Enligt kommitténs förslag skulle yttermera lagstiftningen om alkoholister fräntagas landskapet. För min del anser jag vårdlagstiftningen i dess helhet vara av den beskaffenhet, att den lämpligen kan handhavas av landskapet. Då ifrågavarande lagstiftning i riket utgör en enhetlig lagstiftning, synes det mig dessutom vara svårt att därifrån avskilja lagstiftningen om lösdrivare och alkoholister, vilket skulle medföra att den i rikets vårdlagstiftning föreskrivna vidlyftiga vårdapparaten måste enbart för sistnämnda två kategorier av vårdbehövande, vilka för övrigt äro så gott som okända på Åland, införas i landskapet. Jag föreslår därför, att från 13 punkten orden "behandling av lösdrivare och alkoholister" skulle utgå.

9 § 2 mom. 15 p.

Enligt självstyrelselagen har riket förbehållits lagstiftningen rörande det allmänna övervakandet av hälsovården samt bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar, medan hälso- och sjukvården i övrigt tillerkännts landskapet. Av stadgandet härom har huvudsakligen uttrycket "det allmänna övervakandet av hälsovården" givit anledning till tolkningssvårigheter. I sitt betänkande har kommittén ersatt självstyrelselagens knappa bestämmelser med ett flertal tilläggsstadganden, vilka synas mig tendera till att överföra på riket alltför mycket av detta rättsgebit. Enligt min åsikt har landskapet självt det största intresse av, att hälso- och sjukvården handhavas på bästa möjliga sätt. Rikets huvudintresse på detta område ligger enligt mitt förmenande däri, att det får bestämma om bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar, att dess fackmyndighet har en viss inspektionsbefogenhet i landskapet samt att i riket gällande bestämmelser om behörighet att utöva läkarkallet samt vissa andra yrken på hälso- och sjukvårdens område skola tillämpas jämväl på Åland. Med dessa och några andra inskränkningar kunde hela området för hälso- och sjukvården i övrigt överlämnas åt landskapet. Så är också enligt min åsikt självstyrelselagens mening. Härvid bör jämväl beaktas, att landskapsnämnden, enligt förordningen den 23 november 1923 angående skyldighet för de till centralförvaltningen hörande fackmyndigheterna att lämna handräckning åt Ålands landskapsnämnd, har rätt att av medicinalstyrelsen erhålla utlåtanden, förslag och upplysningar. I fråga om bekämpande av epidemier och

riket. Jag föreslår därför, att 12 punkten erhåller följande lydelse:

fornminnesvården, dock endast såvitt angår grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn samt stadganden som avse skifte av jord, därå fast fornlämning finnes.

9 § 2 mom. 13 p.

Fattig- och övrig vårdlagstiftning har ansetts tillhöra landskapet med undantag av lagstiftningen angående lösdrivare, vilken i självstyrelselagen förbehållits riket. Enligt kommitténs förslag skulle yttermera lagstiftningen om alkoholister frångå landskapet. För min del anser jag vårdlagstiftningen i dess helhet vara av den beskaffenhet, att den lämpligen kan handhavas av landskapet. Då ifrågavarande lagstiftning i riket utgör en enhetlig lagstiftning, synes det mig dessutom vara svårt att därifrån avskilja lagstiftningen om lösdrivare och alkoholister, vilket skulle medföra att den i rikets vårdlagstiftning föreskrivna vidlyftiga vårdapparaten måste enbart för sistnämnda två kategorier av vårdbehövande, vilka för övrigt äro så gott som okända på Åland, införas i landskapet. Jag föreslår därför, att från 13 punkten orden "behandling av lösdrivare och alkoholister" skulle utgå.

9 § 2 mom. 15 p.

Enligt självstyrelselagen har riket förbehållits lagstiftningen rörande det allmänna övervakandet av hälsovården samt bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar, medan hälso- och sjukvården i övrigt tillerkänts landskapet. Av stadgandet härom har huvudsakligen uttrycket "det allmänna övervakandet av hälsovården" givit anledning till tolkningssvårigheter. I sitt betänkande har kommittén ersatt självstyrelselagens knappa bestämmelser med ett flertal tilläggsstadganden, vilka synas mig tendera till att överföra på riket alltför mycket av detta rättsgebit. Enligt min åsikt har landskapet självt det största intresse av, att hälso- och sjukvården handhavas på bästa möjliga sätt. Rikets huvudintresse på detta område ligger enligt mitt förmenande däri, att det får bestämma om bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar, att dess fackmyndighet har en viss inspektionsbefogenhet i landskapet samt att i riket gällande bestämmelser om behörighet att utöva läkarkallet samt vissa andra yrken på hälso- och sjukvårdens område skola tillämpas jämväl på Åland. Med dessa och några andra inskränkningar kunde hela området för hälso- och sjukvården i övrigt överlämnas åt landskapet. Så är också enligt min åsikt självstyrelselagens mening. Härvid bör jämväl beaktas, att landskapsnämnden, enligt förordningen den 23 november 1923 angående skyldighet för de till centralförvaltningen hörande fackmyndigheterna att lämna handräckning åt Ålands landskapsnämnd, har rätt att av medicinalstyrelsen erhålla utlåtanden, förslag och upplysningar. I fråga om bekämpande av epidemier och

andra smittsamma sjukdomar erfordras endast det förtydligande, att häri inbegripes också husdjurssjukdomar. Uttrycket "djur", som förekommer i kommitténs förslag, måste jag däremot bestämt ogilla, emedan detta uttryck giver stöd åt den uppfattningen, som i ett fall kommit till uttryck, att landskapet vore förhindrat att genom lagstiftningsåtgärd bekämpa t.ex. kräftpesten, ehuru lagstiftningen angående fiske och kräftfångst i sin helhet tillhör latsamma. Mitt förslag är, att 15 punkten skulle erhålla följande lydelse:

medicinalstyrelsens befogenhet att genom inspektion övervaka hälso- och sjukvården; bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur; behörighet att utöva läkarkallet, tandläkaryrket och annan verksamhet inom hälso- och sjukvårdens samt apoteks- och veterinärväsendets områden, så ock de å dessa områden verksamma personers utbildning; sinnssjuklagstiftning, såvitt angår den del av lagstiftningen som innefattar trygghet för den personliga okränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten; rättsmedicinska obduktioner; apoteks- och apoteksvarulagstiftning; köttkontroll och förbud mot införsel av vissa djurslag och djurprodukter.

9 § 2 mom. 19 p.

Utrycket "område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts", har givit anledning till olika tolkning. Det har visserligen sagts, att stadgandet icke har så vidsträckt innebörd, att varje ny lagfråga som uppkommer eller varje utveckling eller påbyggnad av gällande rättsnormer skulle vara undantagna från landskapets kompetens. Men det blir alltid osäkert, huru snävt ordet "område" skall tagas och vad som skall anses såsom en utveckling och påbyggnad av gällande lag eller såsom helt ny lagstiftning. En mellan riket och landskapet eventuellt uppkommen meningsskiljaktighet kan få en ganska elakartad karaktär, därest ett rättsområde, som så att säga naturenligt borde höra landskapet till, på grund av berörda stadgande förklaras vara underlagt rikets lagstiftningsbehörighet. Svårigheterna skulle väsentligen minskas, ifall beträffande nytt lagstiftningsområde de i 9 § självstyrelselagen ingående allmänna grundsatserna skulle tjäna till ledning vid frågans avgörande. För min del föreslår jag, att till 19 punkten skulle fogas orden "och som enligt ovanstående grunder bör anses underligga rikets lagstiftningsbehörighet".

10 §.

Den i 11 § självstyrelselagen ingående oklarheten rörande frågan, huruvida här avses rikets eller landskapets lagstiftningsområden, har kommittén sökt avlägsna genom att i lagrummet tydligt utsäga, att här åsyftas ärenden, som äro hänfödda till landskapets lagstiftningsbehörighet. Därest denna tolkning godkännes, kommer paragrafen enligt min mening att bliva

utanvarje betydelse, enär man knappast kan tänka sig, att en förordning skulle utfärdas i ett ärende, där landstinget vid första påföljande sammanträde kunde antaga en landskapslag, varigenom förordningen upphävdes. Också ur ren principiell synpunkt synes det betänkligt, att tillerkänna rikets lagstiftningsbefogenhet på områden, som enligt självstyrelselagen höra till landskapets kompetens. Då landstinget sammanträder två gånger under året och dessutom när som helst kan sammankallas till urtima möte, kan kommitténs förslag icke heller motiveras med det eventuella behovet av en snabb lagstiftning. Däremot kan det i vissa fall vara av vikt, att förordning utfärdas i ärende, som enbart berör landskapet, men i vilket lagstiftningen ankommer på riket. Jag föreslår därför, att ifrågavarande paragraf i självstyrelselagen icke skulle undergå annan ändring, än att orden "andra än" skulle bortlämnas.

12 §.

Enligt självstyrelselagen skall republikens president vid utövningen av sin vetorätt beträffande landskapets lagstiftning i visst fall infordra högsta domstolens utlåtande. Stadgandet är föranlett därav, att frågan om landskapets lagstiftningsbehörighet ofta är en svårlöst juridisk fråga, varför landets högsta rättsinstans borde beredas tillfälle att uttala sin åsikt. Enär likväl landskapets självstyrelse och lagstiftning utgör ett alldeles säreget, isolerat och inbördes sammanhängande lagstiftningsområde, blir det för högsta domstolens medlemmar, som även eljes hava en stor arbetsbörda, svårt att varje gång deras utlåtande infordras på nytt sätta sig in i självstyrelselagens hela system, helst de medlemmar, vilka skola avgiva utlåtandet, ofta växla. Däremot har Ålandsdelegationen, som uteslutande sysslar med landskapets angelägenheter och under årens lopp förvärvat sig en rik erfarenhet på området, de största förutsättningar att kunna tillhandagå republikens president med fackutlåtande. Enär det slutliga avgörandet av en kompetensfråga rörande lagstiftningsbehörigheten är av synnerligen ömtålig natur, vore det av vikt att ärendet bleve med största möjliga sakkunskap förberett. Då vid detta avgörande riket och landskapet kunna sägas vara parter med skilda intressen, skulle det ock hava stor betydelse, att Ålandsdelegationen, i vilken såväl riket som landskapet utse medlemmar, finge utlåta sig, innan en kompetensfråga avgöres, enär detta vore ägnat att stärka förtroendet till, att det träffade avgörandet är riktigt. Med hänsyn härtill föreslår jag, att orden "Högsta domstolens utlåtande" utbytes mot "Ålandsdelegationens utlåtande".

I 12 § har kommittén bibehållit uttrycket "stridande mot republikens allmänna intresse". Då detta uttryck är synnerligen svävande och ger möjlighet att förhindra sådan landskapslagstiftning, som på grund av för tillfället rådande politiska synpunkter ansåges mindre önskvärd, håller

jag före att detta uttryck, därest detsamma icke kan bortlämnas, nödvändigtvis bör förtydligas. Såsom ett exempel på huru en obetydlig omständighet kan på grund av berörda stadgande stjälpas en landskapslag, må nämnas, att en av Ålands landsting antagen lag om elektriska ledningar, vilken högsta domstolen förklarar helt falla inom landskapets lagstiftningsområde, fick förfalla såsom stridande mot rikets allmänna intresse, enär ifrågavarande landskapslag skulle beröra även statens elektriska anläggningar i landskapet. Jag föreslår, att ifrågavarande uttryck skulle utslutas eller, om detta ansåges olämpligt, att uttrycket ersättes med orden "stridande mot republikens säkerhet", enär denna torde vara det viktigaste intresse riket har att bevaka i landskapet.

17 § 1 mom. 4 p.

Kommittén har oförändrad bibehållit lokutionen "förvaltningen i fråga om statens säkerhet". I denna form har stadgandet emellertid givit anledning till kompetenskonflikt. Vid uppkommen meningsskiljaktighet mellan landshövdingen och landskapsnämnden beträffande frågan om meddelande av tillstånd till föranstaltande av offentliga lotterier och penninginsamlingar har högsta domstolen förklarar, att handläggningen av sådana ärenden visserligen ankommer på landskapsnämnden, men att tillstånd icke kan av denna medgivas, innan landshövdingen prövat ärendet ur synpunkten av företagets förenlighet med statens säkerhet och republikens i övrigt i 9 § av självstyrelselagen avsedda lagstiftning och förklarar hinder icke möta det ansökta tillståndets beviljande. I enlighet härmed måste sålunda på grund av uttrycket "statens säkerhet" varje ansökan om offentligt lotteri till förmån för en brandspruta, ett sockenbibliotek eller dylikt prövas av såväl landskapets som rikets myndigheter. Då jag icke kan inse huru rikets säkerhet kan sättas i fara genom lotterier och penninginsamlingar, helst länsstyrelsen i Mariehamn ständigt är i tillfälle att följa med, vad som sker i landskapet och, där statens säkerhet det påkallar, ingripa, samt uttrycket "statens säkerhet" dessutom, på sätt i högsta domstolens avgörande även antydes, ger möjlighet att också i en mängd andra fall motivera ett ingripande i landskapets förvaltningsbefogenheter, anser jag ett förtydligande av berörda uttryck vara av behovet påkallat. Jag föreslår, att 4 punkten skulle erhålla lydelsen: "den förvaltning, som direkte berör statens säkerhet".

17 § 1 mom. 6 p.

I 6 punkten har kommittén föreslagit, att besättande av distriktsläkartjänsten skulle ske i samråd med medicinalstyrelsen, att denna styrelse ägde pröva och avgöra frågan om den till stads- eller kommunalläkare valdes behörighet och lämplighet samt att tillstånd till inrättande av privata sjukvårds- och förlossningsanstalter skulle beviljas och godkännande

av deras föreståndare ske i samråd med medicinalstyrelsen. Då emellertid lagstiftningen angående behörighet att utöva läkarkallet enligt 9 § 2 mom. 15 p. i kommitténs förslag skall tillhöra riket; synes mig detta vara tillräckligt ur synpunkten av rikets intresse, varför vidtagande av ifrågavarande förvaltningsåtgärder kunde helt och hållet överlämnas åt landskapsnämnden, som vid behov äger inbegära medicinalstyrelsens yttrande. Jag föreslår därför, att förenämnda bestämmelser finge utgå.

17 § 1 mom. 7 p.

Kommittén har i 7 punkten föreslagit, att förvaltningsverksamheten inom de grenar av statsförvaltningen, som omförmälas under 9 § 2 mom. 17 p. skulle tillkomma rikets myndigheter. I sistnämnda punkt uppräknas bl.a. lufttrafiken. Men ehuru lagstiftningen på detta område tillhör riket, anser jag dock att beträffande förvaltningen ett undantag borde göras. Då handhavandet av hälso- och sjukvård i allmänhet ankommer å landskapet, måste enligt min åsikt också sjuktransport med anlitande av lufttrafik vara en landskapets angelägenhet. Med hänsyn till Ålands geografiska beskaffenhet är denna transport av stor betydelse för landskapet. Lufttrafikens användning för sjuktransport har också någon tid understötts av landskapet medelst anslag, som vid treårsreglering kompens erats med statsbidrag, vilket icke vore möjligt, om förvaltningen på detta område tillhörde riket. Jag föreslår att början av 7 punkten skulle lyda: "de grenar av statsförvaltningen, som omförmälas under 9 § 2 mom. 17 p. med undantag av lufttrafiken såvitt angår sjuktransport".

Under hänvisning till min reservation rörande 9 § 2 mom. 8 p. angående lagstiftningen om vattenrätten föreslår jag att från 7 punkten skulle utslutas orden "inrättande, utvidgande och fördjupande av andra, för smärre farkoster avsedda vattenvägar, för såvitt desammas anordnande påkallar av vattenrättslagstiftningen föranledd åtgärd".

I 7 punkten har kommittén vidare inom rikets behörighetsområde bibehållit i statsförvaltningen liggande befogenheter med avseende å samtrafiken mellan Åland och fastlandet. Då denna samtrafik är av största betydelse för landskapet och sakkunskapen på detta område måste anses vara större hos landskapets myndigheter än hos riket, anser jag en samverkan mellan dessa myndigheter i förevarande fall vara önskvärd, varför jag föreslår att slutet av 7 punkten skulle få följande lydelse: "med avseende å transitotrafiken och i samråd med vederbörande landskapsmyndighet samtrafiken mellan landskapet Åland och fastlandet".

18 §.

Denna paragraf är såväl för riket som för landskapet av största vikt. Med stöd av densamma har man på flere områden, där självstyrelselagens knapphändiga stadganden icke möjliggjort ordnandet av vissa förvaltnings-

grenar enligt det praktiska livets krav, kunnat på ett tillfredsställande sätt reglera desamma. Det säregna med dessa förordningar är att för deras tillkomst erfordras landskapsnämndens samtycke. De äro sålunda av överenskommelsenatur. De gälla för viss tid eller tillsvidare. I sistnämnda fall kan uppsägning ske antingen från rikets eller från landskapets sida. Men denna uppsägning är icke nog; en förordning måste utfärdas, varigenom överenskommelseförordningen upphäves. Nu är det visserligen så, att regeringen kan behöva en viss tid för att utreda frågan, huru de förhållanden, som överenskommelsen reglerat, skola i enlighet med självstyrelselagens grundsatser framdeles ordnas, men klart är att denna tid måste vara tämligen kort. Man kunde eljest i landskapet få der övertygelsen, att bifall till en överenskommelseförordning vore förenat med risken, att förordningen trots uppsägning icke komme att upphävas eller att underlåtenhet i detta avseende åsyftade att utöva påtryckning på landskapsnämnden. Av denna orsak borde 18 § förtydligas genom att däri infördes bestämmelse om viss tid, inom vilken överenskommelseförordning bör upphävas. Mitt förslag är, att till 18 § skulle fogas ett nytt moment av följande lydelse:

"Uppsäges i 1 mom. nämnd förordning, bör förordning om dess upphävande inom sex månader efter uppsägning utfärdas".

21 §.

I denna paragraf har kommittén i förtydligande syfte infört ett stadgande, därom, att tilläggsskatten och den tillfälliga extra beskattningen skola utgå enligt de grunder, som för statens allmänna inkomstbeskattning äro fastställda. Då dessa skatter i landskapet av naturliga skäl alltid komma att i jämförelse med statens inkomstbeskattning vara obetydliga, synes någon orsak icke förefinnas att vägra tillmötesgå ett i landskapet på grund av dess säregna förhållanden uttalat önskningsmål, varför jag föreslår, att sagda mening i kommitténs förslag skulle erhålla lydelsen: "Tilläggsskatten och den tillfälliga extra beskattningen skola utgå enligt av landstinget fastställda grunder".

29 §.

I 1 mom. har kommittén infört ett nytt stadgande, av innehåll att underställning till republikens president skall äga rum jämväl i det fall, att landstingets framställning om beviljande av extra ordinarie statsbidrag blivit av Ålandsdelegationen avslagen. Delegationen har för sin del efter omröstning tolkat 26 § självstyrelselagen så, att underställning icke ifrågakommer, då omförmäld framställning avböjts. Denna tolkning sammangår med den ställning delegationen enligt sistsagda lagrum intager i självstyrelsesystemet. Delegationens sammansättning har avsetts giva garanti för att icke blott rikets utan även landskapets legitima ekonomiska intressen skola bliva tillbörligen beaktade. Därför tillhör det delegationen

att efter prövning fastställa statsbidraget, eventuellt vägra bidrag för extraordinarie utgifter. På republikens president ankommer sedan att stadfästa delegationens beslut om beviljande av statsbidrag eller att förvägra stadfästelse. Förslaget att republikens president också i det fall, att delegationen avböjt framställning om extraordinarie statsbidrag, skulle underkasta bidragsfrågan en förnyad prövning och eventuellt förklara, att bidrag kan beviljas, synes väl skenbart vara till landskapets fördel, men innebär i själva verket ett avsevärt försvagande av delegationens ställning, vilket icke synes önskvärt. Jag föreslår, att förberörda tillägg till 1 mom. fine utgå.

34 §.

Kommittén har givit denna paragraf en avfattning, som överensstämmer med stadgandena i nugällande språklag om en- och tvåspråkiga områden. Emedan likväl landskapet Åland är ett enspråkigt svenskt område och dess bevarande såsom sådant utgör ett av självstyrelselagens huvudsyftemål, synas orden "eller i område med finsk befolkningsmajoritet" böra utgå.

35 §.

De utlåtanden högsta domstolen avgivit till republikens president voro tidigare avfattade på svenska, men hava under de senaste åren varit finskspråkiga. Detta har motiverats därav, att de varit ställda till republikens president och att domstolens inre ämbetsspråk varit finska. Emellertid hava dessa utlåtanden stor betydelse för landskapets inbyggare och myndigheter, och det vore också i rikets intresse att de skulle taga kännedom om utlåtandenas innehåll för att kompetenskonflikter såvitt möjligt kunde undvikas. Av denna orsak vore det skäl, att dessa utlåtanden skulle avfattade på svenska liksom även högsta domstolens avgörande av vissa tvistefrågor. Jag föreslår därför, att till förenämnda paragraf måtte fogas ett andra moment, sålydande:

"Högsta domstolens utlåtanden och avgöranden i landskapet rörande ärenden skola avfattas på svenska språket".

40 §.

Av största betydelse för förverkligande av den åländska självstyrelsens syftemål är, att den myndighet, som äger avgöra uppkomna rättskonflikter rörande landshövdingens, landstingets och landskapsnämndens befogenheter, är väl förtrogen med självstyrelselagens hela system. Då meningsskiljaktigheter, såsom hittills varit fallet, i regel gälla landshövdingens och landskapsnämndens befogenheter, kan man säga, att dessa rättskonflikter hava avseende å rikets och landskapets förvaltningsbehörighet. Under hänvisning till vad jag ovan beträffande 12 § framhållit angående Ålandsdelegationen såsom det lämpligaste organet för avgivande av utlåtande åt republikens president i frågan om landskapets lagstiftningskompe-

tens, skulle jag hålla före att avgörandet av här berörda förvaltningskonflikter helst borde tillkomma delegationen. Berörde tvisten landshövdingens befogenheter, kunde t.ex. högsta domstolen utse någon av sina medlemmar till ojävig ordförande i delegationen. Enär likväl detta förslag måhända kan anses såsom en större ändring av nugällande lag än kommitténs uppdrag avser, föreslår jag att Ålandsdelegationen skulle beredas tillfälle att yttra sig i frågan, innan den av högsta domstolen avgöres. För övrigt borde enligt min åsikt den myndighet, mot vilken gjord anmälan om meningsskiljaktighet riktar sig, alltid höras. Det av kommittén föreslagna uttrycket "vid behov" synes mig icke tillfredsställande. Redan enligt paragrafens nuvarande lydelse har högsta domstolen varit oförhindrad att vid behov höra vederbörande, men hittills icke funnit anledning därtill.

Vidare anser jag att i denna paragraf ingående ordet "landstinget" icke står i överensstämmelse med stadgandet i 12 § 2 mom. enligt kommitténs förslag, motsvarande 3 mom. i den nu gällande lagen. Enligt sistnämnda paragraf ankommer det på republikens president att pröva, huruvida landstinget överskridit sin lagstiftningsbefogenhet, och i sådant fall, efter det högsta domstolen avgivit utlåtande, förordna att av landstingen antagen lag skall förfalla. Då på landstinget ankommer landskapets lagstiftning och beskattning, medan landskapsnämnden enligt 3 § självstyrelselagen omhänderhar dess förvaltning, synes det svårt att förstå, när meningsskiljaktighet angående landstingets befogenheter borde avgöras av högsta domstolen. Ordet "landstingets" borde därför bortlämnas.

Mitt förslag är att åt förberörda paragraf skulle givas följande lydelse:

"Uppkommer meningsskiljaktighet angående landshövdingens, länsstyrelsens eller landskapsnämndens befogenheter enligt denna lag, äger högsta domstolen, på anmälan av någon av dessa myndigheter, efter att hava inhämtat Ålandsdelegationens utlåtande och sedan vederbörande blivit i ärendet hörd, avgöra densamma."

Det har inträffat, att, sedan uppkommen meningsskonflikt mellan landshövdingen och landskapsnämnd av högsta domstolen avgjorts, åtal för tjänstefel utförts mot dem i landskapsnämnden, vilka, enligt högsta domstolens avgörande, på grund av oriktig tolkning av självstyrelselagen förfarit felaktigt. Detta kan jag för min del icke finna överensstämmande med rätt och billighet. Även om självstyrelselagen förtydligas, kan den dock i många fall föranleda tolkningssvårigheter. Enär meningsskiljaktighet i regeln uppkommer först då viss åtgärd vidtages, skulle en hänvändning till högsta domstolen stå under hotet av eventuellt åtal för den myndighet, vars lagtolkning underkännes. Jag föreslår därför, att

till förberörda paragraf fogas ett andra moment, sålydande:

"Ej må den, vars ämbetsåtgärd enligt 1 mom. förklarats sakna stöd i denna lag, härför ställas under åtal".

Förordning

om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

9 §.

Kommittén har här föreslagit ett sådant tillägg, att republikens presidents tillkännagivande angående ikraftträdande av en landskapslag skulle jämte landskapslagen kungöras i Ålands författningssamling. Då republikens presidents eventuella åtgärd i fråga om ny landskapslag på grund av 12 § självstyrelselagen icke enligt min åsikt innebär en medverkan vid lagstiftningen utan endast utövande av en vetorätt, anser jag det föreslagna tillägget vara principiellt oriktigt. Enligt sistsagda paragraf kan republikens president, om han icke vill begagna sin vetorätt, antingen tillkännagiva sitt beslut härom eller underlåta detta, i vilket fall landskapslagen efter tre månader träder i kraft. Därest kommitténs tilläggsförslag godkännes, skulle i Ålands författningssamling stundom kungöras landskapslagar, i vilka republikens presidents tillkännagivande intagits, stundom lagar, där sådant tillkännagivande saknas. Detta vore enligt min tanke icke lämpligt. Jag föreslår för min del, att tillägget uteslutes.

Lag

innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning, given den 11 augusti 1922.

§ 5.

Angående innebörden av denna paragraf har olika uppfattning såtillvida kommit till uttryck, att man från landskapets sida velat tolka uttrycket "laga bo och hemvist" i anslutning till stadgandet i 3 § om rösträtt vid kommunala och landstingsval sålunda, att rätt till inlösen av fastighet föreligger då köpare av jord icke under fem års tid haft laga bo och hemvisti landskapet. Ehuru jag för min del icke kan omfatta denna tolkning, håller jag dock före, att billighetsskäl tala för en ändring av paragrafen i den riktning man i landskapet så gärna önskar. Ifrågavarande lag tillkom i syfte att tillförsäkra landskapets inbyggare större garantier för bevarande av deras nationalitet än vad självstyrelselagen redan gav dem. För bibehållande av den åländska jorden i befolkningens ^{egna} händer infördes 5 §. Men i den formulering densamma nu har lämnat den icke alls sådan garanti. Om en person i slutet av ett år bosätter sig på Åland och där i början av följande år mantalsskrivs, kan han omedelbart förvärva fastighet i landskapet utan att möjlighet till jordens inlösen förefinnes. Mitt förslag, som innebär en lagändring till landskapets förmån,

vore därför, att 5 § erhöile följande lydelse:

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland försålts till någon, som icke under i 3 § nämnd tid haft laga bo och hemvist inom landskapet, o.s.v.

Helsingfors den 20 februari 1939.

Leonard Nordling.